DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

DANES:

Svetozar Vukmanović: DELOVNI KOLEKTIV JE JUGOSLOVANSKA DRUŽBA V MALEM

Milan Govekar: VSAKOGAR VKLJUČITI V UPRAVLJANJE

Dušan Kralj: GRADBENI STROŠKI NA RAZPOTJU

Valter Samide: BILO JE NEKJE TAM V DEŽELI SELJAKOV

Sobota, 18. marca 1961
Štev. 11. leto XIX

NIHČE NI MOGEL SKRITI BOLEČINE

TISTO USODNO NOČ, OD PETKA NA SOBOTO, PRED TEDNOM DNI, OB ENIH IN TRIDESET MINUT, JE ZAGORSKE RUDARJE DOLETELA NESREČA. NAJTEŽJI IN NAJBOLJ KRUT DAVEK, KAR SO JIH SLOVENSKI RUDARJI PLAČALI V ZADNJIH TRIDESETIH LETIH V NENEHNIH BOJIH Z NARAVO.

SILOVITA EKSPLOZIJA METANA, NA DELOVIŠČU ŠTEVILKA 144, V OBRATU KOTREDEŽ, 350 METROV POD ZEMLJO, JE ZA VSELEJ PRETRGALA ŽIVLJENJSKO POT TRINAJSTIH RUDARJEV MLAKARJEVE SKUPINE.

Zategli piski rudniških siren so presunljivo poklicali na pomoč. Ko so jih domačini prvič zaslišali, so iz navade pomislili: »Spet imajo vaje.« Toda — sirene so tulile naprej.

Tedaj je bilo očitno, da se je zgodilo nekaj hudega, da je spodaj pod zemljo zagospodarila nesreča. Kajti reševalcev ni in ni bilo nazaj. Tudi rudarji nočne izmene zjutraj niso prišli domov.

Pred vhod v Vinski rov so prihiteli svojci rudarjev, ki so bili tisto noč na delu. V njih je tlelo upanje, da nesreča le ni tako huda, kot so napovedovale prve vesti; da so njihovi očetje, možje, bratje, prijatelji in znanci vendarle ostali živi. Potem so semkaj, v vedno večjih skupinah, prihajali tudi ostali Zagorjani in okoličani, ki jih je pretresla novica o nesreči.

Življenje v Zagorju se je ustavilo. Hunti so ostali tam, kjer so jih pustili rudarji, ko so zvedeli za nesrečo. Tega dne potem nihče ni odšel na delo. Tudi šolska vrata so ostala zaprta. Z vseh zgradb so vzplapolale črne zastave.

Upanje se je umaknilo, skrilo pred žalovanjem ne le Zagorjanov, pač pa vseh naših ljudi. Rudolf Frim, edin rudar, ki je preživel nesrečo, je dopoldne umrl v bolnišnici. Zvečer, po sedemnajstih urah, so izmučeni reševalci prinesli iz jame posmrtne ostanke za vselej onemelih delovnih tovarišev. Dvanajst krst so prinesli iz Vinskega rova.

Franc Marn, Karel Novak, Rafael Romih, Jože Mlakar, Franc Sledič, Sulejman Dizdarević, brata Miroslav in Slavko Knežević, Albin Bajda, Franc Zidar, Seid Kadić, Alojz Gasior in Rudolf Frim so tisto noč zaključili svoj zadnji šiht. Samo Milan Čuček, ki se je tedaj, ko je prišlo do eksplozije, oddaljil s svojega delovnega mesta, bo, kot edini preživeli član Mlakarjeve skupine, tudi vnaprej hodil na delo tja, kjer so zaključili svojo pot njegovi tovariši.

Mrtve junake dela so zagorski rudarji položili na žalni oder v preddverju Delavskega doma. Vso noč od sobote na nedeljo in potem ves ta dan so v Delavski dom prihajale nove in nove skupine ljudi, da bi se poklonile spominu tragično preminulih žrtev dela.

Žalnih in pogrebnih svečanosti se je udeležilo več kot 20.000 ljudi. Med njimi so bili tudi predsednik Ljudske skupščine LRS Miha Marinko, zvezni ljudski poslanec Lidija Šentjurc, člana Izvršnega sveta LRS ing. Viktor Kotnik in Milan Košmelj, predsednik centralnega odbora sindikata rudarskih delavcev Jugoslavije Stevo Bevandić, podpredsednik republiškega sveta sindikatov Jože Borštnar, predsednik republiškega odbora sindikata rudarjev, metalurgov in kemičnih delavcev Jože Plevnik in drugi. Pogreba so se udeležili zastopniki petnajstih jugoslovanskih rudnikov ter predstavniki številnih gospodarskih organizacij in ustanov.

Težko vidiš rudarja, ki bi mu tekle solze raz obraz. Tega dne, ko se je pogrebni sprevod pomikal proti zagorskemu pokopališču, na sončno reber nad Zagorjem, so si otirali solze celo rudarji. In z njimi vred je jokala vsa rudarska dolina. Vsak najmanjši kotiček ob tej poti, vsako vzpetinico so zasedli presunjeni in objokani Zagorjani in okoličani.

Ni moč popisati vseh tistih pretresljivih občutkov in vtisov, ko je pogrebni sprevod skozi špalir rudarjev v svečanih uniformah, mimo več sto žalnih vencev, prišel do sveže izkopane gomile. Pred našimi očmi se je počasi pomikala žalna kolona, krsta za krsto, za vsako izmed njih je bila gruča objokanih, v bolečini obupanih sorodnikov.

Tragično preminuli junaki dela so zdaj legli k zadnjemu počitku. Njihov spomin bo ostal vedno živ in svetal med vsemi nami, ki smo sočustvovali z njimi in z njihovimi svojci.

Ob tragični nesreči, ki je doletela zagorski rudnik, so delavski svet, sindikalna podružnica in uprava podjetja sprejeli na desetine sožalnih brzojavk, ki so jih med drugim poslali tudi predsednik republike Tito, tovariši Edvard Kardelj, Miha Marinko, Boris Kraigher in drugi.

Zagorski rudarji ne bodo nikoli pozabili na ponesrečene tovariše. Delavski svet podjetja, ki se je na dan zadnjega slovesa od preminulih članov kolektiva sestal na žalni seji, je družinam ponesrečenih rudarjev odobril posebno gmotno pomoč. V sklad za pomoč družinam ponesrečenih rudarjev so doslej prispevale mnoge družbeno politične organizacije, ustanove in posamezniki; med drugim Izvršni svet Ljudske skupščine Slovenije, Centralni odbor sindikata rudarjev in drugi. Razen tega pa se je delavski svet zagorskega rudnika zavezal, da bo, dokler bo potrebno, skrbel za materialne razmere družin ponesrečenih članov kolektiva.

Pred Delavskim domom v Zagorju se je zbrala množica Zagorjanov in okoličanov, da bi tragično preminule rudarje pospremila na zadnji poti

Ponesrečene delovne tovariše so v pogrebni povorki nosili zagorski rudarji, oblečeni v svečane rudarske uniforme

Na pogreb so prišli tudi Miha Marinko, Lidija Šentjurc, sekretar OK ZKS Ljubljana Franc Popit in drugi

V OKVIRU

Surovine in skomine

Najprej znana gospodarska zadeva: ob prehodu na nov gospodarski sistem smo uveljavili tudi devizno reformo. Pravzaprav gre za začetek dalekosežnih sprememb, ki naj bi tudi našo proizvodnjo vključile v svetovni trg. Ta vključitev, kot je znano, pomeni predvsem začetek še večjih prizadevanj kolektivov za večjo produktivnost in rentabilnost proizvodnje. To izpeljati pa seveda ni tako enostavno. Med drugim bomo potrebovali precej deviznih posojil. Ta posojila nam bodo pomagala premoščati prve težave, zagotovila bodo nemoteno proizvodnjo, stabilnost na trgu itd. Take kredite smo že dobili v ZDA, v Italiji, v Avstriji in vse kaže, da bodo podpisane pogodbe še v nekaterih drugih deželah. Med drugim bomo s temi devizami kupovali tudi surovine za predelavo. Del posojil je namreč že v pogodbah povsem namensko določen za nakup te ali druge surovine ali polizdelka. No, in prav o teh surovinah zapisek v današnji okvir.

Kot je znano, kupujemo tudi bombaž in prejo. Prav te dni smo slišali, da imajo tekstilne tovarne že salamensko majhne zaloge preje. Pravijo, da za nekaj tednov, največ. Za sedaj jim še nihče ni zagotovil, da bodo surovine pravočasno v tovarni. Sicer smo po izkušnjah skoraj prepričani, da bo preja prišla v tovarno, če ne prej, pa z zadnjim vlakom.

Ampak, predstavljajte si kolektiv, ki dela v negotovosti in ne ve, kaj bo pojutrišnjem. Kaj pa, če se vendarle zgodi in surovin ne bi bilo? Kaj bo potem z nagrajevanjem po delu, s proizvodnostjo, izkoriščenostjo strojev, skratka z umnim gospodarjenjem? Oddelki za nakup blaga sicer telefonirajo in brzojavljajo, zvedo pa presneto malo. Tako je v tovarnah.

Med tistimi pa, ki te surovine uvažajo, pa je medtem takole:

Pogodbe in posojila za nakup teh in drugih surovin so sicer podpisane. Tu ni težav. Toda, vprašanje je, kdo bo uvoznik? Veletrgovec iz Beograda, morda iz Zagreba, kaj pa, če bi bil iz Ljubljane, Skopja, Sarajeva? Menda jih je sedem, ki bi hoteli biti uvozniki teh velikih količin surovin za tekstilno industrijo. (Podobno bržkone velja za belo pločevino in druge take stvari.) Nihče ni pripravljen popustiti. Prav tako kot ni tistega (tako kaže), ki bi interesente za uvoz lahko pripravil do pametnega sporazuma.

Vsi bi radi potovali v lepe tuje dežele in kupovali za denar, ki ga je priskrbela skupnost (NB). Vsi bi radi pri tem zaslužili. Vse občine, v katerih so sedeži velikih uvoznikov, imajo skomine, saj gre za milijone dolarjev, torej za velik promet, od katerega nekaj ostane tudi teritorialni skupnosti.

Tako se, pripovedujejo veliki uvozniki, že precej časa prepirajo, kdo bo uvoznik in pred dnevi na tem obzorju še ni bilo videti kakšnih možnosti za sporazum. Kaj pa, če bi se zaradi tegale zavlačevanja skladišča zares izpraznila in bi se zares ustavili kakšni stroji? Kdo bo odgovoren? Končno pa, ali je prav, da do takih sporov sploh pride, četudi bo stvar stekla, in bo, kot že rečeno, z zadnjo ladjo ali z zadnjim vagonom vse rešeno?

Treba bo razmisliti, kako bomo stvari urejevali. Morda tako, da bo uvoznik tisti, ki bo ponudil najboljše pogoje, morda tako, da bo uvoznik dobil pokrite samo dejanske stroške. Morda tudi drugače, toda prakso, kakršna je, je treba odpraviti.

Zares bi bilo čudno, če bi se ustavil en sam stroj, ker se sedem predstavnikov ne zna pametno pogovoriti.

Mitja Švab

PLENUM CENTRALNEGA SVETA ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE

DELOVNI KOLEKTIV je jugoslovanska družba v malem

V ponedeljek in torek (13. in 14. marca) je bil v Beogradu plenum Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije, ki mu je predsedoval predsednik CS ZSJ tovariš Svetozar Vukmanović. Plenum je razpravljal o dveh izredno pomembnih področjih dejavnosti sindikatov: o ideološko-političnem delu sindikalnih organizacij in o izkušnjah, uspehih in problemih nadaljnjega razvoja delavskega samoupravljanja. Referat o ideološko-politični dejavnosti sindikatov je prebral tovariš Ašer Deleon, o nadaljnjem razvoju delavskega samoupravljanja pa je govoril tovariš Paško Romac. V razpravi je sodeloval tudi tovariš Vukmanović. Danes objavljamo drugi del njegove razprave, medtem ko bomo referat tovariša Deleona in prvi del razprave tovariša Vukmanovića objavili v prihodnji številki »Pogovorov 1961«.

»Pri določanju poglavitnih smernic svoje politike,« je dejal v začetku svoje razlage predsednik CS ZSJ Svetozar Vukmanović-Tempo, »dela delovni kolektiv v malem isto, kar delajo organi vse družbene skupnosti. Ko kolektiv sprejema plan, mora predvideti ne le osnove proizvodnje in poslovne politike, temveč v glavnem planirati tudi delitev. Brez tega ni mogoče planirati.

Če naj podjetje izpolni predvidene proizvodne in poslovne naloge, potrebuje določen poslovni sklad, določena sredstva za nadaljno krepitev mehanizacije in za uvedbo novih tehnoloških postopkov. Vedeti mora, s kolikšnim amortizacijskim in rezervnim skladom bo lahko razpolagalo.

Toda dejavnost kolektiva ne zajema samo izpolnjevanja poslovnih nalog. Pred njim je tudi skrb za izboljševanje življenjskih pogojev njegovih članov, za razvijanje služb, namenjenih krepitvi družbenega standarda. Kolektiv mora prav tako vedeti, s kakšnimi planiranimi sredstvi bo razpolagal za stanovanjsko graditev, za boljšo prehrano, za odpiranje otroških ustanov, za graditev športnih objektov, domov oddiha itd. Kolektiv mora skrbeti za vsestransko izobraževanje in vzgojo svojih članov, za zvišanje ravni njihove splošne strokovne in gospodarske izobrazbe.

Z eno besedo, kolektiv dela v malem isto, kot ljudska skupščina za vso deželo: skrbi ne le za proizvodnjo in poslovanje, temveč tudi za standard, zdravje, izobraževanje, oddih in razvedrilo. Vsi ti »resori« sodijo v njegovo delovno področje. Če pa hoče kolektiv realno planirati naloge za vsako izmed teh področij, si mora predvsem priboriti notranjo organizacijo proizvodnje in delitve, ki bo omogočila maksimalno izkoriščanje materialnih in človeških sil ter doseganje kar najboljših učinkov. In drugič, tako ustvarjena sredstva mora razdeljevati na ekonomski in družbeno najbolj smotrn način, določiti mora jasne, objektivizirane kriterije za formiranje posameznih skladov, namenjenih vsem naštetim potrebam.

Prvi problem — kako določiti merila za globalno delitev čistega dohodka na osebne dohodke in na sklade? Katere elemente mora kolektiv upoštevati pri določanju teh kriterijev?

Potrebno in mogoče je sprejeti merilo, da kolektiv ugotavlja svoje rezultate glede na prejšnje obdobje, primerja, kakšno razmerje med produktivnostjo in osebnimi dohodki je dosegal prej in kakšno zdaj, da se more na temelju tega orientirati pri upostavljanju novih sorazmerij za prihodnje obdobje. Pri tem je seveda treba upoštevati večje spremembe v pogojih proizvodnje, predvsem spremembe v stopnji opremljenosti s sredstvi za proizvodnjo.

Ni pa dovolj, če podjetje gleda samo sebe. Zanimati se mora tudi za druga podjetja, zlasti za sorodna, ter ugotavljati in primerjati rezultate, ki jih ta dosegajo, in odnose med višino produktivnosti in osebnih dohodkov. Vsak kolektiv naj določi svoje mesto na lestvici sorodnih podjetij. Če kolektiv ve, kakšen dohodek ustvarja po enoti vloženih sredstev, kakšen je njegov dohodek na delavca, kakšni so osebni dohodki delavca itd., potem te podatke lahko primerja s podatki iz sorodnih podjetij in na temelju tega oceni, koliko bolje ali slabše dela kakor kolektivi njemu sorodnih gospodarskih organizacij. Podjetja, ki zaostajajo, bodo našla v takih primerjavah spodbudo, da bodo hitreje krenila naprej ter za začetek dosegla vsaj povprečno raven produktivnosti in osebnih dohodkov, ki jih dosega njihova grupacija, kasneje pa bodo dohitela tudi najbolj produktivna podjetja.

Sindikati kot organizacije delavskega razreda se še posebno zavzemajo za takšno metodo oblikovanja meril za notranjo delitev na osebne dohodke in sklade, ker so zainteresirani za odnose med posameznimi deli delavskega razreda, ki se formirajo v procesu proizvodnje in delitve. Dejstvo je — to kažejo med drugim tudi podatki iz analize, ki jo je pripravil Centralni odbor Sindikata kovinarjev — da sedanji odnosi niso zadovoljivi. V grupaciji sorodnih podjetij so kolektivi, ki dosegajo nadpovprečno produktivnost, njihovi zaslužki pa so pod povprečjem grupacije. Poznamo pa tudi nasprotne primere, ko so kolektivi, v katerih je produktivnost pod povprečjem, zaslužki pa nad njim. Takšni odnosi so oblika grobe kršitve načela delitve po delu in neugodno vplivajo na formiranje odnosov med posameznimi deli delavskega razreda.

Že dolgo govorimo o potrebi, da bi sprejeli to merilo za določanje odnosov v delitvi čistega dohodka na osebne dohodke in sklade. Že dolgo se zavzemamo za medsebojno primerjanje in ugotavljanje rezultatov, ki jih dosegajo kolektivi sorodnih podjetij, vendar se ta merila počasi uveljavljajo. Zakaj? Eden izmed razlogov je verjetno v dosedanjem sistemu delitve med podjetji in skupnostjo, v sistemu, ki ni zadovoljivo izenačil pogojev poslovanja gospodarskih organizacij. Ta tema zasluži večjo pozornost, vendar to pot ne bi obširneje govoril o njej, zlasti še, ker sem ji posvetil del svoje včerajšnje razprave.

Bistveno je, da zagotovimo takšne poslovne pogoje gospodarskih organizacij, ki bodo pripeljali do tega, da bodo iz razlik in ravni doseženih dohodkov odsevale razlike v produktivnosti in ekonomičnosti poslovanja. Če to dosežemo, nam ni treba biti v skrbeh, če bodo nekateri kolektivi ustvarjali večja, drugi pa manjša sredstva za osebne dohodke. Takšne razlike ne bodo vsebovale nevarnosti za odnose znotraj delavskega razreda, temveč bodo delovale kot močno gibalo nadaljnjega napredka, kot spodbuda podjetjem, ki zaostajajo, da bodo odločneje krenila naprej. Sem za takšno pot, ne pa za reševanje tega problema z raznimi dodatnimi prispevki. Sleherno dodatno obdavčevanje zbuja pri kolektivu dvome o stabilnosti poslovnih pogojev ter zmanjšuje možnost perspektivnega planiranja dohodkov in delitve. Če je delež osebnih dohodkov v skupnem dohodku podjetja stabilen, je v interesu kolektiva, da investira, in sicer kar najbolj smotrno, da z najmanjšim možnim zneskom sredstev doseže kar najboljšo materialno opremljenost in organizacijo poslovanja. V takih pogojih postaja delitev po delu gibalna sila, činitelj napredka.

DELOVNE SKUPNOSTI V OKVIRU SPLOSNE POLITIKE PODJETJA

Eden poglavitnih kompleksov problemov v zvezi z delavskim samoupravljanjem je ta, ki smo o njem govorili doslej, t. j. določanje politike gospodarjenja in delitve za vse podjetje, oblikovanje jasne razvojne smeri podjetja in formiranje notrajnih odnosov v kolektivu. Mi pa smo že prišli v obdobje nadaljnje decentralizacije samoupravljanja, na stopnjo, na kateri prehaja velik del upravljalskih pravic na delovne skupnosti in neposredno na proizvajalce. Zato prihaja bolj in bolj v ospredje nov kompleks problemov: kako v okviru splošne politike podjetja postaviti delovne skupnosti, kako urediti njihove medsebojne odnose.

Pri urejanju položaja in medsebojnih odnosov med ekonomskimi enotami, t. j. delovnimi skupnostmi, je treba upoštevati ista načela, za katerih uporabo se zavzemamo pri urejanju položaja medsebojnih odnosov med gospodarskimi organizacijami in panogami. Z drugimi besedami, delovnim skupnostim v okviru podjetja je treba zagotoviti približno enake gospodarske pogoje. Njihove medsebojne odnose je treba določiti ob upoštevanju odnosov med proizvodnjo, produktivnostjo in višino osebnih dohodkov v podjetju kot celoti. Napredek vsake skupnosti je treba meriti tudi z izboljšanjem odnosov med produktivnostjo in osebnimi dohodki glede na prejšnje obdobje ter z rezultati, ki jih v tej zvezi dosegajo druge delovne skupnosti v okviru podjetja.

Kadar govorimo o odnosih med delovnimi skupnostmi, po navadi načenjamo vprašanje, ali je treba jemati za osnovo njihovega medsebojnega obračuna tržne ali planske, kalkulativne cene. Pristaše ima tako ena kakor druga metoda, tako ena kakor druga imata dobre in slabe strani. Zato bi ne bilo treba vnaprej kategorično sprejemati nobene izmed njih. Nekaj je treba vzeti iz ene, nekaj iz druge, pri tem pa upoštevati, da so odnosi med delovnimi skupnostmi določeni na način, ki najrealneje izraža njihove razlike v ravni produktivnosti in ekonomičnosti in ki spravlja sredstva delovnih skupnosti v neposredno odvisnost od teh činiteljev. Kako bomo to storili konkretno, pa je odvisno od položaja v vsakem podjetju. Če namreč sprejmemo za obračun med ekonomskimi enotami notranje kalkulativne cene, ki se razlikujejo od tržnih, bi kolektivi ekonomskih enot, potem ko bi izpolnili proizvodne obveznosti do podjetja, ne bili zainteresirani za to, da bi širše izkoriščali svoje zmogljivosti in delali za trg. In obratno, če vzamemo za obračun tržne cene, nastanejo razlike v razpolaganju z deli dohodka po ekonomskih enotah, iz tega pa izhajajo nove deformacije načela delitve po delu. Zato bi bilo načelno sprejemljiveje, če bi v kolektivu sprejeli tržne cene hkrati z »obdavčitvijo« tega dela dohodka v korist podjetja kot celote.

Podobno je tudi s skladi podjetja. Dejstvo je, da je treba del skladov decentralizirati in prenesti na delovne skupnosti, in sicer tako del skladov za gospodarski razvoj (vključno amortizacijo), kakor tudi del sklada za potrebe standarda delavcev. Vendar se ne bi smeli vnaprej odločati za nobeno izmed šablonskih rešitev. Točna je teza, ki jo je tu v razpravi razložil tovariš Stane Kavčič. V enem podjetju je lahko položaj letos tak, da je za kolektiv kot celoto najugodneje, če vsa sredstva za investicije enakomerno porazdeli delovnim skupnostim. Prihodnje leto lahko postane takšna rešitev v istem kolektivu zavora razvoja delovnih skupnosti. Lahko nastane potreba po združitvi vseh teh sredstev. Rešitve so torej odvisne ne le od različnih pogojev posameznih kolektivov, temveč tudi od časovnih obdobij, od pogojev, skozi katera gre vsak izmed teh kolektivov.

Ne gre torej za to, da bi se izrekli za takšno ali drugačno rešitev, temveč za to, da uveljavimo načela, ki jih je na vsak način treba spoštovati, se pravi, da določimo objektivna merila, po katerih uporabljamo sredstva podjetja, tako da sta v temelju teh meril produktivnost in ekonomičnost poslovanja in da pri sprejemanju konkretnih sklepov neposredno sodelujejo vsi zainteresirani, torej ves kolektiv, kolektivi vseh delovnih skupnosti, vsak posamezni delavec. Razen tega naj bo formiranje poslovnih skladov načeloma kar najbolj odvisno od politike zviševanja osebnih dohodkov v podjetju. Če kolektiv planira, da se bodo njegovi osebni dohodki v prihodnjem obdobju zviševali po vnaprej določenem tempu, zasnovanem na gibanju večanja produktivnosti in ekonomičnosti poslovanja, je treba takšno gibanje produktivnosti zagotoviti tudi z večjimi vlogami z boljšo tehnično opremo. Kolektiv naj oceni, kje in v kakšnem obsegu bo investiral, da bo zagotovil možnost za planirano povečanje osebnih dohodkov, v skladu s to oceno pa naj določi velikost in razporeditev skladov.

Neposredna delitev skladov osebnih dohodkov delovne skupnosti na posameznike prav tako ne prenese nobene šablone. Jasno je: večino dosedanjih meril je treba vreči med staro šaro. Kakšna bodo nova merila? Pri odločanju o tem bo zdaj lahko prišla do izraza ustvarjalna pobuda sto tisočev delovnih ljudi. Prepričani smo lahko, da bosta ta ustvarjalna pobuda in praksa spravili v ospredje boljše in prikladnej-

(Nadaljevanje referata tov. Vukmanovića na 3. strani)

Dva dni so člani Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije razpravljali o zelo pomembnem vprašanju našega družbenega razvoja:

kako nadalje razvijati delavsko samoupravljanje,

kaj storiti, da bi slehernemu proizvajalcu zagotovili možnosti, da neposredno odloča in se uveljavlja kot upravljavec.

Ugotovljeno je bilo, da sta za sedanjo stopnjo razvoja delavskega samoupravljanja in za njegov napredek pomembna predvsem naslednja činitelja:

— novi odnosi v gospodarstvu, ki se odražajo v najnovejših spremembah v gospodarskem sistemu in

— notranje težnje, notranji odnosi in problemi v delovnih kolektivih in organih samoupravljanja.

Ko ocenjujemo dosedanjo dejavnost sindikalnih organizacij in razmišljamo, kaj bo treba še storiti — pri tem pa upoštevamo oba prej omenjena činitelja — ugotovimo:

Sindikati so se vztrajno zavzemali za spremembe v našem gospodarskem sistemu, ki naj bi zagotovile večje in intenzivnejše prizadevanje ter uveljavljanje proizvajalcev, delovnih kolektivov in komunalnih skupnosti. Se pravi, šlo je za to, da zagotovimo takšen gospodarski razvoj, v katerem bodo delavci, delovni kolektivi in komune — zaradi lastnega ekonomskega interesa — nosilci gospodarskega napredka.

Novi gospodarski instrumenti, ki jih je pred nedavnim sprejela Zvezna ljudska skupščina, nam to zagotavljajo. Spremembe, za katere so se zavzemali sindikati, so torej tu, zdaj pa jih je treba uresničiti, v praksi uveljaviti in zagotoviti,

da bo delitev dohodka med podjetji in skupnostjo kar najbolj pozitivno vplivala na nadaljnji gospodarski razvoj in tudi na razvoj delavskega samoupravljanja, in

da bo delitev dohodka v gospodarskih organizacijah res stvar proizvajalcev, rezultat njihovih odločitev, kajti takšen način delitve, kot ga danes uresničujemo, povečuje materialno zainteresiranost slehernega delavca, da neposredno odloča o gospodarjenju.

V obeh referatih in v razpravi je bilo poudarjeno:

Upravljanje po predstavnikih mora zamenjati neposredno samoupravljanje proizvajalcev.

To je, kot so poudarjali številni diskutanti, »tema dneva«, glavno vprašanje našega nadaljnjega razvoja. Delavski svet, v katerem nekaj izvoljenih predstavnikov odloča, se o svojih odločitvah posvetuje ali se ne posvetuje z delavci in svoje sklepe pojasnjuje delovnemu kolektivu, ne zadošča več. Razvoj terja nove samoupravne oblike, nove metode njihovega dela, novo vsebino. V številnih delovnih kolektivih so že vznikle takšne nove oblike samoupravljanja, kot so na primer zbori ekonomskih enot, v katerih VSI delavci ekonomske enote odločajo o VSEH skupnih zadevah. Te oblike ali organe sicer različno imenujejo, vendar je njihov namen isti: omogočiti proizvajalcu, da se uveljavlja kot upravljavec. Delavec, katerega osebni dohodki niso več odvisni samo od njegovega dela na delovnem mestu, pač pa tudi od gospodarskega uspeha skupine, v kateri dela in uspeha celotne gospodarske organizacije, vedno bolj odločno zahteva, da neposredno odloča tudi o vsej uporabi sredstev, o vsej proizvodnji in potrošnji, o vseh odnosih v kolektivu. Njegov interes se ne začne in konča samo pri nagrajevanju, pri tem, kako bodo razdelili finančni uspeh, pač pa je vedno bolj zainteresiran tudi, kakšni bodo odnosi v podjetju, kdo bo ljudi sprejemal na delo in kdo jih bo odpuščal, kdo bo postavljal predde'avce in mojstre in tako dalje. Ne gre torej samo za decentralizacijo, za prenašanje pravic in dolžnosti z višjih organov na nižje, temveč za uveljavljanje nečesa novega, novih odnosov v proizvodnji in v upravljanju.

Hkrati pa ta proces odpira številne nove probleme, terja nove rešitve, ki jih je moč najti le v vsaki posamezni gospodarski organizaciji. O teh problemih in rešitvah so na plenumu precej govorili. Denimo na primer: V podjetju imamo obrat, ki ima najmodernejše stroje, obenem pa tudi obrat s starimi stroji, ki potrebuje precej sredstev, da bi se moderniziral. Ali lahko v takem podjetju povsem decentraliziramo sklade? Takšna decentralizacija bi bila prav gotovo nepravilna, nesocialistična in gospodarsko škodljiva. V drugem podjetju pa so vsi obrati enako razviti. Ali v tem podjetju lahko povsem decentraliziramo sklade? Tu je moč to storiti in prav je, da tako tudi storimo. Torej: kolikor je podjetje notranje enotnejše, toliko več sredstev lahko zagotovi nižjim samoupravnim organom in nasprotno, kolikor je podjetje notranje enotnejše, toliko večje bodo morale biti pravice in dolžnosti centralnih delavskih svetov.

V zadnjem času večkrat govorimo tudi o tem, kako uravnavati in usmerjati razvoj proizvodnih odnosov v podjetjih, ali pri tem uporabljati najbolj preprosto ekonomsko logiko, čisto ekonomsko računico, ali tudi upoštevati in uveljavljati zavestne računice, zavestne činitelje itd. Pojavljajo se težnje, ki podcenjujejo ekonomsko računico. Nekateri sodijo, da je ves nadaljnji razvoj gospodarstva treba prepustiti delovanju tržišča in tako gledajo tudi na odnose v delovnih kolektivih, obratih in ekonomskih enotah. Praksa kaže, da so takšne težnje škodljive. Iz njih izvirajo špekulacije, povzročajo nasprotja, zamegljujejo perspektive. Čista ekonomska logika postaja v naši socialistični družbi, v naših družbenih odnosih, vedno bolj kombinacija objektivnih ekonomskih možnosti, delovanja objektivnih ekonomskih zakonitosti in subjektivnega vpliva zavestnih socialističnih sil. Če tega ni, če zavestne organizirane sile stojijo ob strani, se v podjetjih pojavljajo različne parazitske težnje, tekmujejo, kdo bo več vzel s tržišča in kako bi najbolj izkoristili neurejene blagovne odnose na tržišču.

Naslednji problem, o katerem so govorili na plenumu, je: kako takšen razvoj delavskega samoupravljanja in proizvodnih odnosov povezovati z vedno večjim napredkom tehnike, avtomatizacije itd. Ponekod že govore, da imajo ali da bodo kmalu imeli »višek delovne sile« in največkrat sklenejo: odpustili bomo ljudi, pa naj gredo na drugo delo. Zadeva pa ni tako preprosta. Delavcu, ki je že deset let upravljavec, naenkrat rečeš: »Dragi tovariš, pojdi, kupili smo nov stroj«, pri tem pa je še največkrat takšna odločitev stvar nekaj ljudi v podjetju in tako povzroča hudo kri, negodovanje, slabe odnose, negotovost itd. Takšnih pojavov pa ne bi bilo, če bi sklenili: izkoristiti moramo vse, kar smo novega dobili in kar bomo še dobili, da bi s sedanjim številom delavcev povečali proizvodnjo.

Na plenumu so tudi precej govorili o dolžnostih upravljavcev. Tovariš Kavčič je na primer v svoji diskusiji med drugim dejal: »Dobro je, da tolčemo po birokratizmu, po nerazumevanju, po položaju upravnih organov in tako dalje, toda, ko človek posluša te razprave, zlasti v sindikatih, dobi vtis, da se preveč enostransko borimo na tej fronti proti birokratizmu, proti centralističnim težnjam in da pri tem preveč poudarjamo samo pravice, ki jih imajo ali jih morajo dobiti delavci. Sodim, da moramo, zlasti v razvoju takšnega delavskega samoupravljanja, kakršno imamo danes in kot ga bomo imeli jutri, bolj kot doslej poudarjati dolžnosti in ne idealizirati nekega anonimnega delavca ali obrat, ki mu je bojda samo treba dati pravice, pa bo vse najboljše, pa bodo sami našli najboljše odločitve. Ni vedno tako. Dobro je, da delavci govore, da povedo svoje mnenje, da kritizirajo. Toda ni samo dovolj reči, dajte pravice! Problem nadaljnje decentralizacije je izredno važen za razvoj proizvodnih odnosov in prav ta proces terja razumevanje dolžnosti, aktivno sprejemanje dolžnosti in tako dalje.«

To je nekaj vprašanj, o katerih so govorili na nedavnem plenumu Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije.

Zdaj gre za to, da sindikalne organizacije budno spremljajo ves ta proces, ga usmerjajo in vsklajujejo težnje proizvajalcev-odločevalcev.

DELAVSKA ENOTNOST
Ustanovljena 20 novembra 1942
List izdaja Republiški svet ZSJ za Slovenijo
Glavni in odgovorni urednik
MITJA ŠVAB
UREJUJE UREDNIŠKI ODBOR: DORNIK PETER GASPERSIC SONJA, MAVER MILAN, TRINKAUS VINKO, VOLJČ JANEZ, TEHNIČNI UREDNIK JANEZ ŠUSTER
List izhaja v uredniški povezavi z »Radom« - Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2 poštni predal 313-VI, telefon uredništva: 33-722 in 30-672 - Račun pri Komunalni banki v Ljubljani št. 600 705/1 83 - Posamezna številka stane 20 din - Naročnina je: četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din - List tiska ČZP »Ljudska pravica« - Poštnina plačana v gotovini

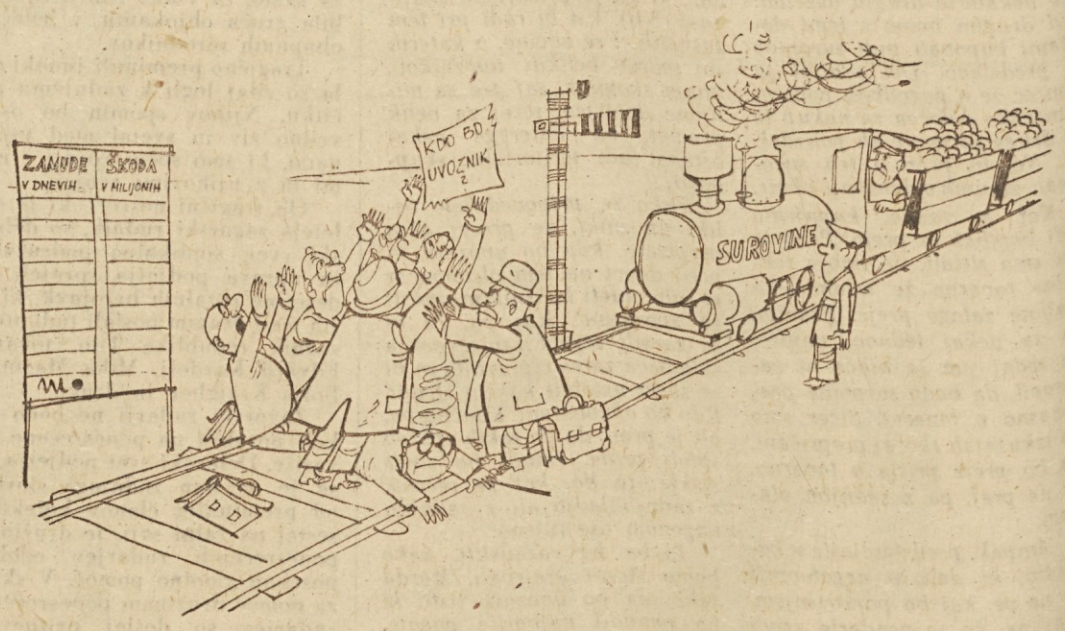

NA INDUSTRIJSKEM TIRU

— Pravzaprav bi bilo še najmanj škode, če jih povoziva!

Karikatura: MILAN MAVER

KAJ SO SKLENILI NA OBČNEM ZBORU V NEVERKAH?

NAJPREJ OBRATNI SVETI

Naša največja perutninarska farma nima delavskega delavcev, ki skrbe za več kot 100.000-glavo jato kokoši po delavce, ki skrbe za več kot 100.000 glavo jato kokoši po času. Razen dolžnosti so potrebne tudi pravice, odveč pa ne bi bila tudi denarna spodbuda. Uvedli naj bi nagrajevanje po delu. — Kolektiv farme želi organe delavskega upravljanja. Za razliko od ostalih, bodo pričeli graditi te organe od spodaj. Najprej bodo izvolili obratne svete.

Nekdo je dejal, da ima perutninska farma »Kras-Pivka« (v Neverkah) več obiskovalcev kot Postojnska jama. To je vsekakor pretirano, čeprav resnično radi obiskujejo to farmo. Še ni dolgo tega, ko so naši strokovnjaki obiskovali podobne farme v inozemstvu, zdaj pa tuji perutninarji prihajajo v Neverke in velikokrat ne verjamejo svojim očem: v izredno kratkem času je tu nastala največja kakošja farma v Evropi. Samo lani so investirali na tej farmi 300 milijonov dinarjev (in skoro toliko dotlej) in zgradili približno 17.000 kvadratnih metrov strehe za kokoši, dokončali vzrejališče za piščance z letno zmogljivostjo 250.000 komadov. Danes je v tem nemajhnem naselju kokošnjakov več kot 140.000 kokoši, sodobna valilnica, v kateri so lani zvalili 363.000 piščancev. Kokoši na tej farmi so lani znesle več kot 3,700.000 jajc, od katerih so lep del izvozili v tujino. Pod okriljem te farme dela Srednja perutninarska šola in znanstveno-raziskovalni odsek, od katerih si veliko obetajo vsi jugoslovanski perutninarji. Farma pa še ni dograjena. Še in še jo povečujejo, med drugim bodo ob njej zgradili tudi tovarno močnih krmil.

Vzporedno z rastjo farme je raslo število zaposlenih. Pred 18 meseci, ko je bil ustanovni zbor sindikalne podružnice, je le-ta štela 52 članov, danes jih šteje blizu 300. Nedvomni uspehi farme so sadovi prizadevanj vsega kolektiva, od vodilnih inženirjev do delavcev v katerem koli oddelku.

Ali bi lahko bili ti uspehi večji, ali bi lahko kolektiv hitreje in laže premagoval težave, ki jih dnevno porajajo delo in naloge? Ali bi lahko z boljšim delom ali z boljšo organizacijo dela zvišali razmeroma nizke osebne dohodke zaposlenih? Ali lahko kolektiv sodeluje pri upravljanju farme in kakšne odgovornosti lahko prevzame na svoje rame?

Vse to so vprašanja, o katerih sta začela razmišljati kolektiv in njihova sindikalna organizacija.

Zaradi zadnjega vprašanja sem dolžan kratko pojasnilo. Do sredine minulega leta je imela farma v Neverkah status podjetja v izgradnji, nakar je še nedograjeno podjetje dobilo status zavoda. Tudi v tem, da tako rečem, novem obdobju, se kolektiv ni mogel uveljaviti. Upoštevajoč vse posebnosti in težave, ki jih ima mlad kolektiv, lahko trdim, da ni izkoristil tistih možnosti, ki jih je imel. Zavod vodi upravni odbor, v katerem je večina predstavnikov kolektiva. Ta odbor se je redko sestajal in kolektiv ni bil obveščen o njegovih sklepih in o njegovem delu. Organov delavskega upravljanja ni, sindikalno organizacija pa jih ni nadomestila s svojo aktivnostjo. Sistem nagrajevanja je bil do kraja nedodelan, na zadnjem občnem zboru podružnice so ga ocenili kot mezdni odnos, ki sloni na plačevanju po času. Potrebe so terjale delo tudi mimo delovnega časa in iz nerazumljivih vzrokov je nastal spor zaradi plačevanja nadur. To je slabilo odnose v kolektivu, sledili so disciplinski prekrški, ki jih je bilo težko zajeziti.

V takem vzdušju se je vršil prvi občni zbor (po ustanovitvi) sindikalne podružnice »Kras-Pivka«. Izvršni odbor se je skrbno pripravil nanj in razen uspehov zavoda ni prezrl tudi omenjenih slabosti. Odločno je začrtal nadaljnjo pot kolektivu. Sindikat je namreč predlagal, da bi — kot to dopuščajo pravila zavoda — takoj uvedli ekonomske enote in izvolili obratne svete ekonomskih enot, ki naj bodo neposredno odgovorni za njihovo delo. Dosledno je treba uvesti nagrajevanje po delu, tako da bodo delavci vedeli, koliko dohodka morajo ustvariti za sleherni dinar osebnih dohodkov, in osebni dohodki naj bodo odvisni od uspeha, tako posameznika kakor ekonomske enote. Obratni sveti naj bi razpolagali z določenimi sredstvi in naj bi jih vlagali v tisto, za kar bodo delavci sami presodili, da je najbolje za njihovo enoto. Razbremenili bi lahko tudi vodstvo zavoda tako, da bi obratni delavski sveti ustanovili svoje komisije, na primer za sprejem in odpust delavcev, disciplinsko komisijo, komisijo za nagrajevanje, tako da bi se vodilni strokovnjaki lahko bolj posvetili bodisi znanstveno raziskovalnemu delu ali organizaciji proizvodnje.

Na prejšnjih sestankih so se člani podružnice že začeli pogovarjati o teh stvareh, žal pa niso spregovorili o tem tudi na občnem zboru. Vendar to ne pomeni, da bo novi odbor, ki bo skušal predloge dosedanjega izvršnega odbora uresničiti, ostal sam v svojih prizadevanjih, saj prav gotovo ne bo nihče molčal, ko bo v ekonomski enoti stekla razprava o konkretnih vprašanjih, ki bodo terjala neposreden odgovor. V ekonomski enoti bo »merodajno« mnenje slehernega, od odločitve pa bo odvisno tudi delo, uspeh in zaslužek vsakega posameznika. Zato pa je prav, da bodo pričeli uvajati delavsko upravljanje »od spodaj«, ko bo pa čas, pa se bodo lahko tudi pogovarjali o svojem sedanjem statusu — ali zavod ali podjetje. Nobenega razloga pa ni, da bi zaradi tega odlašali z uvjanjem tistega, kar že sedaj najbolj pogrešajo.

D. D.

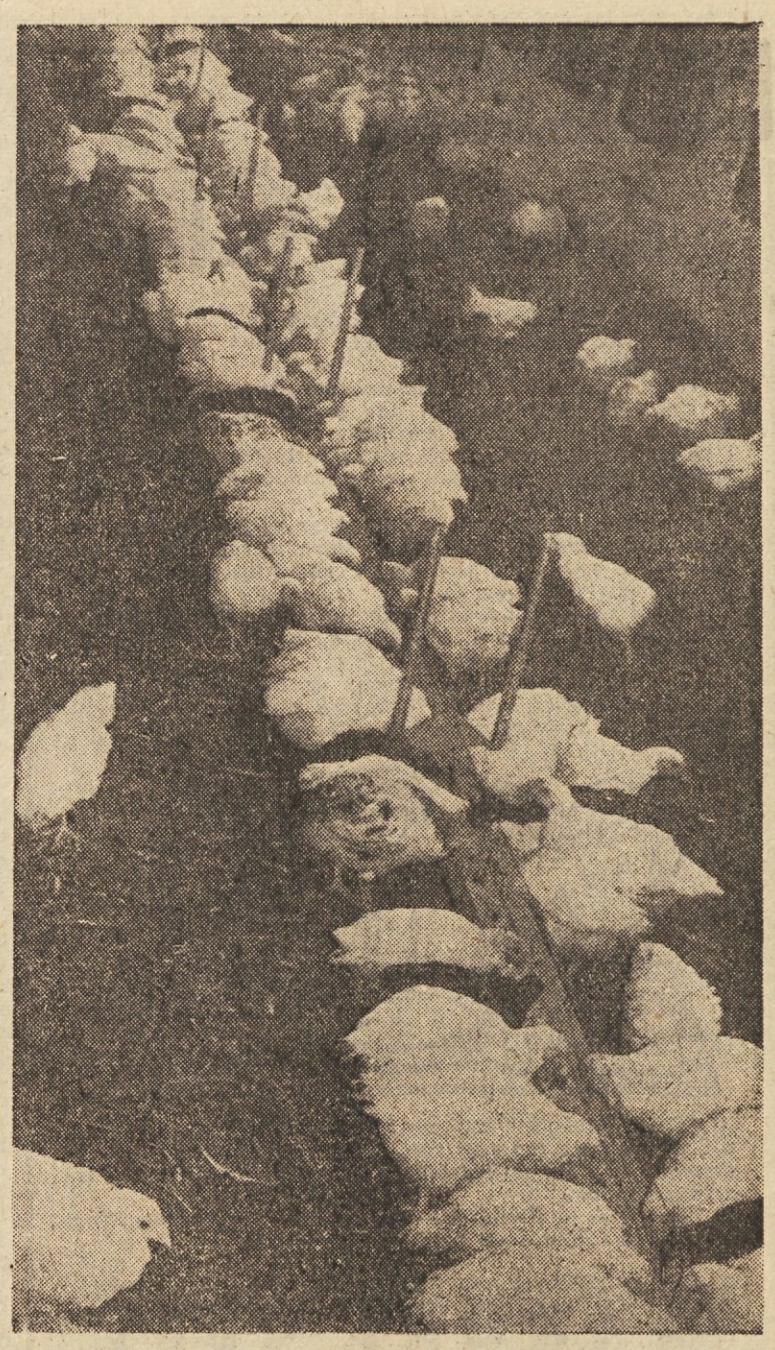

Sodobne kmetijske obrate radi imenujejo »tovarne brez streh«, toda naše velike perutninske farme so res prave tovarne, ki jim tudi streha ne manjka. Z »industrijsko« vzrejo piščancev in kokoši bomo lahko zadostili rastočim potrebam domačega trga, pa tudi več perutnine kot doslej bomo izvažali v tujino

V MOSTAH UGOTAVLJAJO:

TOPLE MALICE SO ZDRAVILO

Še tisti delavci, ki so si nosili od doma kuhana jajca ali ješirenj, v katerega je stopil doma vzrejeni prašič, so se navzeli nove navade: v tovarni si kupujejo toplo malico.

V kateri tovarni? V vseh tovarnah, kolikor jih je v občini Moste (Ljubljana) in tudi v manjših podjetjih. Menda imajo Moste primat v številu obratnih kuhinj. Podjetij je triintrideset, obratnih kuhinj pa samo deset manj. Čeprav so večinoma slabo opremljene, je hrana dobra in se ji delavci ne bi hoteli odpovedati. Sicer pa tudi vodstva ne godrnjajo nad stroški, ki jih imajo s kuhinjami. Ob zadnjih zdravstvenih pregledih se je namreč izkazalo, da zlasti tisti delavci, ki se vozijo na delo, manj bolehajo na prebavilih kakor nekdaj. Vozačev pa je precej v moščanskih podjetjih. Zelo se je omejilo tudi število obratnih nesreč, do katerih je često prišlo zaradi pomanjkljive prehrane med delom. Tretji močan adut za obratne kuhinje in tople malice pa je povečana proizvodnost. Kaj več si skorajda ne bi mogli želeti.

Zato so tudi v vseh moščanskih kolektivih pozdravili predlog občinskega ljudskega odbora, naj bi s skupnimi močmi zgradili velik obrat družbene prehrane, ki bi poleg glavnih obrokov pripravljal še tople malice za vsa podjetja. Nekaj bo pač treba žrtvovati, da se bodo znebili skrbi v zvezi s kuho. In to ni malenkost, če je že proizvodnih brig čez glavo.

V petletnem perspektivnem načrtu občine je predviden novi obrat družbene prehrane. Verjetno ga bodo kmalu zgradili, ker je občinski ljudski odbor zainteresiran zanj.

Kaže, da bodo v novi skupni kuhinji poskrbeli tudi za dietike. Zdravstveni dom Moste se že zdaj poteguje zanje. Z anketiranjem je namreč ugotovil, da bi se 64 % želodčnih in drugih bolnikov hranilo v obratu družbene prehrane, če ne bi bil preveč od rok in če bi bile cene zmerne. Anketa seveda ni zajela niti vseh registriranih bolnikov, kaj šele neregistrirane, vendar je dovolj zgovoren opomin, da je treba misliti tudi na dietike pri urejanju družbene prehrane. Verjetno temu ne bo nihče nasprotoval, saj so jim dosedanje izkušnje s toplimi malicami dokazale, da je pravilna prehrana zdravilo in vir večje delovne sposobnosti.

Gradbeni stroški na razpotju

PRVA POT, ki smo jo hodili doslej, kaže na vrednost enovrstne hiše, ki velja — 3,800.000 din!

DRUGA, novejša pa tudi sodobnejša pot, nas opozarja na vrednost enake zgradbe, ki stane le 2,600.000 din!

Izbire pravzaprav ni, saj je odločno na dlani: cenejša stanovanjska gradnja — hitrejše reševanje stanovanjskega problema.

Tako trde v Celju! Trditev je osnovana na izkušnjah, saj je stanovanjski problem stara nadlega, ki nas spremlja že dolga leta. Vsak ga je reševal, kot je vedel in znal. Mnogi so potrpežljivo čakali, da jim je dala stanovanje družbena skupnost, delovni kolektiv, tovarna; nekateri so se sami lotevali gradnje. Stanovanja prvih so bila neprimerno dražja, stanovanja drugih pa cenejša in četudi gre beseda o popolnoma enakih stanovanjih enakih površin in enako sodobnih.

Zakaj?

Odgovor je dokaj preprost:

posameznik je sam prispeval, bodisi v gradbenem materialu (les, kamen, doma napravljeni zidaki...), bodisi z delom (sejal je pesek, mešal malto, polagal je strešnike...). Na ta način je prispeval h gradbenim stroškom — 1,200.000 din!

skupnost pa je morala drago plačevati gradbeni material, še draže nepregledno vrsto obrtniških uslug in težaških opravil. Njo je stala gradnja 1,200.000 din več in ni gradila zavoljo tega prav nič boljših, sodobnejših stanovanj.

Tega preprostega odgovora si marsikje pri nas še ne znamo razložiti. Pravimo — dinar je dinar in je vseeno, ali ga izročim kot plačilno sredstvo, ali pa, če ga ustvarimo z delom! V Celju so si preprosti odgovor drugače razložili. Pred kratkim so na pobudo Občinskega sindikalnega sveta ustanovili STANOVANJSKO ZADRUGO »DOM«, ki je nedvomno prva tovrstna organizacija pri nas. Njena naloga je:

pospeševati ceneno stanovanjsko gradnjo s pomočjo interesentov, podjetij in občine.

Poslovanje zadruge se odlikuje z nekaterimi posebnostmi:

- sama, po lastnem preudarku, razporeja sredstva iz občinskega stanovanjskega sklada,
- ustanavlja v podjetjih in ustanovah tako imenovane **stanovanjske sekcije,** ki so temelj njenega članstva,
- organizira izdelavo načrtov, predvsem tipskih,
- smotrno nabavlja gradbeni material,
- izbira in določa lokacije,
- sodeluje z urbanisti.

Zadruga danes dograjuje 96 stanovanjskih enot, letos pa jih bo izročila lastnikom še nadaljnjih 170.

Njeno poslovanje je enostavno: *Interesent plača za vpisnino in članarino 6000 din. Zadruga se z njim dogovori, kakšno stanovanje želi, kje in kdaj. Nato mu razloži pogoje. Za takšno ali drugačno stanovanje mora prispevati določeno vsoto (glede na njegove osebne dohodke!), del gradbenih stroškov krije njegovo podjetje ali ustanova (s kreditom, katerega višino določi delavski svet!), ostanek (tudi 50%!) pa prispeva h gradnji Zadruga iz sredstev občinskega stanovanjskega sklada.*

Zmotno mnenje nekaterih, da je dinar vselej le kovanec ali bankovec, podčrtuje nadaljnji postopek zadruge v odnosu do interesenta za stanovanje. Interesent namreč lahko da svoj dinar v obliki opravljenega dela (pomaga mu lahko kolektiv, n. pr. z akcijo pri izkopu temeljev!), lahko prispeva v materialu (tudi tu mu lahko pomaga kolektiv!).

Takšen način poslovanja Zadruge zmanjšuje gradbene stroške in se približuje tisti vsoti, ki jo je, po izračunih sodeč, porabil posameznik, če je sam gradil.

POTEMTAKEM — 1,200.000 DIN MANJ!

To približevanje pa kaže pot, ki jo bo morala slej ali prej ubrati naša stanovanjska gradnja, sicer ne bo prišla daleč!

To so prvi obetajoči koraki. Delovni program sili dalje! Zdaj je na vrsti organizacija štednje, hranilne službe.

Razumljivo je, da danes lahko dobi kdorkoli kredit v banki za nabavo avtomobila, televizorja in podobno; **za gradnjo stanovanja ga ne dobi nihče.** Banka kreditov za stanovanja ne daje iz več razlogov: ker gre tu za večje vsote, ker je danes stanovanje še zmerom najbolj iskano blago, ker je nevarnost, da bi s krediti za stanovanja (kredit v celoti!) uničili našo kreditno sposobnost in bi ustvarili kaos v odnosu ponudbe in potrošnje.

Lotimo se oprijemljivejšega načina zbiranja sredstev:

hranilna služba, štednja z opredeljenim namenom.

Zbiranje privatnega dinarja, ki seveda ne bo smelo ubrati poti žalostne kronike Zavoda za stanovanjsko gradnjo v Ljubljani, si bo moralo naložiti takšno breme, kakršno bo lahko preneslo.

Občinski stanovanjski sklad, in četudi je v rokah Zadruge v Celju, **je vsekakor omejen.** Z njim je torej omejeno tudi število gradenj na leto. Meje sklada pa lahko raztegnemo s smotrno štednjo denarja, ki ga hkrati že tudi obračamo. Edino tako bi lahko gradili več. Čim več bo prihranjenega denarja in čim več bo interesentov za hranilno službo, toliko gospodarnejša bo Zadruga pri obračunavanju sredstev, namenjenih za stanovanjsko gradnjo.

To za sedaj pri Stanovanjski zadrugi »DOM« v Celju še ni uresničeno. Je pa že misel, ki tiplje za možnostmi realizacije. Odlična pomoč pri tem ji bo lahko že dosežena pocenitev gradenj, urejeno sodelovanje s posamezniki, predvsem pa vzorno gospodarjenje z zaupanimi sredstvi, ki jih bo Zadruga že letos prelila v 266 novih stanovanjskih enot.

D. KRALJ

Kolektiv – družba v malem

(Nadaljevanje referata tov. Vukmanovića z 2. strani)

še rešitve, kot bi jih mogel predložiti in predvideti kdorkoli izmed nas. Lahko upamo, da bodo pri tem upoštevali razne znanstvene metode za upostavljanje odnosov med vrednostjo posameznih del (analitična ocena delovnih mest ipd.). Konkretno delitev delavcev na posamezna dela pa naj prevzame kolektiv delovne skupnosti, ki naj prepusti vsakemu delavcu možnost, da se lahko kadar koli poteguje za katero koli delovno mesto.

Ta pravica delavcev in delovne skupnosti daje skupno s pravico sprejemanja na delo in odpuščanja kvalitativno novo obeležje notranjih odnosom ljudi v podjetjih. Bistveno se spreminja položaj proizvajalca. Če proizvajalci po svoji delovni skupnosti neposredno odločajo o proizvodnji, o delitvi, o sprejemanju na delo in odpuščanju, o razporeditvi na delovna mesta in o vseh drugih zadevah, potem to pomeni dokončno opustitev mezdnih odnosov. To spodrezuje korenine raznim nesocialističnim pojavom v podjetjih; zdaj ni več objektivne možnosti za samovoljo, protekcijo in korupcijo.

Z naraščanjem pravic pa se seveda stopnjujejo tudi dolžnosti delavcev. Veča se njihova odgovornost pred kolektivom, v katerem delajo. Nedisciplinirano in površno izpolnjevanje delovnih nalog poprijemata značaj kraje, ker slab delavec zmanjšuje zaslužke ljudi, s katerimi je povezan pri delu. Nedvomno bodo kolektivi zaostrili merila in v svoji sredini ne bodo marali slabih posameznikov. Prizadevali si bodo, da se jih znebijo. Sindikat naj ne nasprotuje takim težnjam, paziti pa mora, da ne bo pretiravanja in nehumanega ravnanja. Posameznika, ki ne more takoj ugoditi zahtevam po stopnjevani samodisciplini, ni treba že prvi trenutek odstraniti iz kolektiva. Sindikalna organizacija naj se potrudi, da takega človeka spravi na pravo pot, da vpliva nanj in ga prevzgoji.

Na temelju novih odnosov pri delitvi torej nastopajo nove oblike samoupravljanja, razvijajo se novi medsebojni odnosi med ljudmi. Kakšna je v tej luči vloga tehničnega aparata?

TEHNIČNI APARAT POSTAJA SERVIS KOLEKTIVA

Z nadaljnjo decentralizacijo samoupravljanja in s krepitvijo novih medsebojnih odnosov v kolektivih vloga tehničnega aparata bolj in bolj izgublja obeležje oblasti nad ljudmi. Spreminja se odnos proizvajalca do tehničnega kadra, hkrati pa tudi tehnični kader spreminja svoj odnos do proizvodnje in proizvajalca. Sistem notranje delitve strokovnjake neposredno spodbuja k čimvečji skrbi za boljšo organizacijo proizvodnje. Zainteresira jih za kar najtesnejše sodelovanje z neposrednimi udeleženci proizvodnega procesa. Razvija se odnos obojestranske zavzetosti za večji uspeh.

Vzporedno z ukinitvijo možnosti, da bi strokovni aparat odločal o tako občutljivih vprašanjih, kot so sprejemanje, odpusti, razporejanje na delovna mesta itd., izginja pri proizvajalcih občutek, da je strokovnjak »oblast«. S krepitvijo sistema, ki smo ga začeli graditi, bo strokovni aparat podjetja bolj in bolj v položaju strokovnega servisa, ki naj streže delovnim skupnostim in skrbi za nekatere zadeve, ki so v korist vsem delovnim skupnostim.

V nekaterih naših podjetjih naletite na pojav, da posamezni voditelji organov samoupravljanja in družbenih organizacij pogosto zavzemajo stališča v imenu svojih organizacij, ne da bi se posvetovali z njimi. Takim pojavom je odklenkalo. Ne bodo se mogli več obdržati ne glede na to, da jim ponekod dajejo »demokratični« videz s tem, da v njih sodelujejo predstavniki družbenih organizacij in tudi sindikata. Nihče ne bo več mogel govoriti v imenu sindikalne organizacije, če njegova stališča ne vsebujejo mnenja in teženj članov. Ljudje in praksa bodo takega človeka demantirali že na prvem koraku, zakaj ko proizvajalci v praksi začutijo tesno povezanost med delovnimi rezultati in zaslužkom, jih ne more nihče več prisiliti k sprejemanju stališč, ki niso v skladu z njihovimi resničnimi interesi.

V tej zvezi naj povem še nekaj besed o nalogah in metodi delovanja sindikata. Zdaj je v modi »parola«. Nekateri pravijo: »Pusti kolektivu, naj sam dela, bo že prišel, kamor je treba.« Sprejemanje takega stališča bi demobiliziralo sindikate in jih spravilo na pot pasivnega opazovanja. Da, kolektivom je treba pustiti, da odločajo samostojno, ne smemo jim vsiljevati stališč in sklepov, vendar jim tudi ne smemo odreči pomoči. V čem je pomoč, ki jim jo lahko zagotovijo sindikalne organizacije in vodstva?

Vsakdo ve, da se že vrsto let borimo proti nekaterim pojavom, vendar jih ne moremo povsem zatreti. To nam ne uspeva zato, ker te pojave porajajo določeni objektivni materialni pogoji, pogoji gospodarjenja in delitve. Negativni pojavi, ki jih imam v mislih — primerov je dovolj — so začeli naglo izginjati, ko smo začeli spreminjati pogoje proizvodnje in delitve, ko so se na temelju nove delitve začeli spreminjati odnosi v podjetjih in komunah. To je torej prvo področje, na katerem lahko kolektivi pričakujejo pomoč sindikata. Spremljati moramo probleme, ki nastajajo v praksi, proučevati njihove vzroke in se z odstranjevanjem vzrokov boriti za odpravljanje posledic. Pri tem se ne bomo borili sami, temveč moramo pritegniti tudi druge sile, razne strokovne ustanove, inštitute, družbene organizacije itd., pri vsem skupaj pa sodelovati z organi državne uprave.

Druga oblika pomoči, ki jo kolektivi upravičeno pričakujejo od nas, je pomoč pri usposabljanju delavcev, da bodo kar najbolje ustrezali dolžnostim neposrednih proizvajalcev in neposrednih upravljavcev, t. j. svetovati pri posameznih zapletenih situacijah, prenašati napredne izkušnje iz enega podjetja v drugo, nasprotovati poskusom, da bi kdor koli kršil pravice delavcev in posameznih kolektivov.

Pravo moč sindikata pokažejo ne le akcije, ki jih neposredno izvaja, temveč tudi dejstvo, da lahko sproži in pritegne vrsto družbenih činiteljev k reševanju problemov, na katere opozarjajo delavci. Zato razgibljimo vse družbene činitelje, ki nam lahko pomagajo pri tem velikem delu, pri tem kvalitativnem skoku v novo razvojno fazo samoupravljanja proizvajalcev. Pomagajo, da bo samoupravljanje zares postalo pravica in dolžnost vsakega proizvajalca, da bo začel vsak delavec razmišljati o usodi podjetja, v katerem dela. Ko bodo sto tisoči mislili z lastno glavo in samostojno odločali o svoji usodi, bo odveč sleherna skrb za rezultat njihovih sklepov.

KALEIDOSKOP

Krožnik juhe

Dvajset rdečih noskov se je zgnetlo v slabo zakurjeno sprejemnico, učiteljica pa je stopila v kuhinjo. S pozdravom je razložila željo:

»Nekaj juhe nam dajte, da se bomo ogreli!«

Upravnik jo je vprašal, kdo so. Ko je zvedel, da so šolski otroci na izletu, je skomignil:

»Kot bi rad, ne smem! Mi smo delavski dom oddiha. Zakon nam prepoveduje prodajati priložnostnim gostom. Poiščite si kakšno gostilno!«

Kje pa je na Pohorju sploh kakšna gostilna, saj so vsepovsod sami domovi. Učiteljica je bila v skrbeh za svoje drugošolčke, ki so kot trop izgubljenih ovac čakali v hladni sprejemnici na vroče okrepčilo.

»Pa bi napravili tokrat izjemo. Za otroke. Premraženi so.«

Upravnik se je upiral. Rekel je, da bo za takšno »izjemo« plačal, če se izve. Bilo bi bolje, če bi...

»Ampak, kje naj dobe izletniki na Pohorju kaj za pod zob, če ne v domovih!« — Upravnik se je dal pregovoriti. Malčki so se s srkanjem zagnali v dišečo juho.

Bili so zadovoljni. Kakopak! Učiteljica tudi. Pa upravnik, saj je rad, prav rad postregel. Nato so se razšli in stvar bi utonila med tisoč vsakdanjosti, če se ne bi uresničila upravnikova napoved.

Zvedelo se je. Plačal je — kazen! Zakon je — zakon. Togi paragrafi ne zamiže niti pred otroci na izletu!

NAROBE SVET

Bil je občni zbor stanovalcev in volitve novega hišnega sveta. Po generalnem čiščenju lastnega praga se je razgovor zasukal okoli stanovanjske skupnosti.

»Kaj pa pravzaprav dela, ali so te že kdaj poklicali na kak razgovor?«

Predsednik, ki mu je bilo vprašanje namenjeno, se je obotavljal. V dveh letih ni hišni svet dobil niti enega vabila od sveta stanovanjske skupnosti niti poročila o njegovem delu.

»Pred kratkim je organiziral servis za nego bolnikov na domu,« se je izmazal. »O tem nas je obvestil.«

»To stanovanjske skupnosti ni nič stalo. Radovedna sem, koliko bolnikov lahko plača za enourno pomoč sto petdeset dinarjev. Jaz že ne bi mogla.«

»Kam pa gre denar od naše najemnine? vsaj to bi nam svet lahko povedal. Kaj niti te pravice nimamo, da bi o svojem denarju odločali?«

Zapisnikarica, ki so jo izvolili ob začetku občnega zbora, je marljivo registrirala vse pripombe. Dobro se ji je videlo, da so ji zaupali to delo. Naj svet stanovanjske skupnosti vsaj preko zapisnika izve, kaj menijo v njihovi hiši o njem.

Preden je zapisnik uredila, je prišla k njej blagajničarka — motor hišnega sveta in jo posvarila:

»Ne piši podrobnosti. V stanovanjski skupnosti tako ne prebirajo zapisnikov. In tistega na njihov račun ne omenjaj. Če drugi molčijo, molčimo še mi.«

Zapisnikarice ni prepričala, da je telegrafski zapisnik primernejši. Sedla je in pisala potek občnega zbora, tako kakor je pač potekal. Ni pa še gotovo, če ga bo predsednik hišnega sveta podpisal in s tem verodostojnim podatkom priznal verodostojnost.

Se vam ne zdi, da so tudi skopi sejni zapisniki malo krivi slabe povezave med hišnimi sveti in stanovanjskimi skupnostmi, zlasti če prvi samo čakajo, kdaj jih bodo drugi povabili na sestanek in za zaprtimi vrati kritizirali stanovanjsko skupnost, v javnosti, kjer bi beseda zalegla, pa jim zdrsne srce v hlače.

Jalove investicije

V našem znanem okrevališču stoji na pol dograjena zgradba. V obledelih zidakih lahko spoznaš arhitektov načrt, ki je spravil pod streho 120 ležišč, ambulanto, verande in še marsikaj, kar sodi k sodobnemu zatočišču bolnikov.

Zgradba pa stoji že leta in leta. Vsa gradbena dela na njej so obtičala. K dograditvi ne sili niti okrevališče niti občina. Okrevališče sicer reče tu in tam kakšno na račun nekaj milijonov, ki jih mora plačevati za nedograjeno poslopje, občina nobene.

Prav gotovo pa smo tedaj, ko smo pregledovali načrt in odobravali investicijski račun, udarjali po mizi, češ zadnji čas je, da povečamo kapacitete, da zgradimo nekaj novega...

Ves upravičen namen je zvodenel, kakor hitro so bili načrti odobreni, investicije na pol izkoriščene, zgradba na pol dograjena.

Zakaj...?

Odgovor je neznanka. Kakršen že je, vsekakor ne more mimo ugotovitve, da se tako vložen denar nikomu ne vrne, nihče nima od njega drobtinice koristi, je tako rekoč proč

vržen denar, enako nepomemben, kot je nerazložljiv zastoj na pol prehojeni poti.

H KRONIKI TEGA TEDNA SO PRISPEVALI:

1. Pohodrski dom — D. KRALJ
2. Hišni svet, Ljubljana, Prešernova cesta — MARIOLA KOBAL
3. Okrevališče Topolščica — D. KRALJ

»S KAKŠNO PRAVICO...«

V procesu vedno bolj nagle krepitve zavesti v delovnih kolektivih o samostojnosti in samoupravnosti nastajajo nekje ob robu tudi drobne, tej zavesti nasprotne težnje, ki same po sebi še ne pomenijo neke velike nevarnosti, na katere pa je vendar treba opozarjati kot na karakteristični ostanek starih odnosov in birokratskih pojmovanj. To tembolj, ker si nadevajo plašč naprednosti. Gre namreč za večkrat se ponavljajoče in na raznih mestih nastajajoča ogorčenja, kadar delavec, ki je mnenja, da so mu bile kršene njegove zakonite pravice, išče pravne informacije in zaščite pri organizacijah, in službah, katerih naloga je, da pravno nepoučenim svetujejo in pomagajo pri uveljavljanju njihovih pravic. Ta ogorčenja dosežejo višek, kadar delavec da taki osebi, ki se s pravno zaščito poklicno bavi, pooblastilo, da zanj in v njegovem imenu postavlja zahtevke, sestavlja pritožbe in ga osebno zastopa v disciplinskem postopku in pred sodišči.

A. O. je delavec ze delovno dobo nad 20 let. Morda res ni bil dober delavec in ni spadal na delovno mesto, kjer je bil. Neko noč se je opil in zagrešil še neke druge nerednosti izven službe, potem je bil tri dni bolan in zdravnik mu je potrdil, da je bil delovno nezmožen. Ko pa se je pojavil v podjetju, ga je direktor na licu mesta odpustil: ni bil uveden niti disciplinski postopek niti ni delavec sprejel kake razrešitvene odločbe. Rečeno mu je bilo, naj se javi ob koncu meseca, da bo dobil še enkrat plačane prejemke, potem pa naj gre, kamor hoče. Delavec se je informiral o svojih pravicah in je preko pravnega zastopnika poslal upravi podjetja zahtevek, da ga, ali sprejme nazaj na delo, ali ga razreši, da uvede zoper njega disciplinski postopek, ali mu odpove, kakor to predpisuje zakon o delovnih razmerjih. Ko so v upravi podjetja dobili ta zahtevek, se niso zamislili nad svojim nezakonitim postopkom, temveč so se zgrozili nekako takole: »S kakšno pravico se A. O. pritožuje pri osebah izven podjetja? Ali se ne zaveda, da je njegova dolžnost, da skuša svoj primer rešiti v okviru podjetja ali pa v svoji sindikalni organizaciji?« Vkljub takemu ogorčenju pa niso nič napravili, da bi nezakonito stanje odpravili in po vsej verjetnosti se bodo spustili v že naprej izgubljeno pravdo.

Ali pa drug primer: Delavki je disciplinska komisija podjetja odtrgala 10 % od plače za 3 mesece, ker je nastopila dvodnevni dopust nekaj dni prej, kot ji je bilo odobreno. Disciplinska komisija ni opravila disciplinske obravnave, kakor to predpisuje zakon, poleg tega pa je bil član disciplinske komisije še vedno upravnik, ki po zakonu ne more sodelovati v disciplinski komisiji. Končno je imela delavka za izostanek zelo opravičljiv vzrok, ker se je prav v dneh, ko je izostala, selila v novo stanovanje. Nedvomno, da gre za kršitev delovne discipline, toda ne gre za težko kršitev. Tako je čutila tudi delavka in si je poiskala pravnega zastopnika, da se je v njenem imenu proti nezakoniti odločbi pritožil. Uprava podjetja je takoj odgovorila, da se strinja z mnenjem, da je disciplinska odločba formalno pomanjkljiva in bo zato razveljavljena. H koncu pa pristavlja uprava podjetja tole: »Če so administrativne pomanjkljivosti pri našem podjetju, je pa dejansko še večji pogrešek in nepravilnost pritožba delavke preko odvetniške pisarne.« To bi bilo lahko razumeti takole: Ukrepali smo nezakonito, toda to še ni tako hudo, kot pa iskanje pravne zaščite izven podjetja. Ali bo podjetje tudi ta »prekršek« delavke obravnavalo kot disciplinsko kršitev, ni znano, kajti disciplinski postopek po izjavi uprave podjetja še ni končan.

In tretji primer. Delavka je bila odpuščena iz gospodarske organizacije zaradi samovoljne zapustitve dela. V pritožbi je s pomočjo pravnega zastopnika zatrjevala in ponujala dokaze za to, da dela ni samovoljno zapustila, temveč da ji je bil dostop v podjetje onemogočen po sklepu uprave podjetja zaradi neke domnevne utajitve denarja na škodo očeta v znesku 5400 dinarjev. Pritožbenemu organu podjetja, upravnemu odboru, je predlagala, naj ji v disciplinskem postopku omogoči dokazati, da ni kriva, odločbo o prenehanju delovnega razmerja pa naj odpravi. Upravni odbor je odgovoril takole: »Vztrajamo pri tem, da je delavka kriva in da je bil odpust zaradi samovoljne zapustitve dela na mestu. Mnenja smo, da je takšen odpust ugodnejši, kakor pa kazen disciplinskega odpusta. Čudimo pa se, da pravni zastopniki delavke prej ne ugotove, kako stvari stoje, predno sestavljajo pritožbe. Zato zahtevamo od njih, da v roku 8 dni pismeno izjavijo, da se z našim postopkom strinjajo. Če odgovora ne bomo prejeli, bomo sprožili proti njej disciplinski postopek.« Na ta ultimatum je podjetje z obratno pošto dobilo odgovor, da se delavka z uvedbo disciplinskega postopka strinja in da bo s pomočja svojega pravnega zastopnika na disciplinski obravnavi dokazala, da ni kriva. Nekaj dni za tem pa je uprava podjetja sporočila, da disciplinskega postopka ne bo uvedla in da ostane odločba o odpustu radi samovoljne zapustitve dela v veljavi.

Teh nekaj zbranih primerov kaže, da gre pravzaprav za precejšen nesporazum. V dokaj zapletenih pravnih razmerjih našega družbenega in pravnega sistema se preprost državljan težko znajde. Zato se ustanavljajo službe pravne pomoči, pravne posvetovalnice in odvetniške pisarne, ki informirajo državljana o njegovih pravicah in ga pri uveljavljanju pravic zastopajo pred sodišči in drugimi organizacijami ter zavodi. Te službe niso niti pritožbeni organi niti preiskovalne inštance, informirani so od strank in njihove intervencije so intervencije v imenu in po pooblastilu strank.

Vsak državljan ima pravico, da se posluži strokovne pravne zaščite, če smatra, da so njegove pravice kršene. Ko takšne javne službe opozarjajo na nezakonitosti in pravno utemeljuje zahtevke in pritožbe svojih strank, pomagajo utrjevati zakonitosti in zakonito prakso. To seveda nima nič skupnega z vmešavanjem v interne zadeve gospodarskih organizacij, najmanj pa pomeni napad na samostojnost in neodvisnost samoupravnih organov.

Ogorčenja v takih in podobnih primerih pa zares ni mogoče drugače razumeti kot poskus z aktualnimi gesli prikriti birokratsko samovoljo in nezakonitost.

P. S.

KAKO POTEKA POCENITEV V MARIBORU

Z DOGOVOROM SO PODRAŽILI BLAGO

V pajčolanu skrivnosti: Kdo je bil pobudnik sestanka predstavnikov mariborskih trgovskih podjetij, na katerem so se dogovorili o novih (višjih) cenah in o enotni (višji) marži? — Trgovinska zbornica o tem ničesar ne ve — »Čombeji« v trgovini — toda v drugačnem smislu: Kdor se ne pridruži nezakonitemu dogovarjanju cen, je »izdajalec«.

Pripetilo se je v Mariboru, morda še kje, čeprav se ne bi smelo nikjer! Mariborski trgovci — se pravi, vodilni uslužbenci nekaterih trgovskih podjetij, so sklenili zvišati cene nekaterim industrijskim proizvodom, ki jih prodajajo v svojih prodajalnah: pralna, čistilna in kozmetična sredstva, razne premaze itd. In so jih podražili. Vse ima svoj vzrok, pa ga mora imeti tudi ta podražitev. Vzrok pa je bila najpreprostejša špekulacija, čeprav so se je lotili zelo premeteno. Najprej so si izbrali »primeren« čas pred uveljavitvijo novih gospodarskih predpisov. Računali so namreč, da bo moč ribariti v kalnem pod izgovorom »nujnih premikov cen«. Ni pa jih motilo, da ni bilo potrebno nobenih premikov cen omenjenih proizvodov, saj jim tudi proizvajalci niso zvišali cen. Vendar pa, zakaj jih ne bi trgovina, saj potrošnik bo moral še naprej kupovati pralne praške, kreme za čevlje in druge podobne proizvode. Potrošnik jih res kupuje in plačuje po višji ceni.

Gre za proizvode, ki jim trgovina prosto določa cene. Toda kaj, ko se nekdo zadovolji z 12 odstotnim dobičkom, drugemu pa je še 15 odstotkov premalo. Tako nastajajo različne cene in to očitno ni bilo všeč mariborskim trgovcem, ki prodajajo to vrsto blaga. Kupec kaj kmalu presodi, kje lahko kupi ceneje in tudi kupuje tam. Torej, tako so sodili trgovci, potrebno je nekaj ukreniti. Priložnost za to se jim je naravnost nudila ob zvišanju najemnine za poslovne prostore. Brž so zagnali vik in krik, da so najemnine previsoke, prav tako naglo pa se je ta hrup polegel. Podražili so proizvode in tako nadomestili izgubo zaradi zvišanja najemnin. Javnost pa so obvestili, da so zvišali cene le za 1 odstotek. To je končno stvar kalkulacije vsakega podjetja in bi bilo v redu.

- če ne bi prav to priložnost izkoristili za izravnavo različnih cen,
- če se ne bi protizakonito dogovarjali o enakih maržah in
- če v resnici ne bi podražili za več kot 1 odstotek!

Kot rečeno, so se predstavniki zainteresiranih trgovskih podjetij dogovarjali o skupnem nastopu na trgu z novimi cenami.

Pravo diplomatsko dejavnost bi lahko imenovali priprave za dogovor. Vodilni uslužbenci so se sestajali, telefonirali in znova sestajali... Sklenili so, da bodo odslej priračunavali k nabavni ceni tistih proizvodov, o katerih so se dogovarjali, 15 odstotkov. Predstavniki špecerijskih podjetij so predlagali, da bi bil ta pribitek pri luksuznih (kozmetičnih) proizvodih vsaj 40 odstotkov. Blagohotno so dopustili možnost različnih prodajnih cen, v kolikor katero podjetje kupi blago po nižji nabavni ceni, na splošno pa tudi to ni zaželeno. Prav zaradi različnih prodajnih cen je bil predstavnikom trgovskih podjetij trn v peti prav tisto podjetje, ki na sestanku ni imelo svojega predstavnika. V izložbah tega podjetja so še vedno nedotaknjene stare cene (čeprav moramo resnici na ljubo povedati, da je tudi to podjetje podražilo nekatere proizvode), niso jih spremenili niti pozneje, ko so jim poslali 3 in pol strani dolg seznam proizvodov, katerim so ob dogovoru določili nove cene, ki naj bi jih prejelo tudi to »separatistično« trgovsko podjetje. Zakaj bi bil »Čombe« med trgovci, zakaj bi se sam izobčil od ostalih, ki so na tako lepi poti dobrega prijateljskega sodelovanja. V tem podjetju sodijo, da tudi kljub višji najemnini ni potrebno zviševati cen, saj prav novi gospodarski predpisi dajejo trgovini pomembne ugodnosti.

Bržčas so potrošniki opazili razliko v cenah v različnih trgovinah. Jasno je, da odslej ne bodo vsi Mariborčani kupovali le v tisti trgovini, ki ni podražila teh proizvodov, vendar pa lahko izbirajo, čeprav je možnosti zdaj manj. Ilirija tekočo pasto za parket lahko nekje dobe po 235 dinarjev, drugod po 300, v špecerijah po 380 dinarjev, kostni klej. po 335 ali po 460, prav tako kremo za čevlje, pralne praške itd. Kdo bi pa sicer naštel vse proizvode, ki jih obsega omenjeni 3 in pol strani dolgi seznam.

Zanimivo je, da o tem ničesar ne ve trgovinska zbornica.

Še droben dokaz o takih in podobnih težnjah trgovskih podjetij: vzporedno s podražitvijo olja so špecerijske trgovine vpeljale še eno novost. Steklenico za olje zaračunajo potrošniku 33 dinarjev, tako kot je predvidela tovarna. Toda, če potrošnik vrne steklenico, dobi zanjo le 30 dinarjev, kajti 3 dinarje zaračunajo za »obrabo« (?) steklenice. Istočasno so nekateri predstavniki trgovskih podjetij predlagali zvišanje prometnega davka na industrijske izdelke od 3 na 4 odstotke in ker je nekdo bil prepričan, da predlog pomeni že sklep občinskega ljudskega odbora (ki je sicer predlog zavrnil), je takoj podražil vse proizvode za nadaljnji 1 odstotek. K sreči je ta podražitev trajala le en dan.

Tega inšpekcija ni mogla ugotoviti. Poročali bomo, če bo odkrila tudi operacijo dogovarjanja cen, o kateri pišemo danes in kako bodo krivci kaznovani.

DANILO DOMANJKO

ZVIŠEVANJE CEN IZ STRAHU ALI ZARADI ŠPEKULACIJE

Naj vse plača potrošnik?

Občni zbor je bil nekaj dni, preden je Zvezni izvršni svet sprejel osnutke novih predpisov, ki pa se razlikujejo od prejšnjih osnutkov in na temelju katerih so v podjetju »Železničar« izračunali, da jim bo ostalo manj sredstev kot prej (za 10 do 12 milijonov). Upoštevali so še nove najemnine za lokale, ki jih baje misli občina podražiti. Zaradi tega bi se stroški za najemnino podvojili (za 5 milijonov). Čistilnica, ki jim pere delovne plašče, je že podražila usluge za pranje plaščev od 80 na 168 dinarjev za komad. Razen tega v podjetju potrebujejo še nove plašče, drugo k drugemu, stroški bodo tudi zaradi tega letos za poltretji milijon višji. Sanitarna inšpekcija jim grozi, da bo zaprla nekatere poslovalnice na podeželju, ker ne ustrezajo temeljnim higienskim predpisom. Direktor ima v predalu 27 odločb inšpekcije. Večina teh se nanaša na splošno preureditev poslovalnic. Torej tudi za to bi potrebovali precej milijonov. Govori se o podražitvi bencina. To bi jim povečalo poslovne stroške za 2,5 milijona, za pol milijona pa so že sedaj na slabšem, ker je Pekarna znižala rabat pri črnem kruhu od 5 na 4 odstotke, čeprav je zvišala rabat pri belem kruhu od 3 na 4 odsttke. Vse to pa zaradi poenostavljenega obračunavanja. V trgovinah pa prodajo 20-krat več črnega kruha kot belega itd., itd.

Takšna obrazložitev je naravnost vsiljevala »izhod« v — podražitev blaga. Ker pa v svojih trgovinah prodajo skoraj 50 odstotkov živil z odrejeno ceno, bi morali višje stroške porazdeliti na ostalo blago. Sodili so, da bi bilo najbolje, če bi lahko podražili sladkor, mast, moko, sol itd., se pravi blago, s katerim imajo največ prometa.

V resnici pa so novi predpisi drugačni in prinašajo špecerijskim trgovinam občutne olajšave. Občina Tabor ni podražila lokalov. Bencin se ni podražil. Zakaj je čistilnica podražila usluge, pa pravkar ugotavlja pristojna inšpekcija. Vsekakor bo ta podražitev vplivala na poslovne stroške trgovine. Glede rabata za kruh pa lahko zapišemo, da je v tem primeru pekarna neposredno posegla po višjem dobičku na račun trgovine.

Vendar, v podjetju »Železničar« še niso ničesar neupravičeno podražili (kolikor sem zvedel minulo soboto). Prav zato, ker so nekatera podjetja — industrijska in trgovska — prav iz istih razlogov, iz »strahu«, dejansko pa iz špekulantskih nagibov, že podražila nekatere proizvode, tudi opisujemo ta primer. Po tej logiki bi namreč tudi »Železničar« lahko postopal enako — in le malo je manjkalo, da ni, čeprav ne bi smel kdorkoli postopati tako.

Kajti novi predpisi niso razlog za to. Ne morejo pa biti tudi fantastični načrti o rekonstrukcijah, v tem primeru v želji po obnovi lokalov, ki naj bi jih obnovili v tem letu in še vse hkrati 27 poslovalnic, čeprav je to bilo potrebno že prej, pa vendar doslej ni bilo storjenega ničesar. Gre za lokale na podeželju, ki so jih prej imele kmetijske zadruge, in ki so res precej zanemarjeni. Potrebni pa so, prebivalci drugih trgovin nimajo, zato pa morajo biti za te lokale zainteresirani ljudski odbori občin in z ustrezno politiko kreditiranja omogočiti trgovskemu podjetju obnovo lokalov. Pa tudi tako jih ne bo moč preurediti vseh letos.

Preprosto zbrati potrebna sredstva s podražitvijo blaga, pa bi bilo v škodo delovnim ljudem.

D. D.

ZVEZNO POSVETOVANJE O DELITVI DOHODKA IN DRUŽBENO-EKONOMSKIH ODNOSIH ZNOTRAJ KOLEKTIVOV

VSAKOGAR VKLJUČITI V UPRAVLJANJE

Izmenjava izkušenj in mnenj o notranji delitvi dohodka in družbeno-ekonomskih odnosih znotraj podjetja pomeni poglavitno vsebino posvetovanja, ki so ga prav v ta namen minuli teden v Beogradu skupno sklicali Centralni svet Zveze sindikatov Jugoslavije, Zvezna industrijska zbornica in Sekretariat za delo Zveznega izvršnega sveta. Iz bogatega gradiva (2 glavna in 17 koreferatov, kar vse so pripravili zastopniki podjetij) ter iz razprave je moč izluščiti nekaj osnovnih misli in ugotovitev, kaj vse bo treba storiti, da bi vsak delavec zares postal tudi upravljavec.

V podjetjih radi postrežejo s podatki, kaj vse so že decentralizirali. Vpeljali so obratne delavske svete, obračunske in ekonomske enote in drugo. Kot pravijo, so že ali pa še bodo decentralizirali vse, kar je sploh mogoče, toda — le do gospodarsko in družbeno smiselne mere. Zdaj je seveda vprašanje, kje in kakšna je ta mera.

Razdeljevanje osebnih dohodkov je — nekje bolj, drugje manj — že prepuščeno neposrednim proizvajalcem. Ob tem ni kaj razpravljati. Delovnim skupnostim v podjetjih ponekod že prepuščajo del amortizacije in del poslovnega sklada, ki je potreben za tekoče obratovanje. Gotovo je, da tudi to ni napak. Če nameravajo v podjetjih prenesti skrb za urejanje stanovanjskih problemov na ekonomske enote, bi bile takšne odločitve pametne in koristne. Nekaj drugega pa je, če gre za tehnokratsko decentralizacijo skladov podjetja, na primer sklada za investicije. Tedaj pa je že treba bolj premisliti, ali brez natančnih analiz kaže izpeljati takšno »decentralizacijo«. Enostransko poudarjanje ekonomsko - tehnične decentralizacije podjetja namreč lahko skali notranje odnose v kolektivu, omogoči nemezdno izkoriščanje tistih delovnih enot, ki imajo slabša proizvajalna sredstva.

Poglejmo, kaj bi se lahko dogodilo malone v vsakem podjetju:

Posamezni obrati, ekonomske enote ali druge delovne skupnosti so zelo različno akumulativne. Nekatere ustvarjajo več dohodka, druge pa manj. Če bi bila startna baza za izračun dohodka za vsako izmed njih enaka, če bi bili enaki tudi delovni pogoji, bi bilo očitno, da so delavci »boljše« enote bolj prizadevni, če ustvarjajo višji dohodek kot pa oni, ki za njimi zaostajajo. Razlike v zaslužkih bi bile v takih primerih utemeljene. Vendar takih idealnih primerov ni. Do različne akumulativnosti raznih delovnih skupnosti v okviru istega podjetja prihaja tudi zavoljo objektivnih pogojev: startnih osnov, značaja proizvodnje, delovnih pogojev itd. Zato ne bi bilo prav, če bi se delovnim skupnostim dogodilo to-le:

Gospodarsko organizacijo bi, glede na proizvodni proces, »razbili« na določeno število enot. Mednje bi potem, glede na določene skupne pokazatelje (uspešnost poslovanja, vložena sredstva in drugo) razdelili vse ali vsaj večino skladov podjetja, češ: »Skupne potrebe podjetja bo določil delavski svet po posebnem ključu, sicer pa ste popolnoma samostojni!«

Nekatere delovne skupnosti bi po novem sijajno uspevale, saj bi imele moderno opremo in stroje, kupljene z družbenimi sredstvi ali pa z denarjem dotlej decentralizirano upravljanega podjetja. Druge enote bi se spet ujele nekje na povprečju uspeha podjetja. Nedvomno pa bi bile tudi take enote, kjer rekonstrukcije še niso opravili, so pa — dokler je bilo podjetje enotno — prispevali določena sredstva, da se je rekonstrukcija sploh lahko začela. Nekatere enote bi torej bile bistveno na boljšem, lahko bi zagotavljale boljše zaslužke in podobno, plačevale bi sorazmerno prav takšne družbene dajatve kot tiste enote, ki iz skupnega kotla podjetja niso utegnile še ničesar zajeti. Vse to pa bi se dogodilo samo zato, ker bi v podjetjih obenem s takšno »decentralizacijo« pozabljali na izenačevanje gospodarskega položaja posameznih delovnih skupnosti znotraj podjetja. Vse omenjeno pa bi konec koncev zaprlo pot do ustvarjanja in oblikovanja pravih socialističnih odnosov v kolektivu.

PRVI SPODBUDNI ZGLEDI

Že zdaj, ko smo šele na začetku decentralizacije, lahko zapišemo nekaj spodbudnih zgledov, kaj je moč doseči, če delovne skupnosti v omenjenem smislu samostojno gospodarijo:

● Potem ko so v Železarni Sisak vpeljali ekonomske enote in jim povedali, s kakšno kvoto osebnih dohodkov lahko računajo, so delavci sami začeli ugotavljati, da proizvodnja ne bo nič trpela, čeprav bi jih v tej enoti delalo deset manj, v drugi pet manj itd. Naneslo je, da so kar v hipu v podjetju imeli 300 delavcev odveč. »Suficit« pa je prišel kot nalašč. Prav tedaj je bil dograjen nov obrat, zanj pa so potrebovali približno toliko delavcev. »Nepotrebne« so našli kar v tovarni.

● V nekem podjetju v Srbiji so delavcem prepustili, naj po svoje organizirajo delo, sami naj se razporedijo po ekipah. V eni izmed njih so se, ker jih drugod niso marali, zbrali tisti, ki so veljali za »slabe«. Že čez nekaj mesecev pa so ti delavci ne le dosegli, pač pa celo presegli dotlej boljše tovariše. To je bilo mogoče samo zato, ker so delavci vedeli, da si sami režejo svoj kruh, da bodo — če bodo bolje delali, bolje izkoriščali stroje, ustvarjali prihranke — tudi več zaslužili.

● Še pred dvema letoma so morali v tovarni nogavic v Polzeli vsako leto uvoziti za 20 milijonov dinarjev igel za pletenje nogavic. Izdatek se jim je zdel previsok, pa so naredili nekaj izračunov: koliko parov nogavic izdelajo, koliko igel porabijo za takšen obseg proizvodnje; koliko podjetje prihrani, če delavke polomijo toliko in toliko manj igel. Vse to so izračunali za vsako delovno mesto posebej. Rezultat učinkovanja tega pomožnega normativa: zdaj porabijo polovico manj igel kot prej. Vsaka delavka zasluži na račun prihranka pri iglah, odvisno od tega, kako dela, dodatnih 500 do 3500 dinarjev mesečno.

TAKO, KOT BO NAJBOLJ PRAV

Eno nič manj važnih vprašanj, ki so jih tudi obravnavali na posvetovanju, so ekonomski odnosi med posameznimi enotami decentraliziranega podjetja. Kakšen naj bo na primer obračun pri medsebojnem poslovanju, po tržnih ali po internih cenah, ob kombinaciji obojih cen? Mnenja so zelo deljena.

V »Prvomajski« Zagreb, kjer so tako daleč decentralizirali upravljanje, da bi kdo trdil, da so sploh razbili podjetje, ekonomske enote lahko samostojno sklepajo posle, samo da pred tem izpolnijo pogodbeno določene obveznosti do podjetja. V internem poslovanju podjetja pa so že uveljavili tržne cene, ki jih odločno zagovarjajo. Če pomenijo ekonomske enote v podjetju predvsem element za stimulacijo delavcev, pravijo, potem interne cene (izračunane tako ali drugače) zadovoljujejo obračun. Delovne skupnosti v takem primeru razdeljujejo razliko med planiranimi in doseženimi stroški. Če pa ekonomska enota pomeni tudi celico ali več celic družbenega upravljanja v podjetju, pa le-ta z dekretiranjem od zgoraj ni zadovoljna, zahteva večjo samostojnost. Sicer pa — ali je res treba, da zdaj, ko se je družba odrekla politiki dirigiranih cen, podjetje prevzame to funkcijo? Zato naj v vsakem primeru odloča tržišče.

Nasprotniki tržnih cen navajajo več ugovorov, predvsem pa trdijo: »Tržne cene vnašajo v podjetje preveč zunanjih vplivov, omogočajo špekulantstvo. Delovne skupnosti znotraj podjetja lahko pridobijo ali izgubijo znatna sredstva samo zavoljo različnih pogojev na tržišču, da ne govorimo o izsiljevanju višjih cen znotraj podjetja, češ — bomo pa ven prodali! Take viške, ki niso sad prizadevanja delavcev, naj bi nujno namenili za skupne potrebe podjetja,« trdijo zagovorniki internih prodajnih cen.

Res se človek vpraša, kdo ima prav. Vendar odgovorov, vsaj dokončnih ni, kajti tudi glede tega ni nikakih splošnih pravil. Odločitev za vsako podjetje posebej lahko narekujejo samo točno določeni pogoji poslovanja in značaj proizvodnje. Glede na to pa je seveda mogoče zagovarjati vse tri variante obračunavanja med ekonomskimi enotami v podjetju. Že samo to pa kaže, da je tudi notranji obračun resna zadeva, o kateri velja temeljito razmisliti. Od tega, za kakšno rešitev se bodo kje dogovorili, pa je med drugim odvisno, kako se bo v kolektivih prav zavoljo decentralizacije opravljanja in odločanja povečal interes za družbeno ekonomsko povezovanje znotraj podjetja.

Tudi za to pa je seveda potrebno sodelovanje vseh proizvajalcev.

MILAN GOVEKAR

Iz tovarne železniških vozil »Boris Kidrič« v Mariboru: Tudi odmor pride prav za kratek sestanek in za pomenek o tekočih proizvodnih problemih, ki jih marsikdaj — če se za to zavzamejo vsi delavci — lahko rešijo sami, znotraj svojega obrata. Kdo bi vedel, o čem se pogovarjajo, toda izraz na obrazih in kretnje kažejo, da je razgovor res zanimiv

GOSTINSTVO NA TAPETI

Koliko bo stalo letovanje?

Dopusti so tik pred vrati, pa ne vemo še niti za en hotel ob morju ali planinskem kraju,

■ koliko stane penzion?

Turistične agencije razpolagajo le s ceniki, ki so jih gostinci na hitro izdelali za tuje turiste, upoštevaje revalorizacijo tuje valute. Na splošno so cene zelo povišali zaradi devizne reforme in zaradi novega občinskega prispevka od tujskih nočnin (ObLO morajo odvajati 40 % nočnine).

Za nas ti ceniki niso sprejemljiv niti ekonomsko upravičeni,

■ ker nočnine domačih letoviščarjev niso obremenjene z družbenimi dajatvami,

■ ker so gostinci iz strahu pred novimi gospodarskimi instrumenti cene precej zaokrožili navzgor.

Lani je gostinstvo imelo veliko več dohodkov od domačega turizma kakor od inozemskega. Na to letos ne bi smeli pozabiti pri določanju penzionov za domačine. Previsoke cene utegnejo ogroziti rentabilnost gostinstva v letoviških krajih.

MOŽNI SO VELIKI POPUSTI

Gostinci bi lahko domačinom do 40 % manj zaračunali penzion kakor tujcem, ne da bi bili gospodarsko kakorkoli prizadeti, četudi bi cene določali po realnih kalkulacijah. Žal jih mnogi ne sestavljajo sami, ampak preprosto cene prepisujejo od sosedov oziroma jih za spoznanje znižajo, če so njihovi prostori slabši, ali pa zvišajo, če imajo opremo in lepše lokale.

Na splošno politika cen in same cene ne izvirajo iz objektivnih pogojev. Nekatera gostinska podjetja so že v januarju povišala cene na račun podraženih živilskih artiklov in pijač, zdaj pa jih v enakem odstotku povišujejo kakor drugi. Vsi po vrsti pa si premalo prizadevajo, da bi jih zajezili z izboljšano organizacijo, z boljšim izkoriščanjem kapacitet in notranjih rezerv.

SPREMENIMO DELOVNI ČAS

Hotel »Palace« v Portorožu zaposluje vse leto 125 ljudi, hotel »Toplice« na Bledu pa 80. Oba imata v zimskih mesecih malo gostov, zato osebje ta čas manj dela, marsikdo pa zelo malo, vendar dobi ob mesecu toliko v kuverti, kakor predvideva tarifni pravilnik za osemurno zaposlitev. Med letoviško sezono dobe vsi nadure posebej plačane. Takšno nagrajevanje zelo povečuje režijske stroške in posredno tudi cene.

■ Zakaj ne bi v zimskih mesecih odpustili nekvalificirane in polkvalificirane delavce, če jih ne potrebujejo, in jih v poletnih mesecih tako nagrajevali, da jih sezonska zaposlitev ne bi prizadela?

■ Zakaj ne bi med sezono podaljšali delavnik na deset ali morda celo na dvanajst ur, v zimskih mesecih pa skrajšali na pet ali šest ur?

Predpisi to dovoljujejo. Turiga leta posluje po tem režimu. Sprva so se sicer nekateri uslužbenci malce upirali, zdaj pa celo zahtevajo, naj bi poleti še podaljšali delavnik na račun zimskih mesecev, ker se jim to zaradi nagrajevanja po prometu bolj izplača. Izplača se tudi podjetju.

NA CENE VPLIVA TUDI PRESKRBA

Če trgovinska mreža ne zalaga gostinskih podjetij z vsem, kar potrebujejo in kadar potrebujejo, se morajo pač gostinci sami lotiti tega dela. Individualni prevozi zelenjave, mesa in celo rib in vstekleničenega vina (na primer iz Ljubljane v Istro) pa so včasih draga reč. Kako naj gostinci te stroške drugače pokrijejo kakor z zvišanjem cen? Če jih vsaj na račun slabe preskrbe ne želijo poviševati, si morajo pač pred pričetkom letoviške sezone zagotoviti redne zaloge živil in pijač.

ČIMPREJ PAVŠALE

Gosti zahtevamo realne kalkulacije in realne cene, toda občinski ljudski odbori še zdaj niso določili gostinskih pavšalov. Če vseh novih gospodarskih instrumentov ne poznaš, ne moreš realno kalkulirati. Zato naj bi občinski ljudski odbori pohiteli s pavšaliranjem. *Pri odmeri pavšalov naj bi bili zelo previdni, ker bo od tega v dobršni meri odvisen razvoj našega gostinstva, pa tudi cene gostinskih uslug.*

Podjetja, ki jih bremenijo velike anuitete, kakor na primer bohinjski hotel »Zlatorog« (ta bo predvidoma odvajal 20 % prometa samo za anuitete), bi visoki pavšali gospodarsko ogrozili in otežkočali pravilno politiko cen. Če jih občinski ljudski odbori ne bodo povečali, se družbene dajatve ne bodo bistveno spremenile in gostinci, ki se na to sklicujejo pri podraževanju, bodo imeli en argument manj v svojih rokah.

Prav tako se ne bi obnesli prenizki pavšali, ker ne bi gostinskih kolektivov silili k iskanju notranjih rezerv in k izboljšanemu poslovanju, razen tega pa si občina ne bi zagotovila zadostnih sredstev za nadaljnji razvoj gostinstva.

■ Pavšale kaže odmerjati po potencialu gostinskih podjetij in jih določati vsaj za dve ali tri leta vnaprej, da bodo gostinska podjetja laže načrtno gospodarila.

Skratka: primerni pavšali naj omogočijo razvoj gostinstva in zavrnejo podraževanje gostinskih uslug na račun povečanih družbenih dajatev.

GOSTINSTVO NAJ PODPRE TURIZEM

Republiški odbor sindikata trgovskih, gostinskih in turističnih delavcev je predlagal Svetu za turizem pri Izvršnem svetu LRS, naj bi se s predstavniki občinskih ljudskih odborov pogovoril o vlogi in politiki pavšalov, *da se zagotovi ekonomsko potrebna akumulacija in namensko vlaganje sredstev iz gostinstva v turizem.* Delno naj bi dohodke gostinskih podjetij uporabili za gradnjo kopaliških bazenov, igrišč itd., kar priteguje domače in tuje letoviščarje. S primernimi cenami in z investicijami za udobnejše letovanje si bodo gostinci zagotovili tudi domače goste in podprli razvoj domačega turizma, ki se je zlasti zadnja leta lepo razvijal. Utegne pa ob nepravilni politiki cen in nerazumevanju za potrebe turizma stagnirati ali pa celo upasti.

Vsa ta vprašanja je obravnavalo predsedstvo Republiškega odbora sindikata trgovinskih, gostinskih in turističnih delavcev na svoji zadnji seji in se pomenilo o akcijah v zvezi s tem v sindikalnih podružnicah gostinskih kolektivov, ki so doslej skupaj z njihovimi organi samoupravljanja premalo odločali o novih cenah in o politiki cen.

MARIOLA KOBAL

Ali je v ceno vračunana postrežnina pomagala k boljši postrežbi? V nekaterih gostinskih obratih je. Kolodvorski restavraciji, pri Starem tišlerju so prti beli malo manj kot sneg. Drugače je v Operni kleti. Niso povišali postrežnine in prti — so kot ta, ki ga vidite na sliki. Je to malomaren odnos do gostov ali pa principialnost: če nismo povišali postrežnine, imamo lahko umazane prte! Vsekakor jim gostje več skrbi za čistočo ne bi zamerili...

PO OBČNIH ZBORIH SINDIKALNIH PODRUŽNIC

PODJETJE »KAMNIK« IZ KAMNIKA:

VSE V IMENU ČLANSTVA

Podjetje »Kamnik« v Kamniku je doseglo lani znaten napredek v proizvodnji. Delovno storilnost v posameznih obratih so močno povečali (obrat pirotehnike kar za 22 odstotkov). To kaže tudi za 38 odstotkov večji čisti dohodek podjetja v primerjavi s prejšnjim letom. Res je sicer, da je temu precej pomagala sprostitev cen njihovih izdelkov, precej pa tudi uvedba novih izdelkov, posebno v pirotehniki. Tudi osebne dohodke zaposlenih so po izpopolnjenem sistemu delitve povečali za 22 odstotkov. Teh nekaj podatkov kaže, da je podjetje v ugodnem gospodarskem položaju. Seveda problemov kljub temu ne manjka.

Uvajanje delavcev pri vstopu v podjetje ter njihovo usposabljanje za delo na delovnih mestih vsekakor nista med zadnjimi. To se je pokazalo predvsem pri odhodu nekaterih izkušenih delavcev v pokoj. Tečaj za pridobivanje kvalifikacije, kot ga imenujejo in se ga udeležuje okrog 70 odstotkov delavcev, tega problema prav gotovo ne bo odpravil. Treba bo najti sodobnejše metode za priučevanje posameznih del, ki bo delavca praktično tako usposobilo, da bo svoje delo res dobro opravljal.

V drugi polovici lanskega leta so v podjetju »Kamnik« začeli obračunavati osebne dohodke po doseženem uspehu. Novi sistem delitve nedvomno pomeni precejšen korak naprej. Vendar je vseeno še precej pomanjkljivosti, ki jih bodo morali postopoma odpravljati. Delavci med drugim menijo, da je izračunavanje osebnih dohodkov še vse preveč komplicirano, saj si niti tisti, ki ima normirano delo, svojega zaslužka ne more izračunati. Osebni dohodek za eno delovno uro je namreč odvisen od primerjalne postavke, katere vrednost je razdeljena proceduralno na šest kriterijev: vrednost proizvodnje, vrednost prodaje, čisti dohodek, kvaliteta, doseganje norme in disciplina. Vrednost posameznega kriterija pa je spet odvisna od vrste faktorjev, ki izražajo za prve tri kriterije dosežen uspeh podjetja, za zadnje tri pa uspeh posameznika itd. Nekateri tudi menijo, da bi moral biti zaslužek bolj neposredno odvisen od količine izdelanih proizvodov. Pri tem mislijo na cenik za posamezna dela.

Pričakovali bi, da bodo o teh in še o nekaterih problemih, kot so uvajanja kadrovsko-socialne službe, kakovost izdelkov, odločanje neposrednih proizvajalcev itd., spregovorili na občnem zboru sindikalne podružnice. Vendar tega ni bilo.

Napak bi bilo, če bi le po nekaterih organizacijskih pomanjkljivostih na občnem zboru sodili delo sindikata v preteklem obdobju, čeprav na primer to, da je predsednik sindikata na občnem zboru že pred razpravo prebral spisek kandidatov za novi odbor, ki ga je sestavil stari izvršni odbor, nikakor ne sodi več med organizacijske pomanjkljivosti. Kandidacijska komisija, izvoljena na občnem zboru, je ostala namreč praznih rok.

Izbira novega sindikalnega vodstva ne sme biti le gola formalnost, temveč je treba pri tem zagotoviti čim večjo demokratičnost. Mar je bilo res potrebno godrnjanj med udeleženci občnega zbora, češ da so predlagali tega in tega, čeprav se niti malo ne zanima za delo v sindikatu itd.

Iz poročila predsednika sindikata o delu izvršnega odbora je moč sklepati, da je izvršni odbor v preteklosti vse preveč razpravljal in predlagal kar v imenu vsega članstva sindikalne podružnice, premalo pa je k urejanju družbeno-politične in gospodarske problematike res pritegnil neposredne proizvajalce, da bi ti res tudi sami povedali svoje mnenje. Razprava na občnem zboru je to samo še potrdila, saj sta se v razpravi oglasila samo sekretar osnovne organizacije ZK in komercialni direktor podjetja. Ostalih 220 delegatov pa je molčalo.

Občni zbor sindikalne podružnice v podjetju »Kamnik« je tako dovolj prepričljivo opozoril, da bo ena prvih nalog v bodoče prav v tem, da bo sodelovalo pri odločanju čimveč članov kolektiva. Sindikalna organizacija bo morala biti prvi pobudnik v tej smeri. F. S.

Popoldanski počitek

TOVARNA CEMENTA IN SALONITA ANHOVO:

Spremeniti odnos do delavk

Na občnem zboru sindikalne podružnice 1400 članskega kolektiva anhovske cementarne so obravnavali predvsem tri probleme: življenjske in delovne pogoje zaposlenih, nadaljnjo decentralizacijo samoupravljanja vzporedno z uvajanjem ekonomskih enot ter proizvodnjo.

Ugotovili so, da so življenjske in delovne pogoje zaposlenih zadnji dve leti bistveno spremenili. Povprečni mesečni zaslužek delavca v cementarni znaša že skoraj 23.000 dinarjev. Na delovnih mestih so uvedli vrsto novosti, ki lajšajo delo. Sedaj že vsak zaposleni v nočni izmeni dobi brezplačno topli obrok. V tem prizadevanju pa bo treba še dalje. To čutijo zlasti delavke, ki jih je v tovarni okoli 400. Številne med njimi delajo že po 25 in več let, vendar še sedaj nimajo kvalifikacije, ki bi jim omogočila delo na odgovornejših mestih ter s tem tudi povišanje zaslužka. Na občnem zboru so grajali tudi odnos, ki ga imajo posamezni delovodje in izmenovodje do zaposlenih žensk.

Pri razpravi o uvajanju ekonomskih enot so poudarili, da bi bilo treba nujno vzporedno s tem decentralizirati tudi samoupravljanje. V 1400-članskem kolektivu z več vrst proizvodnje centralni delavski svet pač ne more sam urejati številne proizvodne in druge probleme. Delavci so se zavzeli za delavske svete po obratih, ki naj bi urejevali proizvodne probleme ter imeli tudi **materialne možnosti za svoje delo.** Hkrati bi bilo treba decentralizirati tudi delo sindikata. Nekatere pomanjkljivosti, ki so se do sedaj pojavljale, bi verjetno lahko odpravili prav pododbori po obratih.

V razpravi o proizvodnji je bilo čutiti, da se delavci zavedajo velikih pridobitev rekontrukcije vse tovarne, kar jim bo omogočilo več kot dvakratno povečanje proizvodnje. Rekonstrukcija je sedaj v polnem razmahu. Kljub temu pa z delom nemoteno nadaljujejo. Le tu in tam se pojavljajo občasne težave zaradi montaže novih strojev in podobnih del podjetij, ki rekonstruirajo. Pred nekaj leti, ko so imeli izrabljeno večino proizvodnih naprav, je znašala letna vrednost proizvodnje le nekaj nad 3 milijarde dinarjev, sedaj se bliža desetim, po rekonstrukciji pa bodo dosegli 20 milijard dinarjev. Samo za prvo fazo rekonstrukcije, ki jo bodo dokončali do konca leta, bodo porabili nad poldrugo milijardo dinarjev, ki jih v glavnem ustvarja sam kolektiv.

Premalo pa so v razpravi obravnavali delo sindikata v podjetju. Tudi poročilo mu ni posvetilo dovolj pozornosti. Kljub dobrim materialnim pogojem — lani je razpolagal z več kot 11 milijoni dinarjev — so bila prizadevanja izvršnega odbora vse preskromna. Politične vloge dela sindikalne organizacije med članstvom skoraj ni bilo. Izvršni odbor se je gibal predvsem po starih tirnicah, okoli reševanja socialnih problemov zaposlenih, prirejanja izletov in prireditev. Morda bo delo v pododborih prineslo boljše rezultate. L. K.

OBRTNI DELAVCI USLUŽNOSTNE STROKE KOPER:

Jim podjetje ni mar?

Sindikalna podružnica obrtnih delavcev uslužnostne stroke je imela 8. marca svoj redni letni občni zbor. Na vabilu, ki je bilo pravočasno izročeno vsem članom podružnice, je bilo razen ostalega pripisano še, da po občnem zboru proslava v počastitev dneva žena. V tej sindikalni podružnici so združene vse brivnice in česalnice, med njimi tudi brivnica in česalnica Novi blok, kjer je zaposleno več žena. Kljub temu, da so te ženske članice sindikata in da so bile pravočasno obveščene o občnem zboru in proslavi dneva žena, se niso hotele udeležiti niti občnega zbora niti proslave, temveč so praznovale ta teden posebej.

Medsebojni odnosi v brivnici-česalnici Novi blok že tako niso takšni kot bi morali biti. S takšnim odnosom, kot so ga pokazale ob tej priložnosti ženske tega kolektiva, pa vsekakor odnosov ne bodo izboljšali. Vse kaže, da niso niti pripravljeni, da bi se morda na občnem zboru pomenili o boljšem delu in popravili skrhane odnose, ki nedvomno vplivajo tudi na delovni uspeh kolektiva. Po vsem tem bo moral kolektiv brivnice in česalnice Novi blok čimprej reči svojo odločno besedo. V. P.

Denar neizkoriščen – potrebe velike

Analiza, ki jo je pripravil odsek za delo pri Okrajnem ljudskem odboru v Novi Gorici o porabljenih sredstvih iz skladov za kadre pri gospodarskih organizacijah, daje vse prej kot razveseljivo sliko.

Naslednji podatki veljajo za tritedeset večjih gospodarskih organizacij v okraju, kjer so v minulem letu nabrali v skladih za kadre 39 milijonov dinarjev. Od tega pa so porabili komaj 19 milijonov 800.000 dinarjev. Zanimiva je razčlenitev teh izdatkov. Le nekaj nad 6 milijonov dinarjev so podjetja porabila za izobraževanje delavcev na delovnih mestih. Okoli 4 milijone dinarjev so porabili za učila, opremo in druge potrebe izobraževalnih centrov v podjetjih ter skoraj 6 milijonov dinarjev za izobraževalne ustanove izven organizacij, ki so jim nudile razne usluge.

Kaj pa ostali denar? Podjetja so ga zamenjala za razne izlete pod imenom »poučnih ekskurzij«, štipendiranje dijakov in študentov, nagrade vajencem in v druge, po predpisih nedovoljene namene.

Industrija v goriškem okraju je mlada. Po osvoboditvi je zrasla vrsta podjetij. Skoraj povsod so in bi še potrebovali kvalificirane delavce. Marsikje ni pravega napredka prav zaradi pomanjkanja visokokvalificiranih delavcev in strokovnjakov, ki bi znali poiskati nove tehnološke postopke ter izkoristiti druge rezerve.

Akcija za ustanavljanje izobraževalnih centrov po podjetjih, ki bi lahko nudili vsakemu zaposlenemu, ki želi napredovati, potrebno znanje na delovnem mestu, se je izjalovila. Dobro delata le dva ali trije izobraževalni centri na območju okraja.

Medtem ko imamo primere, da bi se ljudje radi usposobili za odgovornejša dela in so za to pripravljeni žrtvovati tudi svoj prosti čas, pa ni nikogar, ki bi jim pomagal. V skladih pa čaka neizkoriščenih skoraj 20 milijonov dinarjev. Novi predpisi so te sklade odpravili. Ali ne preti nevarnost, da bo potem skrb za izobraževanje na delovnih mestih še manjša? L. K.

Opomba uredništva: Prav gotovo pa se bodo morali, brž ko bodo imeli v podjetji uvejavljeno nagrajevanje po delu, tudi delavci sami bolj zanimati in si prizadevati za strokovno usposabljanje, kajti brez večjega znanja tudi ne bo boljših zaslužkov.

TOVARNA AVTOMOBILOV MARIBOR:

Ekonomske enote in pravna pomoč

Na zadnjem občnem zboru sindikalne podružnice Tovarne avtomobilov je sodelovala tudi sovjetska sindikalna delegacija ene največjih avtombilskih tovarn v SSSR — »Lihačov«. Delegacija bo ostala na obisku kot gost TAM deset dni.

Živahna diskusija je pokazala, da so ekonomske enote v kolektivu pognale tako globoke korenine, da si danes praktično ni več mogoče zamisliti v TAM drugačnih oblik nagrajevanja in ugotavljanja proizvodnih uspehov. Delavci so pričeli budno spremljati delo svoje ekonomske enote ter iskati vse tiste notranje rezerve, o katerih pred uvajanjem ekonomskih enot nihče ni razmišljal. Sedaj strogo zahtevajo od svojih tovarišev v drugi ekonomski enoti, da jim dobavljajo takšne polizdelke, ki točno ustrezajo tehničnim normativom in vsako odstopanje od tega nosi za posledico znižanje prodajne cene in s tem manjši finančni uspeh prizadete ekonomske enote. V tem pa je ravno bistvo vsega, saj s tem prihranijo ogromne količine materiala, kvaliteta izdelkov se stalno izboljšuje in zagotavlja, da bodo izdelki na tržišču tudi v bodoče enakovreden partner inozemskim proizvodom. Vendar to ni edini uspeh, temveč se odražajo posledice tudi v sami organizaciji proizvodnje. Vse tiste dolgoletne oblike, za katere so menili, da so v proizvodnem procesu nedotakljive oziroma nepogrešljive, danes brez pomislekov odvržejo, brž ko se pokaže, da ovirajo dinamičen uspeh proizvodnje. Ravno ekonomske enote pa so tudi pokazale, da bo treba več razmišljati o kooperantih, saj ti včasih resno ovirajo nemoten potek proizvodnje. Nekaterim bodo morali pomagati, če bodo hoteli, da ne bodo povzročitelji zastojev v proizvodnji. Če bi bile cene pri kooperantih realnejše, bi TAM že samo zato lahko znižala cene svojim proizvodom za približno 11 odstotkov. Vsekakor pa bo podjetje v mejah svojih možnosti skušalo znižati cene v tem letu.

Ekonomske enote bodo v perspektivi posvetile vso pozornost uvajanju sodbnejših proizvodnih procesov, ki bodo omogočali odkriti še marsikatero notranjo rezervo in tako znižati stroške proizvodnje. Uvajanje avtomatizacije je na pragu. Tudi od tega pričakujejo precejšnje prihranke na delovni sili, istočasno pa bodo zmanjšali izmeček, čeprav je že tako v okviru evropskih povprečij.

Sindikalna organizacija je dosegla lep uspeh tudi s tem, da je za člane kolektiva organizirala redno pravno pomoč. V začetku si nihče ni obetal kaj posebnega od tega ukrepa, toda čas je pokazal ravno nasprotno. Člani kolektiva se sedaj redno poslužujejo brezplačne pravne pomoči. V preteklem letu je iskalo pravne nasvete skoraj tisoč članov kolektiva, od tega 90 odstotkov delavcev. Zanimivo je tudi to, da pravna pomoč opravlja celo funkcijo neke vrste poravnalnega sveta. Karakterističen je primer, da je ravno pravni pomoči uspelo pomiriti dve tovarišici, ki se pred poravnalnim svetom nista mogli sporazumeti. Predvsem pa je pravna pomoč namenjena članom kolektiva, da jih ščiti pred eventualnimi nezakonitostmi ali samovoljo posameznikov v samem kolektivu.

Problem za sebe so stanovanja. Kljub temu, da je TAM v zadnjih letih zgradila največ stanovanj od vseh mariborskih kolektivov, pa vendar ni bilo mogoče urediti vsega. Tudi letos in v naslednjih letih bodo zgradili več stanovanj, s čimer pa bodo končno vendarle uredili večino problemov. Diskutanti so kritizirali edino to, da stanovanjska komisija ni pokazala nobenega razumevanja za reševanje stanovanjskih problemov mladine. To onemogoča namreč pravilnik, ki določa, da nihče ne more dobiti stanovanja, če ni vsaj pet let nepretrgoma zaposlen v podjetju. Mladinec, ki se vrne v podjetje po odsluženju vojne obveze, ima običajno 22 let, tako da do 25. leta ne more doseči predpisanega delovnega razmerja, ki mu je potrebno, da se lahko poteguje za tovarniško stanovanje. Tudi med dekleti le redkokatera dobi garsonjero. Jaki

TOVARNA JEKLO V RUŠAH:

GRADNJA TOVARNE ODKOVKOV

Delovni kolektiv »Jekla« v Rušah se že štiri leta trudi, da bi povečal proizvodnjo. Leta 1956 so komaj »pridelali« plače, za sklade pa ni preostalo niti dinarja. Ko so se opomogli, so kupili 350-tonsko stiskalnico in nekaj manjših strojev. Ti napori so dali kaj hitro prve sadove. V štirih letih so povečali proizvodnjo za dva in polkrat.

Naročil imajo vsak dan več tako, da ne morejo zadostiti številnim domačim in tujim kupcem. Sekire, cepini in tesla so zelo cenjeni doma in onstran naših meja. Letos bodo poslali prvo pošiljko na ameriški trg.

Veliko povpraševanje po njihovih izdelkih terja modernizacijo in razširitev tovarne. Po daljšem razpravljanju o perspektivnem razvoju podjetja se je delavski svet odločil za gradnjo nove tovarne in preusmeritev proizvodnje. O tem so veliko razpravljali tudi na zadnjem občnem zboru sindikalne podružnice. V načrtu imajo izdelovanje odkovkov za industrijo, s proizvodnjo sekir, tesel in krampov pa bi nadaljevali še nekaj časa. Nova tovarna bo v Rušah ob železniški progi. Tako se bo izpolnila davna želja kolektiva, da se preselijo iz mračne pohorske grape v dolino.

Preusmeritev proizvodnje je gospodarsko utemeljena. Tu je doma že nad sto let stara kovaška tradicija, dovolj mladega strokovnega kadra in vrhu tega odločna volja kolektiva, da opusti tehnično zastarelo proizvodnjo in se preusmeri v donosnejšo dejavnost s sodobno strojno opremo. Potem bo namreč mogoče, da iz sedanje količine jekla iz katerega oblikujejo sekire in drugo, izdelajo nekajkrat več drobnejših odkovkov za industrijo motorjev, strojev in vagonov. S proizvodnjo teh bolj kompliciranih drobnih izdelkov bodo dohodek podvojili ali celo potrojili.

Težave imajo le z investicijskimi sredstvi. Morda bi ta njihova stremljenja podprla mariborska kovinska industrija kot na primer Tovarna železniških vozil. V kooperaciji bi šlo laže. Vodstvo tovarne se v tej smeri že dogovarja. Nova tovarna bi namreč zagotovila nadaljnji obstanek podjetja v prihodnosti, mariborski industriji pa zanesljiv in izdaten vir kompliciranih drobnih odkovkov. K. A.

ŽIVILSKA INDUSTRIJA KAMNIK:

Čimveč razprav po obratih

Na občnem zboru sindikalne podružnice v Živilski industriji v Kamniku so člani sindikata menili, naj bi v bodoče obravnavali več problemov po obratih. Čeprav zaposlujeta dva obrata (»Triglav« v Šmarci in »Kvas« v Mengšu) skupaj le 39 ljudi, se je vendar doslej že večkrat pokazala potreba, da bi na sestanku v posameznem obratu razpravljali o svojih problemih. Take obratne razgovore so imeli v preteklem obdobju le v obratu »Eta« v Kamniku.

Na občnem zboru so razpravljali o uspehih v gospodarjenju in se dogovorili, da se bodo ogibali vseh nepomembnih številk, ampak dobro proučili tiste, ki govorijo o rezultatih njihovega prizadevanja v preteklem letu. Nekateri člani menijo, da bi bilo prav, da bi večkrat na leto tako sedli skupaj in se pomenili o problemih, tako da bi bili z njimi vsi seznanjeni.

Tako je na primer razprava o spremembi delovnega časa na občnem zboru pokazala, da je večina kolektiva za to, da se o tem razpravlja po obratih.

Zato so na občnem zboru predlagali, naj bi čimprej po obratih izvolili pododbore sindikalne podružnice, ki bi pomagali reševati problematiko obratov. F. S.

PTT CELJE:

Resolucija skupnosti o prostem času

Pred nedavnim je imela tudi sindikalna podružnica novo ustanovljenega podjetja za PTT promet v Celju svoj občni zbor. Ta občni zbor je bil važen še posebno zato, ker so iz sindikalne podružnice nekdanje okrajne pošte Celje ustanovili sedem sindikalnih podružnic, in sicer v krajih, kjer predvidevajo nove PTT enote, to je dve v Celju in po eno v Žalcu, Šoštanju, Mozirju, Slovenskih Konjicah in Rogaški Slatini.

Okoliški poštarji so ponovno povedali svojo, že večletno željo, da bi bili ob sobotah popoldne prosti. Ker kot kaže, o tem njihovem prostem času pristojni organi že več let ne najdejo rešitve, so poslali Skupnosti JPTT v Beograd naslednjo resolucijo:

»Težnja naše družbene skupnosti je, da delovnemu človeku, ki po svojih najboljših močeh prispeva k blagostanju, omogoči tudi počitek in rekreacijo po napornem delu. Ne moremo reči, da je to zadovoljivo urejeno tudi v PTT službi, kjer delavci ne uživamo ugodnosti kakor delavci drugih gospodarskih organizacij. Zahtevamo, da Skupnost v najkrajšem času prouči, kako bi nam omogočili prosto sobotno popoldne, ker menimo, da je promet ob sobotah popoldne tako majhen, da nam ne bi bilo treba opravljati službe. Delavci PTT bi s tem dobili možnost rekreacije, kar bi nam dalo novih moči za boljše in uspešnejše delo.« I. O.

PERSPEKTIVE ELEKTRO IN TEKSTILNE INDUSTRIJE V KRANJSKI KOMUNI

Skupne službe tekstilcev?

Gospodarska komisija Občinskega sindikalnega sveta Kranj, razširjena s posameznimi predstavniki delavskega upravljanja je obravnavala predlog družbenega plana občine Kranj za letos. Ugotovili so, da družbeni plan ne daje jasne orientacije industriji in da s planom ne predvidevajo bistvenih sprememb, ki pa jih bo industrija kranjske komune v bližnjih letih morala doživeti. Tako imajo v občini podjetja, ki iz leta v leto ne kažejo nobenega napredka. Ta podjetja imajo zastarela osnovna sredstva in tudi nimajo sredstev za modernizacijo in rekonstrukcijo svoje proizvodnje. Po drugi strani pa se odpira vprašanje nadaljnjega razvoja elektroindustrije v občini ter razvoja tekstilne industrije. Člani komisije so predlagali, naj bi vsa tekstilna podjetja razpravljala o možnosti uvajanja nekaterih skupnih služb, na primer nabave, prodaje, laboratorijske službe itd. Posamezni predstavniki tekstilnih podjetij so govorili o izkoriščenosti osnovnih sredstev, saj na primer nekateri dragoceni stroji delajo le eno izmeno in bi lahko, če bi polno obratovali, krili potrebe po teh uslugah za vso ostalo tekstilno industrijo. Vendar doslej ni bilo takega sodelovanja. Podjetja raje sama nabavljajo stroje, trošijo devize in najemajo kredite za to, da bi vse do konca naredili pod domačo streho, čeprav po vrhu tega še vedo, da tudi njihovi stroji ne bodo izkoriščeni. Komisija je menila, da bi morale vsaj sindikalne organizacije v teh podjetjih najti skupen jezik pri urejanju teh problemov.

Razpravljali so tudi o odnosu med gospodarskimi in negospodarskimi investicijami, ki ga bodo morali po njihovem mnenju nujno spremeniti v korist negospodarskih investicij. Komisija je predlagala vodstvu občinskega sindikalnega sveta, naj bi čimprej začeli s širšo razpravo o predloženem družbenem planu. Ker zbori volivcev proizvajalcev niso prinesli želenih rezultatov, naj bi po gospodarskih organizacijah sklicali politične aktive v širšem merilu (člane delavskih svetov, upravnih odborov, Zveze komunistov, mladine, sindikalnih aktivov, Društva inženirjev in tehnikov itd.). Na teh aktivih naj bi podrobno razpravljali o planu. Občinski sindikalni svet pa naj bi proučil predloge in jih posredoval občinskemu ljudskemu odboru.

J. P.

POSVETOVANJE O NOVEM GOSPODARSKEM SISTEMU V TRBOVLJAH

Enostranska razprava

Pred kratkim je bilo v Trbovljah posvetovanje družbeno-političnih delavcev vseh štirih zasavskih občin o uvajanju novega gospodarskega sistema. Namen posvetovanja je bil, oceniti dosedanje priprave zasavskih podjetij na uveljavljanje gospodarskih sprememb.

Kljub temu, da so v vseh zasavskih podjetjih v zadnjih mesecih organi upravljanja o tem razpravljali, kaže, da so bile razprave usmerjene le na gospodarsko stran predlaganih sprememb, pozabljali pa so na celotno družbeno-politično vlogo novega sistema. Tako so na primer na sektorskem posvetovanju v Trbovljah govorili predvsem o tem, kako bodo v tem ali onem podjetju »udarjeni«. Zato se ob tem vsiljuje vprašanje, če so zasavski proizvajalci res seznanjeni z vsemi novimi gospodarskimi ukrepi.

Res bodo imela nekatera zasavska podjetja več težav pri gospodarjenju kot doslej. Prav tako drži, da so osnovna sredstva v mnogih, predvsem starejših zasavskih podjetjih, domala iztrošena, ponekod bi jih morali celo že pred leti odpisati in da bodo obresti na račun osnovnih sredstev obremenjevale kolektive itd. Toda vztrajati, da vsi novi instrumenti slabo vplivajo na položaj podjetij, je dokaj nevarna ugotovitev in utegne zapeljati kolektive na napačna pota. Vsekakor bo treba v novih pogojih poslovanja v marsikaterem podjetju izkoristiti vse svoje moči in izboljšati dela ter vse tisto, kar bo vplivalo na boljše poslovanje. Šele zdaj bo prišla iniciativa kolektivov in posameznikov do polnega izraza, organi upravljanja pa bodo morali še bolj temeljito obravnavati proizvodnjo in druge probleme. Toda na posvetovanju niso o vsem tem povedali nobene besede. Pričakovali bi vsaj nekaj konstruktivnih predlogov, kako prilagoditi gospodarjenje novim pogojem ali vsaj pobude za kompleksno urejanje posameznih vprašanj in podobno. Vse to še toliko bolj opozarja, da se bo treba drugače lotiti dela pri uresničevanju novih predpisov, sicer bi utegnila podjetja zaiti v kaj čuden položaj.

-m

Viški pionirji se že nekaj časa pripravljajo na proslavo 20-letnice vstaje. Mladi glasbeniki (na sliki) pridno hodijo na vaje, da bodo do 27. aprila, ko bodo imeli proslavo, na to čimbolje pripravljeni

NA GORIŠKEM

Preveč formalistično uvajanje ekonomskih enot

Gospodarske organizacije v goriškem okraju so v zadnjem času začele ustanavljati ekonomske enote. Že nad 15 podjetij ima take enote. Vendar pa je videti, da so nekatera podjetja to storila vse preveč formalistično in ne v skladu s prizadevanji, da bi bila vsaka enota gospodarsko samostojna ter samostojno reševala proizvodna in druga vprašanja.

V okviru enot sedaj namreč obračunavajo samo osebne dohodke, medtem ko so na vse drugo pozabili. Le malokje imajo izvoljene obratne delavske svete, ki naj bi upravljali enote. Pa še, kjer jih imajo, so bolj na papirju. Tako so na primer pri Zadružnem vinarstvu na Dobrovem pripravili pravilnik o pristojnosti delavskih svetov po obratih, gospodarijo pa še po starem.

Okrajni sindikalni svet v Novi Gorici, ki je pred dnevi obravnaval v zvezi z ekonomskimi enotami, se je zavzel za vzporedno razvijanje obratnih delavskih svetov ter decentralizacijo dela sindikata. Le tako lahko pričakujemo, da bodo enote upravičile svoj obstoj.

Kljub temu pa se že pojavljajo nekateri dobri rezultati uvajanja enot. Interes delavcev za prihranek na materialu ter boljšo organizacijo dela se je marsikje povečal. Pri »Elektro-Gorici« so na primer sklenili v posameznih enotah, kjer so nekateri delavci večkrat izgubljali orodje, da si ga bodo sami nabavljali. V več podjetjih že čutijo tudi povečanje storilnosti zaposlenih. Pokazali so se pa že tudi nekateri problemi. Enote po posameznih podjetjih so zelo različne po številu delavcev in opremi obratov. Prav tako je tudi različno število enot v okviru posameznih gospodarskih organizacij. Ponekod jih imajo tri do štiri, drugod pa celo po dvanajst. Marsikje prihaja do tega, da so zaslužki delavcev v okviru posameznih enot zelo različni, čeprav so njihova prizadevanja enaka. Vse to pa so začetne težave, ki kažejo, da se marsikje niso dobro pripravili na decentralizacijo podjetja na ekonomske enote.

L. K.

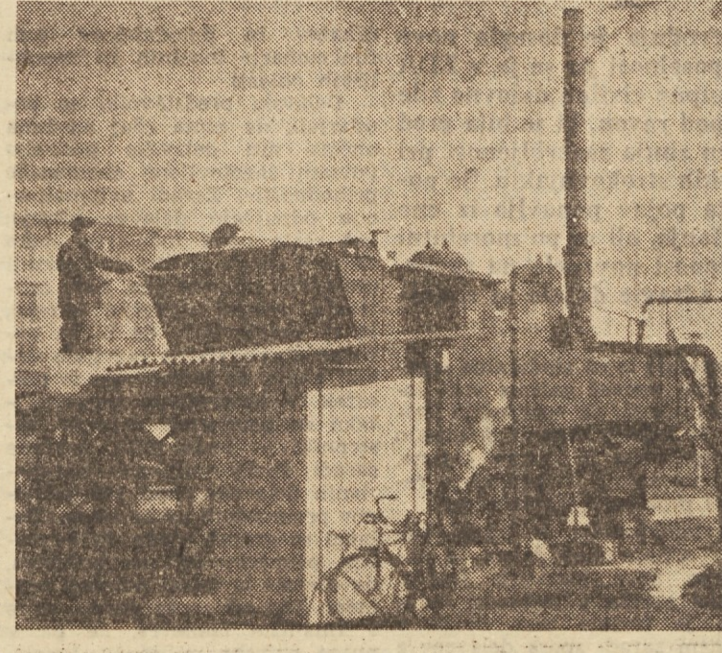

Hoteli so jo že dati v staro železo... Lokomotiva (na sliki), ki je ena najstarejših, sedaj še dobro služi, saj ogreva prostore Gospodarskega razstavišča in Festivalne dvorane

Zagorski gradbeniki varčujejo

Gradbeno podjetje iz Zagorja ob Savi si prizadeva, da bi čimprej uredilo stanovanjsko vprašanje zaposlenih. Tako je podjetje začelo lani graditi stanovanjski blok. Tisti, ki bodo dobili v njem stanovanja, so morali prispevati določen del sredstev. Štirje člani tega delovnega kolektiva pa bodo začeli letos graditi vrstne hiše. Vsak graditelj bo moral sam prispevati 25 % sredstev; 25 % sredstev mu bo dalo podjetje; za ostalih 50 % sredstev pa bodo morali zaprositi graditelji za posojilo sklad za zidanje stanovanjskih hiš pri občinskem ljudskem odboru Zagorje ob Savi.

V Gradbenem podjetju v Zagorju ob Savi računajo, da bodo prosilci za stanovanja v prihodnje vlagali prispevke v obrokih. Ko bo posameznik vložil določen znesek kot naplačilo za stanovanje, mu bo nekaj sredstev dalo tudi Gradbeno podjetje.

(k)

PO KATEREM ČLENU?

Kako se obračunava otroški dodatek

K. B., Šentvid: Kako se obračunava otroški dodatek delavcu, ki je prišel v službo s 1. v mesecu, podjetje pa obračunava plače od 20. do 20.?

Odgovor: Po 41. členu uredbe o otroškem dodatku se koristnikom otroških dodatkov ta dodatek izplačuje v stalnem mesečnem znesku hkrati s plačo, če je ta mesečna (oziroma s pokojnino in invalidnino). Koristnikom otroškega dodatka, ki pa nimajo določene plače v mesečnem znesku, se otroški dodatek obračunava v ustreznih dnevnih zneskih, izplačuje pa se za določeno časovno obdobje hkrati s plačo. Dnevni znesek otroškega dodatka se določi tako, da se deli mesečni znesek s številom 26, tako dobljeni znesek pa se zaokroži. Skupni znesek izplačanega otroškega dodatka za eno izplačilno obdobje seveda ne sme presegati določenega mesečnega zneska otroškega dodatka, ki mu pripada.

Dopust pred upokojitvijo

R. M., J.: Ali pripada upokojencu, ki bo upokojen sredi leta in ki je odpovedal delovno razmerje tri mesece pred upokojitvijo, pravica do letnega dopusta v času odpovednega roka, tako da bi po končanem dopustu šel v pokoj?

Odgovor: Tudi za osebo, ki je odpovedala delovno razmerje, ker gre v pokoj, veljajo predpisi o pravici do letnega dopusta po 36. členu zakona o delovnih razmerjih. Po tem členu ima namreč delavec, ki je odpovedal, pravico do letnega dopusta in mu mora gospodarska organizacija omogočiti, da izrabi letni dopust. Dopust mora nastopiti v času odpovednega roka, točno kdaj, pa je stvar dogovora z gospodarsko organizacijo. Po 34. členu zakona o delovnih razmerjih mu je treba omogočiti, da izrabi letni dopust brez presledka.

Povečana pokojnina

O. J., B.: Ali je bilo povečanje pokojnine za 10 odstotkov od zneska pokojnine, izplačanega za čas od 1. julija 1960 do 31. decembra 1960 namenjeno vsem upokojencem invalidom, tudi delovnim invalidom, ki delajo s skrajšanim delovnim časom?

Odgovor: Ker se pripravljajo predpisi, s katerimi bodo pokojnine prilagojene osebnim dohodkom delavcev in uslužbencev, je izdala Ljudska skupščina odlok, ki je bil objavljen decembra lani. S tem pooblašča dokler ti predpisi ne bodo izZvezni izvršni svet, da za čas, dani, izda predpise, da se izplača v mesecu decembru prvič osebnim in družinskim upokojencem in drugič uživalcem invalidske pokojnine 10 odstotkov od skupnega zneska pokojnine kot akontacija na račun povečanja pokojnine. Z odlokom o izplačilu akontacije so bili zajeti samo upokojenci, ne pa invalidi, ki so še v delovnem razmerju, pa prejemajo nadomestilo.

Vajenec lahko iztoži svoje pravice

K. F., L.: Podjetje, kjer je vajenec v uku, mu noče priznati sedem dni plačanega dopusta v času zimskih počitnic. Poslovodja podjetja se sklicuje pri tem na neko izjavo Trgovinske zbornice. Poleg tega mora vajenec, potem ko izpolni v uredbi predpisani čas učenja, opravljati še razne kurirske posle, ne da bi dobil ta čas plačan. Ali je vajenec dolžan delati preko časa, ki je določen v uredbi, in kako naj uveljavi pravico do sedmih dni zimskega dopusta?

Odgovor: Tako kratenje pravice do zimskega dopusta, kakor tudi zaposlovanje vajenca preko časa, ki je v uredbi predpisan, je prekršek v smislu 30. člena uredbe o vajencih in se direktor podjetja oziroma druga odgovorna oseba za tak prekršek kaznuje z denarno kaznijo, če jo prijavijo sodniku za prekrške. Po 15. členu uredbe o vajencih ima vajenec pravico vsako leto do 30 dni plačanega dopusta za čas poletnih počitnic in sedem dni za čas zimskih počitnic. Po 14. členu iste uredbe sme vajenec praktično delati v prvem letu in drugem letu 30 ur tedensko, v tretjem letu pa 36 ur. Ne glede na to, da se kršitev teh predpisov kaznuje kot prekršek, lahko vajenec »nadure«, ki jih je napravil, in delo, ki ga je opravil v času dopusta, iztoži od podjetja oziroma od privatnega delodajalca, pri čemer se vzame kot osnova za opravljeno vajeniško »naduro« osebni dohodek nekvalificiranega delavca, ki ga opravi v nadurah, to je s 50-odstotnim povišanjem.

Delovno razmerje pri sorodnikih

S. F., Ptuj: Oče vas je pregovoril, da ste pustili službo in šli na posestvo, kjer vam je izplačeval osebni dohodek v višini prejšnjih prejemkov, razen tega pa ste bili udeleženi tudi pri dohodkih posestva. Vprašujete, ali se vam ta čas lahko šteje v pokojninsko dobo.

Odgovor: Čas, ki ga je nekdo prebil na delu pri svojih sorodnikih, predvsem najbližjih, se šteje v pokojninsko dobo samo, če se lahko dokaže, da so bili vsi elementi delovnega razmerja (točno določen delovni čas, prejemki, dopust, delovna disciplina itd.). Običajno je to v takih primerih, kot je vaš, zelo težko dokazati in se smatra, da je v podobnih primerih obstajala med osebo, ki dokazuje delovno razmerje, in pa med sorodnikom družinska oziroma ekonomska skupnost. V takem primeru se ta čas ne šteje v pokojninsko dobo. Po podatkih, ki ste jih navedli, bo tudi v vašem primeru težko dokazati, da je med vami in očetom obstajalo redno delovno razmerje.

IZ TOVARNIŠKIH LISTOV

V NOVI OBLIKI V ŠESTO LETO

Naše glasilo »Dravski bobri« (op. glasilo kolektiva Tehnogradnje) se s številko 1—2 šestega letnika predstavlja v novi obliki: namesto revije s 16 stranmi, bo odslej izhajal časopis na osmih oziroma šestnajstih straneh...

Pred petimi leti smo začeli izdajati glasilo kolektiva »Dravske bobre«. To so nam narekovale potrebe po rednem obveščanju vseh članov kolektiva o najvažnejših dogodkih v podjetju, predvsem o važnejših sklepih organov delavskega samoupravljanja. V današnjem obdobju intenzivnega političnega, družbenega in gospodarskega razvoja, ko težimo za nadaljnjim poglabljanjem neposrednega samoupravljanja proizvajalcev, ima naše glasilo čedalje pomembnejšo vlogo. Služiti mora potrebam kolektiva, postati mora veren odraz življenja in dogajanja v njem; glasilo naj bo obširen, jasen in točen obveščevalec, ki piše o vseh problemih, ki jih kolektiv vsakodnevno srečuje, poročati mora o delu in sklepih samoupravnih organov, družbenih in političnih organizacij v podjetju, pisati mora o problematiki komune...

Takšno vlogo pa lahko odigra naše glasilo le, če je neposreden spremljevalec delavskega samoupravljanja, ki redno vsak mesec sproti izhaja in obvešča člane kolektiva o dogajanjih v podjetju in komuni...

BREZ BOJAZNI V LETU 1961

Leto 1960 je za nami. Danes lahko trdimo, da je bilo to leto, leto težkih preizkušenj, morali smo premostiti krizo, v katero smo zašli, predvsem zaradi težnje, da se strogo specializiramo za izgradnjo hidroenergetskih objektov... Razumljivo je, da je ta položaj podjetja rodil v kolektivu precej črnogledov. Zato menim, da je potrbno napisati nekaj misli o naših nalogah v letu 1961 in naprej. Naša osnovna dejavnost bo tudi v bodoče zgradnja hidroenergetskih objektov... Drugo dejavnost pa bo potrebno obdržati v sedanji višini, da si zagotovimo elastičnost, ki jo zahteva naš trg... Zato ne bomo zanemarili naše dejavnosti v visoki gradnji ter drugih tehničnih gradnjah...

IZGUBILI SMO 22.469 DELOVNIH DNI

Iz podatkov, ki smo jih dobili iz službe socialnega zavarovanja v našem podjetju, vidimo, da smo lani izgubili zaradi bolezni in nezgod 22.469 delovnih dni ali 179.812 delovnih ur ali v nadomestilih 11 milijonov 978.932 dinarjev... Ob analizi gornjih podatkov lahko ugotovimo, da je število bolezenskih izostankov posebno visoko v prvih štirih mesecih, kar je verjetno posledica težjih delovnih pogojev gradbenih delavcev v tem času. Dalje, da je število bolezenskih izostankov kljub manjšemu številu zaposlenih zopet poraslo v septembru in oktobru (jesenska opravila v kmetijstvu?). Število nezgod se je v drugi polovici zmanjšalo skoro za 50 odstotkov. Ta podatek je zanimiv, če izhajamo iz ugotovitve, da je kolektiv v prvi polovici leta z izrednimi napori skušal zadostiti rokovnim obveznostim, medtem ko je v drugi polovici leta delo potekalo normalno...

Naša gospodarska organizacija je sprejela pooblastilo za opravljanje poslov socialnega zavarovanja; služba socialnega zavarovanja v podjetju izplačuje razen nadomestila plače tudi enkratne dajatve (potne stroške, opremo za otroka, pogrebnine in posmrtnine)... Uspeh te službe je v splošno zadovoljstvo delavcev, ki jim ni treba hoditi na sedež podružnice Zavoda za socialno zavarovanje. Vse nejasnosti uredi zanje uslužbenec podjetja. Razen tega ureja uslužbenec podjetja za zavarovance še druge zadeve, na primer potrjevanje receptov ortopedskih pripomočkov itd... samo, da bi bilo čim manj izostankov...

posveča pretežni del svoje tretje številke 8. marcu, dnevu žena. Med drugim piše Lojzka Tišler:

KAKO JE BILO NEKOČ

V stari Jugoslaviji se ni smel nihče zmeniti za 8. marec. Predobro se spominjam, kako smo bile žene v stari Jugoslaviji zaničevane in da nismo imele nobenih pravic. Za nas ni bilo ne odmora med delom, ne letnega dopusta. Za nas je bil dan enak dnevu. O izobraževanju sploh ni bilo govora in na kakršen koli napredek sploh nismo smele pomisliti.

Nekega dne me je takratni oddelkovodja vprašal, če se mislim poročiti. Začudeno sem ga pogledala in vprašala, zakaj me to vprašuje. »Če se ne boste, vam bom dal drugo, bolje plačano mesto, drugače pa ne!« Seveda sem takoj odgovorila, da se ne bom poročila in res sem dobila boljše mesto. Tako so takrat delali z nami...

Danes lahko vsaka žena napreduje, sodeluje na vseh področjih dela in upravlja, čeprav je res, da je še vedno premalo žensk v teh ali onih organih in na vidnejših političnih in delovnih mestih. Tudi v našem podjetju je tako. Še vedno so med nami sodelavci, ki mislijo, da je ženska manj sposobna in manj vredna, da se ji ne more zaupati bolj odgovornih nalog in vodilnih mest. Žene so že in še vedno dokazujejo, da so enako sposobne kot moški...

Že tkalnica je dovolj jasen dokaz. Tam je zaposlenih več kot 78 odstotkov žena in vse te žene izdelajo dnevno okoli 1000 metrov blaga... Kakor mravlje delajo in se trudijo, čeprav je delo težko, saj je tam velik ropot, vročina in prah, razen še fizičnega dela.

»Naše delo« je glasilo delovnega kolektiva »Kamnik« iz Kamnika. Izhaja že četrto leto in si je uredniški odbor v tem času nedvomno pridobil precej izkušenj, kar se glasilu tudi pozna. V listu obravnavajo na dokaj zanimiv način najvažnejše probleme podjetja (od gospodarjenja, organizacije dela, porabe njihovih izdelkov, obračunavanja osebnih dohodkov, mehanizacije, do socialnega dela itd.), razen tega pa se »Naše delo« ne drži le ozkih tovarniških plotov, temveč piše v njem tudi predsednik občinskega ljudskega odbora o predlogu družbenega načrta komune. Omeniti velja predvsem še intervju s štirimi delavkami in delavci o tem, kako se v podjetju počutijo, kako so zadovoljni z nagrajevanjem in kako jim je všeč tovarniška revija (kratek odlomek o tem tudi objavljamo). Njihovi odgovori bodo lahko dobrodošlo gradivo pri razpravah o izpopolnitvi omenjenih problemov.

Vprašanje pa je, v koliko list kljub vsemu temu opravlja svojo osnovno nalogo — pritegniti delavce k aktivnejšemu sodelovanju. Tako na primer list piše, da bo občni zbor sindikalnih podružnic »politična manifestacija vsega političnega in družbeno ekonomskega napredka znotraj in izven pojdejta. ›Občni zbori so tribuna delovnega kolektiva, kjer se mora slišati glas neposrednega proizvajalca in njegovo oceno o prenekateri važni nalogi, ki je v delovnem programu sindikalne podružnice«... Občni zbor pa so kljub vsemu tem zaključili brez sodelovanja delavcev pri razpravi.

List je tudi grafično dokaj lično urejen.

ŠTIRI VPRAŠANJA IN ŠTIRJE ODGOVORI

V razgovoru z delavci odgovarja na vprašanje, kako je zadovoljna z načinom nagrajevanja delavka **Lojzka Košir** takole:

»Bolje je, kot je bilo. Ker smo že prej delale po normi, nas novi način nagrajevanja stimulira prav toliko kot stari. Več napraviš — več dobiš. Normo običajno dosegam. Sedaj zaslužim 23.000 do 24.000 dinarjev. Tudi dodatek za stalnost prejemam. Mislim pa, da bi nas, starejše delavke, ki smo pustile svoje najboljše moči pri napornem delu, morali nagraditi še na kak drug način, saj je razumljivo, da mlade in močne delavke lahko napravijo več in zato tudi več zaslužijo.«

FRANCE VRHOVNIK PA PRAVI:

»Pri plači se precej pozna. Prej sem z vsemi dodatki prejemal okoli 25.500 dinarjev, sedaj pa med 31 in 32 tisoč dinarji. Za sebe lahko rečem, da čutim večjo odgovornost do dela, ker vem, čim več bom napravil, temveč bom zaslužil. Naše vzdrževalno delo sicer ni normirano. Skrbimo pa z vsemi močmi, da proizvodnja zaradi okvar na strojih, pomanjkanja posod in podobnega, ne stoji niti trenutek, saj se zavedamo, da od tega zavisi naš osebni dohodek.«

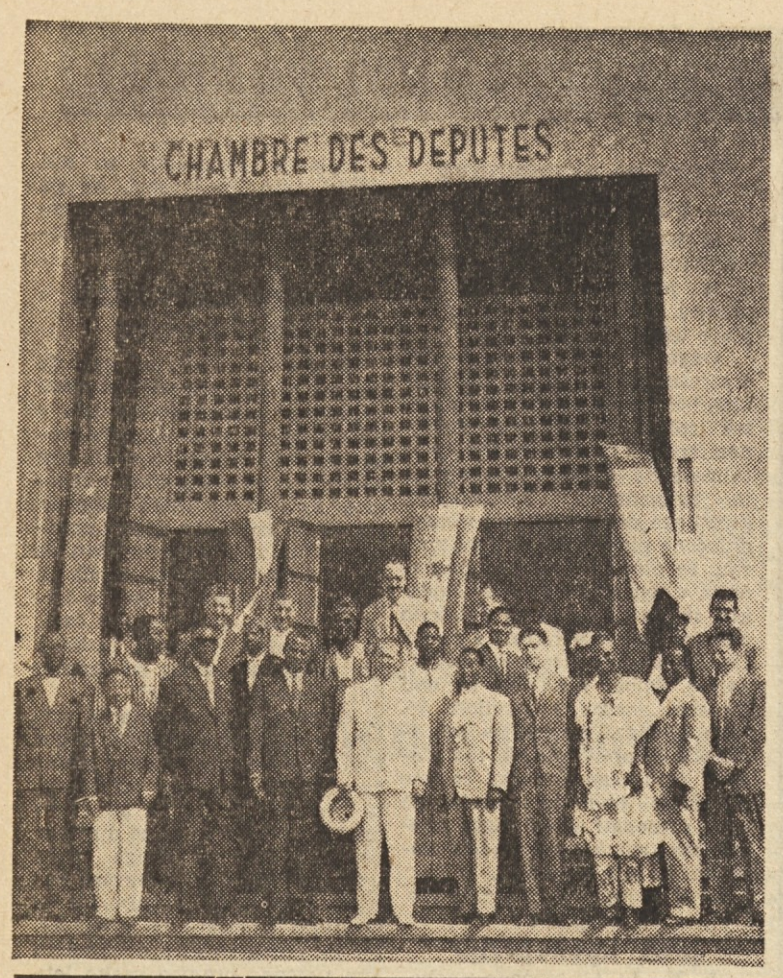

Predsednik republike Josip Broz Tito s spremstvom je danes zadnji dan na uradnem obisku v Liberiji. Srečanja in razgovori, ki jih je imel s predsednikom Tubmanom, so minili v prijateljskem vzdušju. Na slikah: spomin iz Toga. Slovo s Syvanusom Olympiom in predstavniki FLRJ in Toga pred poslopjem skupščine v Lomeju

BESEDE IN DEJANJA

Za odnose in sodelovanje Zveze sindikatov Jugoslavije s sindikalnimi organizacijami drugih dežel ter za delež ZSJ v mednarodnem delavskem gibanju nasploh so značilne iskrenost, odkritost in jasno izražena želja, da bi bili odnosi in sodelovanje zasnovani na enakopravnosti in medsebojnem spoštovanju. Znano pa je, da nekatere organizacije namenoma kršijo ta načela mednarodnega sodelovanja ZSJ; svojim članom jih prikazujejo v napačni luči in jih dopolnjujejo s trditvijo, češ da igra ZSJ vlogo razbijalca mednarodnega delavskega in sindikalnega gibanja ter da se ne zavzema za široko, konstruktivno sodelovanje sindikatov. Takšni sindikati vztrajno prikrivajo svojim članom dejstvo, da se prav oni bojijo sodelovanja in odkrite izmenjave mnenj, čeprav tudi kritičnih. Kako je s tem v praksi, nam ponazori stališče komunističnih sindikatov v nekaterih azijskih deželah do sodelovanja z ZSJ.

Znano je na primer, da je ZSJ stalno dajala pobudo za čim širše sodelovanje s SOBSI, največjo sindikalno centralo v Indoneziji, z organizacijo pod vplivom in vodstvom Komunistične partije. Med drugim je ZSJ poslala SOBSI leta 1957 vabilo, naj pošlje svoje predstavnike na kongres delavskih svetov. To vabilo je SOBSI sprejela, ker je prišlo v času izboljšanih odnosov dežel socialističnega tabora z Jugoslavijo. Že na drugo vabilo — na IV. kongres Zveze sindikatov leta 1959 — pa ni bilo odgovora. Takrat je SOBSI že napadala Jugoslavajo, pri čemer se je ravnala pa svoji matični stranki, in prekinila sleherne stike z ZSJ. Celo publikacije in informativno gradivo je nehala pošiljati.

Vendar si je Zveza sindikatov še nadalje prizadevala za sodelovanje. Ugodna priložnost za to se je ponudila ob lanskem obisku podpredsednika Centralnega sveta ZSJ Paška Romca v Indoneziji. Takrat je SOBSI pristala na srečanje s tovarišem Romcem, vendar se je prav na tem sestanku pokazalo, kako ta sindikalna centrala zdaj gleda na ZSJ. Sestanka s tovarišem Paškom Romcem sta se udeležila le voditelj oddelka za mednarodne stike in njegov pomočnik. Drugi voditelji SOBSI — tako je bilo sporočeno — niso utegnili: generalni sekretar je bil na zasedanju parlamenta, drugi pa so pripravljali gradivo za kongres.

Tako smo vsaj izvedeli, da je imela SOBSI za tiste dni napovedan kongres, ne letno skupščino, temveč kongres, ki se sklicuje vsaka štiri leta. Tuje delegacije (iz vzhodnoevropskih dežel) so že prispele v Indonezijo, ZSJ pa sploh ni prejela vabila na ta kongres, čeprav bi bilo to pričakovati kot povsem normalno glede na prejšnja vabila, ki jih je bila ZSJ poslala SOBSI. Niti navzočnost podpredsednika Centralnega sveta ZSJ v kongresnih dneh ni pripomogla, da bi se voditelji SOBSI spomnili vsakdanjih moralnih obveznosti in bi tovarišu Romcu — pa čeprav neformalno — predložili, naj se udeleži kongresa.

Predloge za sodelovanje, ki jih je bil ob tej priložnosti dal podpredsednik Centralnega sveta ZSJ, so pozdravili kot konstruktivne in sprejemljive. Ker pa voditelj mednarodnega oddelka ni mogel sam odločati o tem, so se dogovorili, da bo izvršni komite SOBSI s pismom potrdil, da se strinja s predloženim programom sodelovanja z ZSJ. Mar moramo reči, da se vodstvu SOBSI niti sedem mesecev po tem dogovoru ni zdelo primerno potrditi, predlagati spremembe ali pa odkloniti ta program sodelovanja?

Podobno je bilo tudi na Cejlonu. Nobeden izmed voditeljev Cejlonske federacije sindikatov (CFS), ki je pod vplivom in vodstvom Komunistične partije, ni imel časa za razgovor s tovarišem Romcem med njegovim obiskom na Cejlonu! Odgovorili so mu, češ da je bil prekratek rok za organiziranje kakršnega koli srečanja ali obiska v kateri izmed organizacij CFS. Čeprav je bil obisk podpredsednika Centralnega sveta ZSJ na Cejlonu zares kratek — trajal je le štiri dni — je težko sprejeti takšno pojasnilo, če upoštevamo, da so drugi cejlonski sindikati storili vse, da bi si zagotovili srečanje z jugoslovanskim sindikalnim voditeljem. Navdušenje za sodelovanje z jugoslovanskimi sindikati in izredno dobro organiziran program bivanja, razgovorov in obiskov v mnogih organizacijah sta presegla vsako, celo najbolj optimistično pričakovanje. Ni pretirano reči, da so predstavniki sindikatov v nekaterih podjetjih storili vse, kar je bilo v njihovi moči, samo da bi tovariš Romac obiskal tudi njihove organizacije, čeprav je bil program že skrajno zgoščen. Četudi bi bilo dan mogoče podaljšati, bi ne mogel ustreči vsem vabilom na obisk in navezati vseh stikov z ljudmi, ki so si to želeli. Nihče se ni pritoževal, češ da je bil prepozno obveščen o prihodu podpredsednika Centralnega sveta ZSJ na Cejlon. Samo CFS, ki je bila o obisku vnaprej obveščena, je imela premalo časa, pa čeprav za eno samo srečanje in razgovor.

Tudi na sedežu Vseindijskega kongresa sindikatov (VKS) v New Delhiju so se razgovarjali o nadaljnem sodelovanju. Med temi razgovori naj bi dejansko obnovili tisto, o čemer so razpravljali med bivanjem delegata VKS na IV. kongresu ZSJ v Beogradu. Ker po njegovem odhodu iz Jugoslavije ni bilo nikakršnega nadaljnega stika in ker vodstvo VKS ni sporočilo, ali sprejema dogovorjeni načrt za sodelovanje, je bilo povsem normalno pričakovati, da se bodo na razgovorih v New Delhiju dokončno zmenili in potrdili zamisel o sodelovanju. O čem pa so se dejansko pogovarjali? Formalno in deklarativno so sprejeli nadaljne sodelovanje z ZSJ in vse tisto, kar je predlagal podpredsednik Centralnega sveta ZSJ. Vendar je tudi v tem primeru ostalo, da mora centralni komite VKS s pismom potrditi pripravljenost na sodelovanje in na uresničenje predloženega programa. Tega potrdila ni bilo, sodelovanje se je torej omejilo le na deklarativne izjave.

Mar ni po vsem tem popolnoma odveč vprašanje, kdo se izogiba sodelovanja? *T. O.*

Ameriški sindikati in nezaposlenost

Recesija je premagana, proizvodnja je dosegla nove rekorde, razcvet se je vrnil, brezposelnost pa se je v ZDA še ohranila. Zavzema nad 5 % skupne civilne delovne sile in je nikakor ne morejo spraviti pod raven, ki je bila pred recesijo. Ta paradoks zdaj muči in zbuja zaskrbljenost pri ameriških sindikatih in gospodarskih strokovnjakih. Še posebej jih vznemirja to, ker se ta pojav ponavlja iz ene recesije v drugo, tako da je vprašanje, ali se po morebitni prihodnji recesiji ne bo nezaposlenost povzpela na raven, ko bo resno ogrožala ekonomsko zdravje dežele in stabilnost sedanjih institucij.

Že pred dvema letoma se je začel naraščajoči del ekonomskega ciklusa. Če primerjamo sedanjo nezaposlenost s stanjem po prejšnjih recesijah, ugotovimo, da se je nezaposlenost po recesiji leta 1949 znižala na 3,5 % (zaradi korejske vojne se je kasneje še bolj zmanjšala), po recesiji leta 1954 na 4 %, potem pa ni več popuščala, tako da znaša zdaj 5 % in ne kaže teženj po nadaljnjem nazadovanju.

Vzrokov za to je več. Eden izmed njih je v zakonitostih kapitalističnega gospodarskega razvoja. Že zdavnaj je znano, da se kapital med ekonomskimi krizami tehnično obnavlja in da prinaša spremembe v tehnologijo proizvodnje. Vloge na tem področju so dejansko le gibalna sila za rešitev iz krize. Nekaj podobnega je tudi to pot. Med recesijo 1957/58 je kapital znatno rekonstruiral stara podjetja in močno uveljavil avtomatizacijo. To mu je omogočilo, da je pri obnovitvi proizvodnje zaposlil le del prejšnje delovne sile, katere preostanek je prišel na seznam nezaposlenih.

Presežek delovne sile kot posledica avtomatizacije bi skupno z naravnim prirastkom nove delovne sile lahko našel zaposlitev le v primeru, če bi se ustrezno pomnožila tudi delovna mesta, torej če bi gradili nove industrijske in servisne kapacitete. Tako izenačen in skladen razvoj pa ni mogoč v sistemu, v katerem je profit edina gibalna sila gospodarske dejavnosti.

Dokaz za to, da je iskati neposredne vzroke nezaposlenosti v avtomatizaciji in v tehnološkem izpopolnjevanju proizvodnih procesov, je tudi razporeditev brezposelnosti. Brez dela so večinoma mladi delavci, ki nimajo večjih proizvodnih izkušenj (okoli 20 odstotkov), dalje nekvalificirani (okoli 10 %) in polkvalificirani delavci (7,5 %). Nasprotno pa je nezaposlenost majhna med kvalificiranimi delavci in tehničnimi nameščenci (pod 1,5 %).

Problem zase so črnci, ki jih je prizadelo ne le pomanjkanje kvalifikacij, temveč tudi rasna diskriminacija. Med črnimi delavci je nezaposlenih 9, med belimi pa 4,5 odstotka.

Tehnično rekonstrukcijo podjetij spremlja še drug pojav: selitev industrije na področja s cenejšo delovno silo. Tudi novo industrijo gradijo v takih krajih. Posledica tega sta zastoj in gospodarsko nazadovanje na določenih industrijskih področjih, zato tam nezaposlenost nenehno narašča. To označujejo kot »področja krize«. Zadnje čase se njihovo število veča iz meseca v mesec. Podatki, ki jih objavlja ameriški sindikalni tisk, kažejo, da se je to število kljub sezonskemu povečanju zaposlenosti zaradi kmetijskih in gradbenih del zvišalo od 31 v januarju na 33 v marcu in na 35 takih področij v letošnjem maju. Zato se zaskrbljenost zaradi takšnega razvoja ne omejuje le na sindikalne organizacije, temveč zajema tudi lokalne oblasti na »področjih krize«. Te oblasti močno pritiskajo na republiške in zvezne organe, naj posredujejo in pomagajo reševati problem nezaposlenosti.

Avtomatizacija je torej vnesla v odnose med delom in kapitalom nove elemente trenja. Lanska stavka v jeklarski industriji je trajala tako dolgo v glavnem zaradi spora delavcev z delodajalci o tem, kdo bo čutil posledice avtomatizacije. Delodajavci so si hoteli ponovno pridobiti pravico, da sami, torej brez pristanka sindikata, spreminjajo »delovna pravila«, se pravi, da na lastno pest določijo število delavcev na posameznih delovnih mestih in izmenah, da bi se tako brez težav iznebili delovne sile, ki je zaradi modernizacije odveč.

V tej stavki so delavci sicer zmagali, vendar niso hkrati rešili problemov, ki jih je prinesla avtomatizacija. Zato so sindikati predlagali sklicanje delavsko-kapitalistične konference na najvišji ravni, da bi proučili odnose med delavci in delodajalci v novih razmerah. Ta pobuda za zdaj še ni prinesla sadov.

Razprava o posledicah avtomatizacije pa je medtem zavzela širši obseg. Guvernerja New Yorka in Massachusettsa, kjer je položaj še posebno težaven, sta sklicala konference, na katerih so razpravljali o teh problemih. Na konferencah, ki so se končale brez konkretnih sklepov, so sodelovali razen predstavnikov sindikatov in delodajalcev tudi funkcionarji lokalnih in republiških oblasti.

Delavski predstavniki so poudarjali, da nima zdaj »nobena občina niti delavsko področje povsem zagotovljene ekonomske prihodnosti«. Zaradi avtomatizacije odpuščajo delavce hitreje, kot raste nova industrija, tako da novi obrati ne morejo prevzeti presežkov delovne sile. Zato zahtevajo delavci ustrezne ukrepe, ki bi zagotavljali, da bi se narodno gospodarstvo razvijalo dovolj naglo, da bi prevzelo ta presežek. V nasprotnem primeru — tako so poudarjali delavski zastopniki — bodo ZDA izgubile zaradi štirih milijonov nezaposlenih delavcev okoli 160 milijonov proizvodnih ur na teden. Delavci so grajali vlado, ki »v večini primerov niti ne priznava, da obstoja ta veliki notranji problem. Vse oči so še vedno uprte v finančne manevre, ne pa v nujne potrebe milijonov Američanov v mezdnem delovnem razmerju«.

1. načrtno proučevanje problemov, ki jih prinaša avtomatizacija, in sicer še preden nastane kriza v delovnih odnosih;
2. večje javne in privatne investicije, ki bi zagotovile nova delovna mesta;
3. Skrajšanje delovnega časa in delovne dobe, potrebne za upokojitev;
4. prekvalifikacija delavcev na račun delodajalcev in plačana selitev tistih, ki zaradi avtomatizacije izgubijo prejšnje delovno mesto;
5. hitrejše napredovanje delavcev in spremembe v izmenah;
6. pri zaposlovanju naj imajo prednost starejši delavci;
7. ustanovitev posebnih skladov, ki bi delavcem zagotovili, da bi ostali njihovi prejemki na primerni ravni.

Če si te predloge ogledamo natančneje, spoznamo, da gre za poskus, ublažiti ostrino problemov, ki jih prinaša avtomatizacija, ne pa za prizadevanje, da bi odstranili njihove korenine.

LETAK O ALŽIRIJI

Medtem ko je tuniški predsednik Burgiba kramljal v dvorcu Rambouillet s predsednikom francoske republike generalom de Gaullom o rešitvi alžirskega vprašanja, so ekstremisti, ki ne želijo, da bi dobila Alžirija neodvisnost, demonstrirali v Parizu in razmetavali letake, na katerih je pisalo:

»Ohraniti francosko Alžirijo pomeni blagostanje za nas. Izgubiti jo, to je revščina.«

Prečrtajmo črni pesimizem drugega dela stavka, tisto v prvem stavku, o blagostanju, pa je precej resnično, posebno, če gre za »ultraše«.

PONAREJEVALCI

Zdi se, da deluje »veliki laboratorij psihološke službe« francoske armade v Alžiriji predvsem za falzifikate, pa falzificirajo zategadelj celo časnike. Primer: pred meseci je ta služba izdelala posebno izdajo časnika »Liberté«, organa alžirske Komunistične partije, s katerim je hotela povzročiti zmešnjavo v komunističnih vrstah. Že nekajkrat so ponaredili tudi časnik »El Mužaid«, organ alžirske Fronte narodne osvoboditve.

NEVIDNI ŠPIJONI

Ameriškemu ministrstvu za zunanje zadeve je kongresna komisija za kredite sporočila, da mu je zagotovljena dodatna vsota iz proračuna v višini 600 tisoč dolarjev za posebno in zelo delikatno nalogo: za ohranitev sluha.

Ko so visoki funkcionarji zahtevali ta kredit, so pojasnili, da so tuji špijoni v novejšem času zelo izpopolnili svoj prisluškovalni sistem. Zahvaljujoč razvoju znanosti in tehnike, mikrofonov ne postavljajo več na primitiven način, na primer z žico pod preprogo. Mikrofoni niso več večji predmeti, temveč povsem majhne, komaj opazne stvari. Zato bodo ta kredit uporabili pri usposabljanju novih metod z elektronskimi detektorji, ki bodo po prostorih ministrstva pa tudi drugod odkrivali sovražne mikrofone, da bi se na ta način po vseh prostorih lahko naposled pogovarjali brez strahu.

Brez tega dodatka pa bi lahko uporabljali le — govor gluhonemih!

HUMOR IN MOLK

Zaradi surovih pogojev življenja je posebne sorte tudi finski humor. O tem govori na tisoče anekdot. Ena med njimi je tale:

Nekemu kmetu se je rodil sin. Starši so mislili, da je nem. Otrok je rasel in molčal. V štirinajstem letu ga je oče vzel s seboj na košnjo. Vse dopoldne sta molčala. Sonce je žgalo in oče je vzel kislo mleko, da bi se osvežil. Sin ga je gledal in kar nenadoma rekel:

»Kaj ne misliš meni ničesar pustiti?«

Oče je prebledel, ko je zaslišal sinov glas. »Mar nisi nem?« ga je vprašal. »Zakaj doslej nisi govoril?« — »Ni bilo potrebno,« je odgovoril sin. »Zakaj bi zaman trošil besede.«

SUOMI: DEŽELA BLATA

Legenda pripoveduje: Ko je bog ustvaril svet, je angel nosil vodo skozi ozvezdja za bodoče morje na zemlji. Zagledal se je v zvezde, se spotaknil in polil vodo po kamnitih finskih tleh. Tako je nastala Finska, zemlja številnih jezer in močvirij. Značilnost finskega pejsaža je jezero. Našteli so jih 56.000.

DA NE BO ZMEDE

— Kako je zdaj? Ali bodo njihove vojne ladje prevzele našo zastavo ali mi trobojnico?...

TUBMANOVIH ŠESTNAJST LET

V mozaiku afriških dežel je Liberija razvila zastavo neodvisnosti že pred več kot sto leti. Gre torej za deželo, ki je med prvimi na tem kontinentu dojela moč besede: svoboda. Leto tisoč osem sto sedeminštirideseto je za deželo, ki so jo imenovali tudi Poprova obala, rojstna letnica začetka zanimive poti.

Kdor je videl pred leti to deželo in hodil po njenih skromnih poteh, izsekanih v gosti džungli, si v resnici ni mogel misliti, da so v tej deželi ljudje že toliko let svobodni, da že nad sto let »lahko gradijo tako, kot sami hočejo«. Kajti dežela je nerazvita in zaostala bolj kot marsikatera, ki je neodvisnost razglasila šele pred leti. In ni čudno.

Pred 114 leti, ko je svet zvedel, da je na zahodni strani črnega kontinenta začela živeti nova država Liberija, je zvedel hkrati tudi za reklo, ki so ga ustanovitelji države za večne čase urezali v svoj grb.

»Ljubezen do svobode nas je pripeljala semkaj!«

Tudi sam naslov države — Liberija — govori o tem.

Zgodovina pripoveduje: ko so se na otoku pred Monrovio (zdajšnje glavno mesto) leta 1822 izkrcali prvi osvobojeni ameriški črnci, je v deželi živelo še veliko plemen, ki so imela svoje kralje. Prebivalci so se zatorej branili teh tujcev, ki so prihajali čez Ocean domov, saj so se obnašali kot zavojevalci dežele, pa so bili zategadelj med njimi in plemeni dalj časa večni spopadi in vojne. Dežela je zato postajala svoboda samo za osvobojene priseljene nekdanje sužnje, medtem ko so ostali prebivalci ostajali brezpravni, na tleh, v senci nove, porajajoče se oblasti osvobojenih ameriških črncev, tako imenovanih »Ameriko-Liberijcev.«

Seveda so le-ti prinesli semkaj dovolj miselnosti iz Amerike, dovolj izkušenj, šeg in navad, pa so zato vse to kaj hitro s pridom uporabili v Liberiji. V glavnem pa priseljenci niso prodirali v notranjost dežele, temveč so ostajali ob obali in gradili naselja ter mesta, med njimi so zgradili in razširili tudi zdajšnje glavno mesto Monrovio.

Priseljenci so v takšnem okviru in tako vladali ves čas.

Šele zadnja leta je zdajšnji predsednik William Tubman začel s politiko »unifikacije«, ki teži k izenačevanju pravic potomcev priseljencev in ostalega domačega prebivalstva.

Kljub takšni politiki pa je še zdaj videti, kot da bi bila Liberija samo fizično prisotna v zahodni Afriki, misli pa so ji vedno v ZDA. To trditev je moč osvetliti s številnimi primeri. Liberijska narodna valuta na primer je ameriški dolar. Tudi njen parlamentarni sistem je prav takšen kot z ZDA. Resda politika Williama Tubmana odpira vrata na vse strani, vendar stoletje negovanega in utrjenega načina življenja ni moč čez noč spremeniti.

Seveda so Amerikanci to privrženost za njihove običaje na zahodni strani Afrike znali odlično izkoristiti. Postopoma so spreminjali Liberijo v svoje surovinsko in strateško oporišče. Pozabili pa niso seveda trdno zapreti vrat iz dežele, ki se je civilizirala po receptu, kakršnega so dobivali iz rok ameriških kapitalistov; le-ti so si čimbolj prizadevali, da dežela ostaja v temi in prestregali vse žarke napredka, ki so že prebujali druge afriške dežele.

V Liberiji na primer so šele pred kratkim napeljali telefonske žice. Direktne telefonske zveze s kraji v sosednjih državah ni. Kar gre iz Liberije, mora najprej čez Ocean, v ZDA, in šele od tam nazaj v afriško mesto ali v mesto kakšne evropske dežele. Brzojavka iz Monrovie v Beograd ali Pariz potuje tako rekoč okoli sveta: prek New Yorka, ker druge poti ni!

Takšna odvisnost in izoliranost je seveda vplivala na popularnost te dežele. Nihče je ni obiskoval in le malokdo se je zanimal zanjo.

Liberija pa je tudi bogata. Vendar ne zase, temveč za druge. V njej je kolikor hočete kavčuka. Ta je bil črna pika v tarči tujcev, predvsem in razumljivo Amerikancev. Že leta 1926 je ameriška družba s pogodbo kupila okrog pol milijona hektarov najbolj rodovitne zemlje v notranjosti dežele in letno plačevala rento — 100 dinarjev za hektar. Še v 20. stoletju so tujci, tako kot pred desetletji, v Liberiji izkoriščali in bogatili na račun dela sužnjev. Večina bank in največje družbe za eksploatacijo kavčuka so ameriške. Od vsega blaga iz Liberije približno 80 % uvozijo v ZDA, v Liberijo pa iz uvoza pride približno 70 % blaga iz ZDA.

Nastopilo pa je leto tisoč devet sto triinštirideseto. Tedaj je bil za predsednika prvikrat izvoljen William Tubman. On je že osemnajsti predsednik Liberije in edini, ki je bil izvoljen že štirikrat po vrsti. Njemu se je tudi prvikrat posrečilo, da je pomiril priseljence z vodji plemen iz notranjosti dežele. Ko je zadnjič nastopil pred parlamentom, je William Tubman rekel: »Dosedanja uprava v notranjosti je podobna kolonialnemu sistemu, zatorej jo je treba ukiniti!« Uredil je tudi to, da lahko med člane Senata volijo poslance iz notranjosti, to se pravi pripadnike plemen.

Predsednik William Tubman je iz ameriško-liberijske družine. Študiral je pravo. Nekaj časa je imel odvetniško pisarno. Ko se je začel ukvarjati s politiko, je kmalu postal senator, potem pa sodnik Vrhovnega sodišča. Kar se je v zadnjih letih v Liberiji spremenilo, pripisujejo to zdajšnjemu predsedniku. Leta njegove uprave, ki je po strukturi ista kot ameriška, imenujejo »zlata doba Liberije«. V šestnajstih letih, odkar Tubman drži državno krmilo v rokah, je dežela več napravila kot prej v 100 letih. Njegov velik uspeh je: obdavčenje tujega kapitala.

Na primer glede železne rude, ki je je Liberija polna, je ameriška družba »Republic Steel« zaslužila pri eni toni 10 dolarjev, Liberija pa 5 centov. Zdaj pa nastajajo nekatere spremembe v korist Liberije: ameriška družba bo dajala 25 % od dohodka v prvih petih letih, 35 % v naslednjih desetih letih, a v zadnjih 15 letih po pogodbi pa bi se dobiček delil na enaka dela — pol ameriški družbi, pol Liberiji.

Predsednik Tubman je, kot smo že rekli, na stežaj odprl vrata vsemu svetu. Na ta način beležimo v zadnjem času v Liberiji investicije zahodnonemškega, švedskega, izraelskega, italijanskega, španskega kapitala predvsem v izkoriščanju železne rude, zlata, diamantov, boksita in mangana.

Tako so z imenom zdajšnjega predsednika Liberije Williama Tubmana povezane še številne druge spremembe, predvsem pa ta, da zastopa Liberija načela aktivne miroljubne koeksistence. Vredno je zabeležiti, da pod liberijsko zastavo po vseh morjih pluje trgovska mornarica, tretja po tonaži na svetu.

Predsednik republike William Tubman je tudi predsednik stranke »Resničnih liberalov«, ki vlada Liberiji že od njenega nastanka. Čeprav njeni pogledi še vedno bliskajo prek Oceana k ZDA, pa Tubmanova Liberija vse bolj sodeluje z neodvisnimi afriškimi deželami in si prizadeva izvojevati čimvečjo samostojnost v svetovni areni in na ta način sklepa nova prijateljstva in nove trdne vezi z ljudstvi doma in na drugih kontinentih. ms

13 APOSTOLOV NEMŠKE MARKE

Igra na borzi je svet za sebe, dokler so igralci enotni. Ko pa se spopadejo, potem vsaka diskretnost izgine, borzne mahinacije postanejo javna predstava pred občinstvom. V zadnjih dneh je moč takšno igro videti na zahodnonemških borzah, nervozo ob tem pa je čutiti celo na drugi strani Oceana.

Povod je enostaven. Vlada Konrada Adenauerja je povečala vrednost zahodnonemške marke za 5 %. Posledice vsekakor niso tako enostavne. Kažejo se celo kot nepričakovane, morebiti celo kot diametralno nasprotne. Nič ni čudnega, da so ostali neobveščeni laiki odprtih ust, saj je zmešnjava nastala celo med izkušenimi lisjaki borz.

Po borzah, pred bančnimi policami v Frankfurtu, Kölnu, Hamburgu in Münchenu je nastalo vzdušje negotovosti. Akcije in drugi vrednostni papirji nimajo več gotove podlage. Prvega dne so nemške akcije izgubile štiri milijarde dinarjev od skupne vrednosti. To je bil šok, kajti vlada je dan prej svečano zagotovila, da je zagotovljena stabilnost nemški valuti, prav tako pa tudi cenam na domačem trgu.

Naslednjega dne je nervoza švignila v drugo smer. Polovico izgubljene akcijske vrednosti so vrnili po poti računskih in finančnih mahinacij. Na drugi strani pa so porušili vrednost ne samo zlata, temveč tudi na novo določenih kurzov tujih valut. Zlato v palicah se je pocenilo za nekaj odstotkov. Na borzah namreč zlato ni več najbolj zanesljivi barometer. To, kar cenijo v prvi vrsti, to so gotova plačila in zagotovljena poslovna perspektiva za daljše obdobje. Za to pa zdaj nihče ne garantira.

Igra postaja čedalje bolj komplicirana zaradi pritiska podražene nemške marke na ameriški dolar, britanski funtšterling, švicarski frank in na ostale zahodne valute. »Dolar bo ostal tak, kot je«, je rekel pred tedni predsednik Kennedy. To je relativno; za Zahodne Nemce je dolar zdaj pet odstotkov cenejši. Vendar tudi to je relativno.

Najprej je zmešnjava nastala v Holandiji. Zaradi podražitve nemške marke bi morali Holandci utrpeti ogromno škodo, ker so najbolj vezani na zahodnonemško tržišče. Holandsko blago, ki ga izvažajo v Zahodno Nemčijo, se je avtomatično pocenilo, to pa pomeni po drugi strani, da izgubi četrtina holandskega izvoza 5 % dohodka. Praktično so to milijoni. Izguba pa ni samo v izvozu, kajti Zahodna Nemčija, glavni preskrbovalec Holandije, bi plačevala svoje blago 5 % draže.

Holandčani niso kdo ve kako razmišljali o tem in so storili tisto, kar je Adenauerjeva vlada, in sicer, povečali so vrednost svojega guldena prav tako za 5 odstotkov. Na ta način so ustvarili »status quo«.

Angleži so odbili zahodnonemški nasvet, naj bi znižali vrednost svojemu funtšterlingu, pa so storili še nekaj več, in sicer so povečali vsoto, ki jo zahtevajo od Zahodne Nemčije in s katero bi izravnali finančne obveze. Zahteva pa je s pojasnilom: podražilo se je izdrževanje angleških vojakov, ki so v Zahodni Nemčiji. S takšnimi posledicami bonnska vlada kajpak ni računala.

Številni se še spominjajo, čeprav zveni to zdaj kot neljubeznivost, kako je Adenauerjeva vlada lani jeseni svečano izjavljala, da sploh ni govora o tem, da bi povečala vrednost marke.

Pred tremi tedni pa so se začele v Bonnu, v največji tajnosti, zaključne priprave, da bodo to vladino obljubo svečano pokopali. Trinajstorica, to so bili glavni pobudniki in kot kaže edini, ki so sodelovali v tej akciji. Minister za gospodarstvo Erhard, finančni minister Ezel, direktor nemške banke Blessing, kancler Adenauer, minister von Brentano, državni sekretar Globke in še nekateri so začeli v najožjem krogu sredi februarja, pozneje pa se je število udeležencev povečalo na 13. Zakaj prav takšno število udeležencev, nihče ne ve, vendar te pobudnike imenujejo zdaj v Bonnu »trinajst apostolov nemške marke«.

Vsak od njih je imel svoje razloge. Erhard in Ezel naj bi oskrbela notranjo gospodarsko stabilizacijo, kajti cene precej zaskrbljujoče skačejo, sindikati pa venomer zahtevajo nova povečanja plač. Za Adenauerja je bil osnovni motiv, da v odločujočem volilnem letu pridobi čim več glasov s pomočjo atraktivne pocenitve uvoza. Za politične stratege pa je bil cilj, najti način, kako naj bi se zoperstavili Amerikancem, ki zahtevajo nemške milijarde za pomoč nerazvitim deželam in za finansiranje Atlantske zveze.

Pozneje, ko so odkrili to skrivnost trinajstih, pa se je pojavilo nepričakovano vprašanje: kaj pa je s parlamentom? Ali ima vlada, oziroma njen ožji krog, zakonske pravice, da brez Bundestaga sklene nekaj, kar močno vpliva ne samo na notranje, temveč tudi na zunanjepolitične probleme?

Uradni činitelji v Bonnu so najprej potrdili, da je sklep — povečanje vrednosti marke — doprinos k razbremenitvi ameriške plačilne bilance, na kratko rečeno — Zahodna Nemčija naj bi s tem pomagala Ameriki. Amerikanci so ostro reagirali na to bonnsko verzijo, ki so jo tudi demantirali.

Druga uradna bonnska verzija — zahodnonemška izvozna industrija bo s to transakcijo izgubila največ 200 milijonov mark. Ta verzija se je že po 24 urah izkazala kot netočna. Samo nemške pomorske družbe, ki poslujejo v glavnem s tujino in na osnovi tujih valut, so izračunale, da bo njihova izguba znašala približno 200 milijonov mark, to je prav toliko, kolikor je vlada predvidela za vse nemško gospodarstvo.

Namesto pocenitve nekaterih izdelkov na domačem trgu pričakujejo podražitev številnih izdelkov za široko potrošnjo. Kmetijski strokovnjaki so že sporočili, da se bo podražilo mleko, prav tako pa tudi meso, jajca in maslo. To so tudi lahko ugotovili, ker je Poljska takoj po zvišanju vrednosti zahodnonemške marke povišala ceno jajcem, ki jih izvaža na zahodnonemško tržišče. Podobne ukrepe je pričakovati tudi pri izvoznikih Danske in še nekaterih drugih dežel.

V zahodnonemški javnosti, ki je precej dezorientirana s temi dogodki, se je pojavilo nepričakovano vprašanje: Če je vlada sposobna povečati vrednost marke, potem je vlada prav tako sposobna nekega dne znižati vrednost marke.

Tem vznemirjenostim poskušajo vladini finančni eksperti postreči s čimbolj pomirjevalnim odgovorom. P.

SPOPAD DVEH TEŽENJ

Sindikalno gibanje v Britanski Guiani, enem izmed maloštevilnih področij v Latinski Ameriki, ki je ostalo vse do naših dni pod kolonialno upravo, je že vrsto let prizorišče boja dveh različnih pojmovanj o politični angažiranosti sindikatov. Na eni strani so tisti, ki sodijo, da je povezanost sindikatov s političnimi organizacijami naravna in zaželena, zlasti še v okviru splošnega gibanja za neodvisnost in osvoboditev izpod tujega varuštva. Tisti na nasprotnem koncu pa hočejo, naj bi sindikati stali ob strani ter se usmerjali predvsem v ekonomske in socialne zahteve. Spopad teh dveh teženj se je zaostril še posebej po letu 1953, ko je na volitvah zmagala Progresivna ljudska stranka, ki so ji kolonialne oblasti kmalu potem onemogočile delovanje.

Obdobje represivnih ukrepov kolonialnih oblasti, za katero so značilne odstranitev progresivne vlade in obnovitev sistema imenovanja vseh zakonodajnih in izvršnih organov po britanskem guvernerju ter krepitev policijskih sil in dušitev protikolonialnega gibanja, je pustilo v sindikalnem gibanju izrazite sledove. Število sindikalnih organizacij se je znižalo od 75, kolikor jih je bilo leta 1951, na komaj 41 (med katerimi jih je dejansko delovalo le 32). Ob blagohotnem stališču kolonialnih oblasti in ob neposredni podpori področnih organizacij Mednarodne federacije svobodnih sindikatov (MKSS) za Latinsko Ameriko so vložili znatna sredstva in si prizadevali, da bi sindikati prešli v roke zmernih sindikalnih voditeljev. Namesto stare sindikalne centrale, ki je ubirala razgibano, borbeno politiko, je nastala nova, na katerem vrhu se je znašel minister brez listnice v guvernerskem izvršnem svetu.

Že v začetku leta 1955 si je ta centrala zagotovila nadzorstvo v vodstvih večine sindikalnih zvez. Razen pomembne dejavnosti Cadorita, organizacije »svobodnih sindikatov« za karibsko območje — ta organizacija je na kongresu leta 1954 sprejela sklep o »določitvi temeljev za napredek guianskega sindikalnega gibanja« — so se v Guiani neposredno udejstvovali tudi britanski in ameriški sindikati. Poglavitni cilj vseh teh akcij zahodnih sindikalnih central v Guiani je bil, ločiti sindikate od naprednih političnih organizacij ter jih v kolonialnih okvirih usmeriti na pot kompromisov in sporazumevanja.

Ta cilj so dosegli, ker so se reformistični sindikalni voditelji odrekli političnih zahtev in so se dosledno izogibali spopadov s kolonialnimi oblastmi. Napredno krilo v sindikatih jim je očitalo nezadostno aktivnost pri obrambi delavskih interesov, kot dokaz za to pa je navajalo, da so sindikati sami zahtevali od guvernerske vlade, naj uvede obvezno arbitražo, ki vsem delavcem javnih služb praktično onemogoča napovedovanje stavk (transportnim, komunalnim in zdravstvenim delavcem). S posebnim odlokom si je guverner pridržal pravico, proglasiti vse službe in dejavnosti za »bistveno pomembne«, kar je pomenilo, da je lahko delavcem katerega koli gospodarskega področja preprečil, da bi s stavko uveljavljali svoje zahteve.

Po drugi strani pa sindikalni voditelji v deželi niso snovali odločilnih akcij za zaščito množice nezaposlenih delavcev, temveč so — kakor so tudi sami poudarjali — storili »pomemben korak« s tem, da so poslali posebno delegacijo na kolonialno ministrstvo v London.

Opozicija je prav tako poudarjala, da se sindikalni vrhovi zadovoljujejo s skromnim zviševanjem mezd in sploh z omejenim izboljšanjem gmotnega položaja delavcev, kar je delodajalcem omogočilo bajne dobičke in nadaljnje izkoriščanje.

Ti resni očitki na račun stališč in politike sindikalnih vrhov pa ne pomenijo, da sindikati niso snovali akcij za uveljavljanje ekonomskih in socialnih zahtev. Čeprav poredkoma, so vendarle organizirali tudi stavke, pošiljali predloge za nadzorstvo nad cenami poglavitnih živil in za subvencije teh cen itd. Po mnenju progresivnega krila pa sindikalne akcije vendarle niso zagotavljale rezultatov, ki bi občutneje izboljševali položaj delavcev, čeprav je progresivno krilo pri tem upoštevalo objektivne možnosti v trenutnih okoliščinah. B. R.

Tel Aviv, 11. aprila – Začela se je obravnava proti Eichmannu

Sodna obravnava proti Adolfu Eichmannu se bo začela 11. aprila. To bo torek. Nekoč je Adolf Eichmann napisal, da je torek njegov nesrečni dan.

Dolga in naporna je bila pot do tega aprilskega dne. Naporna za Eichmanna, še bolj pa za izraelske oblasti. O tem so v nekaj besedah in na kratkem sprehodu zvedeli novinarji na posebni tiskovni konferenci v Tel Avivu.

Po devetih mesecih, kolikor traja že to delo, so se novinarji naposled seznanili z »birojem 06« in njegovimi prostori, videli so ječo, v kateri biva Eichmann, in slišali nekatere novice, ki so te dni prvikrat zagledale beli dan.

»Biro 06« in Eichmannova ječa sta v nekem zelo izoliranem, zapuščenem vojaškem taborišču, ki nosi naziv »Ijar«. Ijar pomeni maj; meseca maja so namreč semkaj pripeljali zločinca Eichmanna. Seveda so taborišče primerno preuredili, zgradili so posebno ječo in labirint hodnikov, katerega ključ poznajo le nekateri člani izraelske obveščevalne službe.

Vhod v taborišče sestavlja dvoje težkih vrat. Vhod v marsičem spominja na stare obokane, okovane dnri, ki so bile v okras bogatemu srednjeveškemu gradu. Druga vrata se odpro le na poseben skriven signal iz stražarnice ob prvih vratih. Po ozkih hodnikih, ki so ograjeni z dvojno ograjo bodeče žice, pripelje pot do težkih železnih vrat-rešetk, za katerimi je Eichmannova ječa.

To je prostor 4 × 4, poleg katerega je še manjši prostor, v katerem sta umivalnik in stranišče. Visoko v stropu je okno z gosto jekleno mrežo. V prostoru so železna postelja, majhna delovna miza in stol. Na mizi je nekaj knjig: Reitlingerjeva »Naposled rešitev«, knjiga Joela Branda, Hössova avtobiografija in neki avstrijski almanah. V kotu je stol, na katerem sedi stražar. Noč in dan.

V Eichmannovi neposredni bližini so štirje stražarji. Le-ti so posebni izbranci, ki se menjajo vsake štiri ure. Nihče od njih ni oborožen. Prvi je skupaj z Eichmannom v ječi, drugi je pred vrati ječe, in skozi rešetke spremlja vsako kretnjo jetnika in njegovega stražarja. Tretji je ob vratih, ki vodijo na dvorišče, in je v stalnem stiku s stražarjem številka dva. Četrti stražar je na strehi sosednjega poslopja in ima pregled nad stražarjema dva in tri, vidi pa tudi zamreženo okno v stropu Eichmannove ječe.

Naslednji stražarski oktet, za njim pa še tretji, je razporejen v krogih okoli vsega kompleksa. Le-ti pa so do zob oboroženi. Od vseh teh stražarjev nihče ne vidi Eichmanna, ko se sprehaja po ozkem dvorišču. Potrebno je bilo preprečiti vsako priložnost, da ga ne ubijejo.

Eichmann vstane zjutraj ob pol šestih. Zvečer leže ob 22. Precej bere in piše. Problem očal so oblasti rešile na ta način, da so mu jih naredili iz plastičnega stekla, s katerim si ni moč prerezati žil. Po posebnem hodniku ga vodijo na zaslišavanje in na sestanke s svojimi advokati. Hrane ima toliko kot policijski oficirji. Zdravnik ga pregleda skoraj vsak dan. V ječi gori čez dan velika luč, ponoči manjša.

Vsekakor zanimivejša je velika dvorana, v kateri analizirajo Eichmannove zločine. Na mizah v tej dvorani so skoraj vsi dokumenti, ki so jih »izkopali« iz vseh arhivov v Ameriki in v Evropi. V teh kupih papirja je na tisoče dokumentov, pisem, slik, aktov in fasciklov. Tu so noč in dan primerjali, preiskovali, proučevali, prepisovali, fotografirali in tiskali. Iz tega velikanskega, vendar urejenega kupa, so naposled izbrali 1800 dokumentov, ki so jih priložili obtožnici.

V sobi višjega policijskega inšpektorja Selingerja, komandanta »biroja 06«, visi velika razpredelnica SS-hierarhije, ki jo je sestavil sam Eichmann. Na nasprotni strani je zemljevid Evrope, kakršna je bila, ko so jo imeli nacisti v pesteh. V tem prostoru so sestavljali obtožnico. Na polvisokih policah ležijo fascikli, na katerih so naslovi: Auschwitz, Bergen-Belsen do Treblinke.

V vseh teh prostorih ni slišati glasne besede. Vsi čakajo torka, čakajo na tisti torek v aprilu, ko se bo vse spet skraja začelo oziroma ko se bo končalo zanimivo poglavje konca enega izmed nacističnih zločincev.

MALA TRIBUNA REFORME GLASBENE VZGOJE

VČERAJ: POSLALI SO GA V GLASBENO ŠOLO, KER SO UPALI, DA BO NEKOČ POSTAL IZ NJEGA VELIK PIANIST. ON PA JE BRENKAL IN BRENKAL DOKLER NISO SAMI SEBE POTOLAŽILI, DA MORA DOBRO VZGOJEN OTROK DOBRE DRUŽINE IN DRUŽBE POZNATI TUDI MALO GLASBE. RODILI PA SO SE TUDI RESNIČNI UMETNIKI.

ZDAJ: ŠE VEDNO PRECEJ TEGA, KAR JE VELJALO NEKOČ. PA VENDAR ŽE VELIKO VEČ GLOBLJEGA IN RESNIČNO ČUSTVENEGA ODNOSA DO GLASBE IN INSTRUMENTA. TUDI ZDAJ SE RODIJO UMETNIKI.

MORDA KDAJ V PRIHODNJE: POSLALI SO SINA V GLASBENO ŠOLO, KER SO BILI PREPRIČANI, DA GA BO STIK Z GLASBO OPLEMENITIL, MU RAZVIL NJEGOVE ESTETSKE ČUTE. IN ZAČUDA, TA FANTIČ SE V ŠOLI NI DOLGOČASIL. PA ČEPRAV ŠE MUZIKANT NI NASTAL IZ NJEGA. RODILI PA SO SE TUDI RESNIČNI UMETNIKI.

V februarju letošnjega leta je Sekretariat Zveznega izvršnega sveta za prosveto in kulturo razposlal predlog reforme glasbenih šol tako imenovane nižje in srednje stopnje. V uvodu ugotavljajo avtorji, da obstoječi predpisi zavirajo razvoj glasbenega šolstva pri nas in da so že dlje bolj v škodo kot v korist. Pa tudi učni programi in načrti so bili pripravljeni na osnovi sposobnosti in zmogljivosti nadpovprečno nadarjenih učencev, torej tistih, ki so tako rekoč že vnaprej »zaznamovani« za poklic profesionalnih glasbenikov. Ob tem pa se nam že vsa leta po vojni razkriva potreba po glasbeni šoli splošnoizobraževalnega tipa, torej po šoli, ki nam bo vzgajala glasbeno občinstvo in ki bo poživila glasbeni amaterizem.

Bistvena načela predloga reforme

Zaradi tega tudi predlog reforme glasbenih šol nižje in srednje stopnje. A poglejmo si pobliže nekatere najpomembnejše teze:

● pouk v nižjih glasbenih šolah naj bi trajal 6 let, izpiti pa naj bi bili vsako drugo leto, torej na zaključku vsakega dvoletnega obdobja. Bolj nadarjeni učenci bi lahko dokončali šolanje tudi v krajšem času, medtem ko bi drugi podaljšali dve od treh dvoletnih obdobij za eno leto ter bi tako zanje trajal pouk največ osem let.

● tisti učenci, ki ne bi nadaljevali študija na srednji glasbeni šoli, bi lahko izpopolnili svojo glasbeno izobrazbo v dveh dopolnilnih razredih nižje glasbene šole.

● nižje glasbene šole naj bi imele oddelke za klavir, za godala in za splošno glasbeno izobraževanje; slednji naj bi vključeval predmete glasbene vzgoje, zborovsko petje, ritmiko, še pihala ter narodne ali zabavne instrumente.

● da bi si zagotovili kontinuiteto pouka in čim popolnejši glasbeni razvoj nadarjenejših otrok, pa bi morala imeti vsaka srednja glasbena šola tudi svojo nižjo glasbeno šolo, ki je selektivnega značaja. V njej pa bi lahko učenci podaljšali za eno leto samo eno od treh dvoletnih obdobij, torej največ sedemletni študij.

● srednje glasbene šole so strokovne šole, čeprav določenemu delu učencev ne dajejo dokončne strokovne kvalifikacije. Zato morata biti strokovni in splošni del izobraževanja zaključena v celoti in na takšni ravni, da je lahko šola osnovna za študij na pedagoški šoli ali glasbeni akademiji ali pa za samostojno glasbeno udejstvovanje.

● vsi pedagoški predmeti naj bi prešli iz učnih načrtov srednje glasbene šole v načrte pedagoških ali glasbenih akademij.

Nedvomno, reforma glasbenega šolstva je nujna in bržčas ni nikogar, ki bi temu oporekal. »Nerodnost« je le v tem, da nekateri odkrivajo za pojmom »reforma« nekaj več, drugi spet nekaj manj. Pa tudi o tem, kakšno naj bo bistvo reforme glasbenega šolstva, so mnenja deljena. Šolski kolektiv Glasbene šole Ljubljana-Center se v mnogočem ne strinja v celoti s predlogom reforme, ki ga je pripravil Sekretariat ZIS za kulturo in prosveto. V imenu tega kolektiva je prof. Cvetko Budkovič povedal naslednje mnenje:

Ugovori glasbenih šol

»Pri obravnavanju tega predloga smo odkrili več neskladnosti, tako organizacijsko-tehničnih kot tudi nekaj strokovnih, psiholoških in družbeno političnih pomanjkljivosti.

Sicer pozdravljamo predlog, da mora biti struktura *strokovnega* glasbenega šolstva po vsej državi enotna, toda *splošna glasbena vzgoja* bi morala biti prilagojena potrebam in tradicijam posameznih republik. Tako v Sloveniji lahko ugotovimo, da je oblika desetrazrednega glasbenega pouka klasičnih instrumentov zelo primerna. Kot sodimo po dosedanjih izkušnjah, je namreč prvih 6 razredov le nujna osnova za muziciranje in spoznavanje glasbene literature, ki pa jo uporablja učenec praktično in učinkovito šele od te stopnje dalje.

Iz naše šole prestopajo učenci v srednje glasbene šole ali pa nadaljujejo študij do desetega razreda. V tem času jim šola daje tisto glasbeno izobrazbo, ki jo potrebuje dober amater, da lahko sodeluje v različnih orkestralnih skupinah in tako dejansko prispeva k rasti ljudsko-prosvetnega dela. Razen tega pa šola strokovno usposablja učence v oddelku za solo petje za sodelovanje v zborih Svobod in prosvetnih društev kot tudi v profesionalnih zborih, na primer Radia, Filharmonije, Opere. Zato smo toliko bolj presenečeni, da predlog reforme ne predvideva v nižjih glasbenih šolah tudi tega pouka, saj smo ga vendar vpeljali vanje prav zaradi velike pevske tradicije v Sloveniji. Prav tako smo presenečeni, da predlog tudi ne predvideva pouka pihal, trobil in tolkal, saj so vendar potrebe v naših amaterskih orkestrih tako velike, da smo ga morali uvesti v nižje šole že takoj po osvoboditvi. Iz podobnih vzrokov smo tudi uvedli pouk harfe, kitare in drugih ljudskih instrumentov.

Če torej hočemo v naših šolah vzgojiti kvalitetne glasbenike-amaterje, če jim hočemo dati etično in estetsko glasbeno vzgojo, potem smo prepričani, da je potrebno desetrazredno šolanje. Še posebno zaradi tega, ker vzgajamo razen nadarjenih tudi povprečne in celo podpovprečno nadarjene učence.

Ne moremo pa se strinjati tudi z idejo o tako imenovanih selektivnih šolah. Pri otroku, ki še ni preživel pubertete, ne more nihče z gotovostjo trditi, kateremu poklicu se bo oziroma se naj bi posvetil. Zaradi tega se nam zdi neodgovorno otroka že v tej dobi usmeriti samo v glasbeno stroko in mu na ta način zapreti vsako drugo pot do poklica, ki bi si ga hotel kasneje izbrati ali celo moral izbrati zaradi morebitne fizične poškodbe. Nekateri talenti pa se tudi razmeroma kasno razvijejo, šele v šestem ali sedmem razredu. In končno, nekateri študentje celo v zrelejših letih večkrat menjajo svoj študij, da bi končno vendarle našli svej življenjski poklic. Selektivna šola pa bi tudi jemala polet drugim glasbenim šolam, saj bi le-te vzgajale samo povprečno in podpovprečno nadarjene učence, kar bi bilo škodljivo zlasti v komornih in orkestralnih sestavah, torej pri skupinskem delu z učenci. Nadpovprečno nadarjeni učenci pa lahko samo pripomorejo k vedno višji ravni kvalitete vzgoje na posamezni šoli. Že v naših šolah dobe dovolj dobre osnove za kasnejši študij na strokovni šoli. To pa lahko dosežemo, kot smo še vedno doslej, z individualnim poukom.

Trezno pa bi morali tudi presoditi, koliko je upravičena predlagana prepoved paralelnega vpisa na dveh srednjih šolah, to je na glasbeni šoli in na gimnaziji ali kateri drugi strokovni šoli.«

Šola mora postati žarišče vse glasbene vzgojne dejavnosti

Enake pripombe na tako zastavljeno reformo imajo prav vse nižje glasbene šole. Zatorej prepustimo besedo tudi drugim, ki jih prav tako zanima nadaljnji razvoj glasbenega šolstva in s tem tudi vsega glasbenega življenja na Slovenskem. Predsednik komisije za šolstvo pri glasbenem sosvetu Republiškega sveta Svobod in prosvetnih društev skladateljev Blaž Arnič meni:

»Večina tako imenovanih nižjih glasbenih šol je pri komunah. Le-te jim ustvarjajo tudi potrebno materialno bazo. Zato bi si morali v reformi prizadevati predvsem za to, da vsaka glasbena šola posebej sledi predvsem specifičnim potrebam komune.

Nižje glasbene šole pa naj bi vsakomur dajale najširše osnove glasbene ustvarjalnosti in poustvarjalnosti, vsakomur naj bi približale glasbeno umetnost in mu vzbudile zanimanje zanjo. Torej je to široko zasnovana ljudsko-prosvetna šola.

Prav to dvoje pa terja, da se pri reformiranju glasbenega šolstva izognemo vsakršnim šablonam in kalupom.«

Katera hotenja bi se potemtakem morala razkrivati v reformi glasbenega šolstva?

»Predvsem bomo morali reformirati glasbeno šolstvo skladno z reformo vseh drugih šol. Pri tem se bomo morali izogniti vsakršnemu vsiljevanju enotnih oblik, vsebine in sistemov vzgoje, kajti vse to mora biti odvisno od specifičnih pogojev vsake šole posebej, od potreb in zahtev vsake komune posebej. Sistem naj bo enoten toliko, da omogoča vsakomur študij na prav vseh stopnjah in vrstah šol, če le pokaže potrebno znanje.

Glasbene šole pa bi morale vplivati tudi na prav vse glasbeno življenje komune, sodelovati bi morale s Svobodami in prosvetnimi društvi, vzgajati bi jim morale dobre glasbenike-amaterje, sodelovati bi morale z rednimi šolami, jim pomagati pri njihovem glasbenem in vzgojnem delu. Le če bo glasbena šola postala žarišče vse glasbene dejavnosti komune, bomo dosegli tudi množičnost in seveda kvaliteto.

Če pa sprejmemo omenjeni predlog reforme, pomeni to za nas velik korak nazaj. Tako so na primer pri nas imele vse višje organizirane glasbene šole že do sedaj desetrazredni pouk. Tak sistem se je doslej pokazal zelo uspešen, zato ne razumemo, čemu bi morali preiti na šestrazredni sistem šolanja. Pouk solo petja, pihal, trobil, in tolkal v nižjih šolah terja že visoka raven naših amaterskih vokalnih in instrumentalnih ansamblov. In če ta pouk izločimo iz nižjih glasbenih šol, potem sem prepričan, da bodo naše skupine kmalu ostale brez vsakršnega podmladka, kar pa nedvomno pomeni še veliko več kot samo stagnacijo. Večina glasbenih šol ima tudi že sedaj predavatelje z akademsko izobrazbo in razen strokovnih predmetov tudi splošne glasbene predmete, tako da učenci lahko nadaljujejo študij na katerikoli stopnji. In najbolj nadarjenim smo tudi doslej posvečali vso pozornost, jim nudili individualni pouk in jih tako pripravljali za študij na srednjih šolah ali na akademiji. Čemu potem še posebne selektivne šole?«

In mnenje Društva glasbenih pedagogov Slovenije? Povedal ga je njegov predsednik komponist in pedagog Peter Lipar:

»V celoti se strinjamo z mnenjem glasbenih šol ter mnenjem Zveze Svobod in prosvetnih društev. Njihova stališča so tudi naša.«

Predvsem široko zasnovana ljudskoprosvetna šola

Podobno kot je šolska reforma približala osemletko življenju in razmeram komune, tako naj bi torej tudi glasbena šola sledila predvsem potrebam okolja, to je komune. V obeh primerih gre namreč za šoli splošno izobraževalnega tipa. A kakšne so zahteve komune, to lahko dovolj jasno izluščimo iz pripovedi predsednika Sveta za kulturo in prosveto občine Ljubljana-Moste Avgusta Vižintina:

»Doslej so nižje glasbene šole vzgajale predvsem kader za osrednje glasbene šole, široka glasbena vzgoja prebivalstva pa jim je bila bolj drugotnega pomena. Sedaj pa je ravno narobe. Nižja glasbena šola mora biti predvsem široka ljudsko prosvetna šola in šele potem vzgojni povod za posamezne talente. Da pa bomo to dosegli, bomo morali marsikje temeljito spremeniti dosedanje programe, jih približati učencem ter prilagoditi njihovim različnim sposobnostim in stopnjam nadarjenosti. Pri tem pa seveda ne mislimo, da bi se morala znižati tudi raven pouka, saj bo vendar tisti, ki več zmore, tudi več delal. In kdor bo hotel nadaljevati študij na srednji šoli ali na akademiji, bo moral tudi svoje znanje dokazati na sprejemnem izpitu.

Šole pa bi morale razen tega individualnega dela z učenci poskrbeti tudi kolektivno delo z učenci. Tako naj bi ob šolah nastajali in se razvijali najrazličnejši glasbeni ansambli, razviti bi se moralo čim tesnejše sodelovanje med glasbenimi šolami osemletkami, Svobodami in prosvetnimi društvi, klubi ... Če pa šole le ne bi hotele razumeti potreb komune, potem je po mojem mnenju veliko pametneje, da tista sredstva, ki jih je komuna sicer namenila šoli, raje da prosvetnemu društvu ali Svobodi in si tam zagotovi dovolj široko glasbeno vzgojo.«

Čeprav še ni reforme – že po novih poteh

Vendar bi storili krivico našim glasbenim šolam, če bi jim vsem po vrsti očitali, da živijo še vedno v času pred nekaj desetletji in da so brez posluha za potrebe sedanjosti. Pravzaprav moramo priznati, da so take glasbene šole že zelo redke. V dokaz za to trditev naj navedemo samo enega izmed mnogih primerov — Glasbene šole v Domžalah. Njen upravnik prof. Stane Habe je dejal:

»Že pred leti smo se odločili, da mora glasbena šola postati široka ljudsko-prosvetna šola in ne samo šola nekaterih talentov, ki pa jih je le malo, ali pa šola otrok iz »bolje situiranih« družin. Zato smo temeljito spremenili program, tako da se je lahko vsakdo glasbeno vzgajal na tistem instrumentu, kot je sam želel. Šola tudi ni mogla biti samo šola občinskega centra, spoznali smo kaj kmalu, da ne bomo morali zadostiti vsem željam po glasbeni vzgoji v občini. Tako so nastale podružnične šole v Mengšu, v Moravčah, Dragomlju, Črnučah in Krašnji. S tem pa, da naša šola pripravlja seminarje za učitelje glasbenega pouka na osemletkah, da pomagamo pri delu Svobodam in prosvetnim društvom, da tesno sodelujemo z vsemi glasbenimi skupinami v občini, nam je uspelo, da je šola zajela in da usmerja vse glasbeno življenje občine.

Razen individualne vzgoje učencev pa smo se trudili, da bi čimbolj razvili tudi kolektivno delo. Tako imamo sedaj na šoli svoj godalni orkester, harmonikarski zbor, orffov orkester in mladinsko godbo na pihala. Razen tega smo ob šoli ustanovili tudi salonski orkester profesorjev glasbene šole in nekaterih ljubiteljev glasbe, zlasti tistih, ki so že končali našo šolo. Prav zdaj pa si tudi prizadevamo, da bi ob šoli povezali nekatere divje ansamble in da bi se nam tako posrečilo ustanoviti zabavni orkester.

To svoje delo pa bi bržčas lahko zastavili še veliko bolj na široko, če bi tudi v okviru Društva glasbenih pedagogov strnili svoje sile. Po sedanjih pravilih Društva pa je v Domžalah le 6 glasbenih pedagogov, čeprav jih je v resnici, namreč po naravi dela, ki ga opravljajo, več kot štirideset. Zato nameravamo predlagati Društvu glasbenih pedagogov Slovenije, da bi v Domžalah ustanovili posebno podružnico društva, v katero pa bi vključili prav vse, ki se ukvarjajo z glasbeno pedagoško dejavnostjo, ne glede če so zaposleni na glasbeni šoli ali osemletki, če vodijo zbor Svobode ali zbor glasbene šole, ne ozirajo se pri tem, ali so amaterji ali profesionalci. Mislim, da nam bo to v nadaljnjem razvoju glasbenega izobraževanja in udejstvovanja v naši občini v veliko pomoč.«

Kdo naj izbojuje reformo?

Ta problem na prvi videz ni neposredno povezan z reformo glasbenega šolstva. A samo na prvi videz. Sedaj namreč ni niti na republiškem svetu za šolstvo niti na svetu za kulturo in prosveto nobene institucije ali komisije, ki bi zasledovala in usmerjala razvoj glasbenega izobraževanja in udejstvovanja na Slovenskem. Zato je za njen nadaljnji razvoj odgovorno predvsem to društvo. In ker je prav ta razvoj v dobršni meri odvisen od uspešno izvedene reforme glasbenega šolstva, bo bržčas tudi njo moralo izbojevati prav Društvo glasbenih pedagogov Slovenije. Ozko cehovsko usmerjeno, kot je bilo vse dotlej, pa najbrž ne bo kos tej nalogi. Sicer pa, prepustimo besedo predsedniku društva prof. Petru Liparju:

»Prav sedaj reorganiziramo društvo glasbenih pedagogov Slovenije. V vseh okrajnih in občinskih središčih ustanavljamo podružnice, katerih glavna naloga je, da povezujejo in usmerjajo dejavnost prav vseh glasbenih institucij in društev, pa naj že gre za profesionalna ali amaterska. V društvo bomo tudi vključili prav vse, ki se ukvarjajo z glasbeno vzgojo, ne oziraje se pri tem, ali so amaterji ali profesionalci. S tem pa se bo bistveno spremenil tudi namen društva: postalo naj bi predvsem strokovna organizacija, katere glavna naloga je strokovno usposabljati svoje člane za glasbeno-pedagoško delo.«

Naša mala tribuna ob reformi glasbenega šolstva je s tem pri kraju. A izluščimo iz nje še najpomembnejše teze:

■ reforma glasbenega šolstva je nujna;

■ ne more pa prinesti uniformiranega sistema in uniformirane vsebine.

BOJAN SAMARIN

Naloge prosvetnih delavcev

Velike spremembe, ki jih vnaša delavsko samoupravljanje v celotno strukturo našega življenja, se javljajo v šolstvu precej pozno. Šele letošnje leto nam je prineslo z zakonom o finančni samostojnosti šol tudi samoupravljanje v šolstvo. Pristojnosti personalnih uradov občine ali okraja prehajajo zdaj na šolske odbore posameznih šol. Pomen in vloga učiteljskih kolektivov ob tem prav tako naraščata. Vsaka šola bo poslovala po posebnem pravilniku, ki ga bo moralo izdelati osebje šole. Učiteljstvo bo odgovarjalo tudi za notranjo zgradbo in mehanizem šole; šolskemu odboru bo predlagalo v potrditev vse personalne in ostale spremembe na šoli.

Samoupravljanje bo postavilo večje zahteve tudi pred posameznika. Težko se bo odločati, presojati delo svojih kolegov, jim celo določati višino mesečnih prejemkov, ko je bilo doslej vse to za vse enako uravnano od zgoraj. O nagrajevanju po učinku je v prosveti težko govoriti, težko je določiti obseg učiteljevega dela in rezultat njegovih naporov, ker je premalo objektivnih meril za to. In vendar imamo nagrajevanje po učinku od 1. januarja 1961 tudi že v prosveti. Denarni učinek tega nagrajevanja je za sedaj sicer še zelo majhen, saj znaša gibljivi del plače le 5 odstotkov mesečnih prejemkov, vendar bo prav teh 5 odstotkov preizkusni kamen za mnoge kolektive in pričakovati je, da bo nagrajevanje po učinku postopoma vendarle zajelo še večji del plače.

Po novem zakonu o finansiranju šolstva bo sredstva za šole še vedno zagotavljal občinski ljudski odbor v svojem proračunu, poleg tega bodo prispevali sredstva v sklad za šolstvo tudi vsi proizvajalci v občini, končno pa tudi šola sama lahko ustvarja denarna sredstva. Lahko si zagotovi darila pri podjetjih, lahko tudi sama proizvaja v šolskih delavnicah ali v pionirski zadrugi in podobno. Jasno je, da ta sredstva ne bodo posebno velika in z njimi ne bo mogoče kriti bistvenih postavk šolskega proračuna. Veliko večji pa bo vzgojni pomen teh dohodkov. Samoupravljavca, človeka z odgovornostjo pred družbo, moramo vzgojiti še v šoli in prav bi bilo, če bi zatorej ta sredstva v taki ali drugačni obliki vračali učencem, ki so kot proizvajalci ta sredstva ustvarili, oziroma pustili, da učenci sami upravljajo z njim.

Samoupravljanje v šolstvu je bilo osrednja snov nedavnega delovnega sestanka sindikata piranskega učiteljstva. Po uvodnem referatu, ki ga je imel predsednik Društva prosvetnih delavcev tovariš Avgust Gojkovič in ki je poleg načelne obrazložitve vseboval tudi številne konkretne predloge za čim boljše samostojno gospodarjenje šol, se je razvila živahna debata. V njej so sodelovali med drugimi tudi gostje. Tako je tovariš Ferligoj, predsednik občinskega ljudskega odbora poudaril, da družba ne bo odslej le dajala sredstev za šole, marveč bo prav z dajanjem teh sredstev tudi kontrolirala delavnost šole in njeno povezavo z življenjem. Tovariš Grlj, občinski sekretar Zveze komunistov, pa je opozoril, da prosvetnim delavcem ne more in ne sme biti vseeno, od kod družba jemlje sredstva za vzdrževanje šol in da mora danes šola še bolj kot kdaj koli poprej, stati sredi življenja. In končno je še tovariš Venturini, predsednik Zavoda za samoupravljanje v okraju Koper, v svoji razpravi opozoril, da ni naloga šole, dajati učencem le formalno izobrazbo, temveč je treba vzgajati tudi mladega človeka kot upravljavca, ki bo jutri soodločal v svojem delovnem kolektivu in tako v celoti izpolnjeval svojo dolžnost tudi na lastnem delovnem mestu.

JANKO BLAŽEJ

BILO JE NEKJE TAM V DEŽELI SELJAKOV...

Ste slišali, kaj se je zgodilo...?«

Okoli starca v neki stranski ulici Beograda se je zbrala skupina ljudi. Zgrbljen in upadel, z grozo v nemirnih očeh je z muko iztiskal iz sebe:

»Da, včeraj, predvčerajšnim... ves razred, s profesorji vred... v Kragujevcu... pobili so jih... s strojnicami... te mlade, nedolžne ljudi... in še več tisoč drugih moških, otrok, starčkov... vsi mrtvi... vsi...«

Bilo je to konec oktobra 1941. Lepaki po hišah v Kragujevcu, v mestu, ki se je zdelo kot izumrlo, so nemo obtoževali enega najstrašnejših zločinov nemških okupatorjev v Jugoslaviji. »Zaradi zahrbtnih napadov na nemške vojake je bilo ustreljenih 2300 ljudi...« To, samo to. Mrzlo, neprizadeto. Kot da človeško življenje nič ne velja. In ni jih bilo samo 2300, ampak preko 7000. Vse zaradi nekaj nemških vojakov, ki ko jih pobili partizani. V grozljivi povorki, ki so jo gnali na morišče, so bili tudi 17-letni dijaki kragujevške gimnazije. Skupno s profesorji, objeti, so sledili drugim in med potjo peli »Hej, Slovani«. Vse dotlej, dokler ni pesem zamrla v oglušujočih rafalih strojnic...

Bliskovito se je vest o nezaslišanem pokolu razširila po deželi. Slišal jo je kmet, delavec, inženir, prodrla je v gozdove, na ulice, v domove. Ljudje so onemeli.

Tako jo je čez dan ali dva slišala tudi pesnica Desanka Maksimović v Beogradu. Od nepoznanega starca na ulici.

»Nikjer ni bilo nič objavljenega, nič napisanega, a vsi smo zvedeli za to. Kot da bi ljudje imeli nevidne antene. Žalost, groza in srd, ne vem, česa je bilo več,« se spominja tistih dni.

Ta žalost, ta groza je tako vplivala na pesnico, da jo je še istega dne prelila v stihe, v presenetljivo tožbo nad usodo teh mladih dijakov, ki so jih naravnost iz šolskih klopi odvedli pred puške.

Bilo je nekje tam v deželi seljakov,
sredi gorate balkanske zemlje,
kjer mučeniške je smrti umrla
četa dijakov
istega dne.

Človek in pesnica sta spregovorila o krivici in nasilju in mladim žrtvam postavila živ in neuničljiv spomenik.

Istega leta
so se rodili,
šolske so ure enako jim tekle,
na iste svečanosti
so jih vodili,
vse so enake bolesti pekle
in vsi so na isti dan zdahnili.

Preprosto in pretresljivo zvenijo verzi Desanke Maksimović. Ne potrebujemo razlage. V vsaki šolski čitanki jih najdemo, vklesani so v spominsko ploščo na kraju, kjer so dijake postrelili, in vedno bodo ostali neposreden in prepričljiv umetniški zapis dogodka, ki ga je umetnica dojela v vsej njegovi najgloblji resničnosti in tragiki.

Kako da je prav Desanki Maksimović uspelo najti tisti najpristnejši in najneposrednejši izraz, ki je dal pesmi Krvava bajka ne samo dokumentarno, ampak veliko umetniško vrednost? Odgovor na to daje pravzaprav vse njeno prejšnje delo in življenje. Desanka Maksimović, eno najpomembnejših imen sodobne srbske književnosti, je v vsej bogati in dolgi umetniški ustvarjalnosti (prvo pesem je objavila že leta 1919, do danes pa je izdala že nad 10 pesniških zbirk in več proznih in mladinskih del) ostala zvesta predvsem ljubezni do zemlje, prirode, človeka in svojega naroda, kjer je njena nežna in čuteča lirika našla bogate motive za polni in umetniški izraz. V vseh njenih predvojnih pesniških zbirkah je to očitno, v pesmih in proznih delih iz življenja med okupacijo pa je ta njena navezanost na zemljo in ljudstvo še bolj izrazita.

»Odkar se zavedam,« je pripovedovala, »me je predvsem zanimal večni problem minljivosti vsega, kar obstoji, preveva me vzhičenje nad življenjem pa spet žalost, ko mineva. In najbolje se počutim v naravi, največ inspiracij se mi porodi med zelenjem, v samoti, tam, kjer sem živela še kot otrok.«

In na podeželju, na vasi, kjer se je pred 63 leti tudi rodila, je kmalu po okupaciji prvič prišla v neposreden stik z Nemci in četniki. Med vojno je namreč živela nekaj časa v Beogradu, nekaj časa pa v vasi Brankovini. Tam je prvič neposredno občutila vso težo in sramoto okupacije.

»Nisem mogla prenesti, da je naša svobodoljubna dežela propadla v pičlih 10 dneh. Vedela pa sem, da ljudstvo ni krivo in ko sem prvič slišala o ljudski vstaji, sem se oddahnila. Brž ko se začneš boriti, je pol zmage dobljene. Kako strašno ponižujoče je biti suženj, brez pravic. Povsod oboroženi ljudje — ko pečeš kruh, ko ga ješ, ko se sprehajaš, ko greš spat. In kakšna radost je bila za mene, ko sem nekoč, še leta 1941, videla zmedene in preplašene obraze Nemcev ob mostu, ki so ga porušili partizani. Sam zanos me je bil,

poln samozavesti in vere v svoje ljudstvo. Zdelo se mi je, kot da bi korakali vsi borci za svobodo iz preteklosti in sedanjosti mimo nemočnih Nemcev zmagi naproti.«

Vsi ti dogodki in srečanja so zapustili v umetnici globoko sled. Njena domoljubnost in pravicoljubnost sta se odzvali klicu iz gozdov in bunkerjev, ječ in taborišč. Nastala je dolga vrsta pesmi o uporniški Srbiji in njenih ljudeh, ki so po osvoboditvi izšle po revijah in v samostojnih zbirkah.

In če je znala prisluhniti vsemu temu, potem je tudi nastanek pretresljive Krvave bajke nekaj razumljivega in nujnega.

»Že pred vojno so nas Nemci proglaševali za barbare in nekulturneže. In potem pride v to deželo seljakov narod, ki se proglaša za visoko kulturnega, pa pomori naenkrat 7000 ljudi. Ne, to res ni razumljivo. Na to nasprotje med priznano in nepriznano kulturo dveh narodov sem hote opozorila v refrenu: Bilo je nekje tam... Vse drugo v pesmi je epski opis tragične usode mladih ljudi, ki so se rodili istega leta, skupaj sedijo v šolskih klopeh in morajo proti vsem pravilom življenja celo umreti na isti dan. Ta dva motiva se sprepletala med seboj, vseh podrobnosti pa takrat še nisem poznala. Ko sem pesem napisala, sem jo skrila v platneno torbico. Prvič pa je bila objavljena takoj po osvoboditvi v reviji Književnost. Morda, morda bom kdaj to obdelala tudi še v prozi...«

Krvava bajka je sicer samo majhen delček ustvarjalnosti Desanke Maksimović, vendar pa najresnejši pesnikov izraz kragujevške tragedije, ki ne bo nikoli pozabljena.

V dolgi otroški vrsti
so za roke se prijeli
in z zadnje šolske ure
mirno odšli na morišče,
kot da smrti ni.

VALTER SAMIDE

TA TEDEN SMO IZBRALI

Slovenski solisti

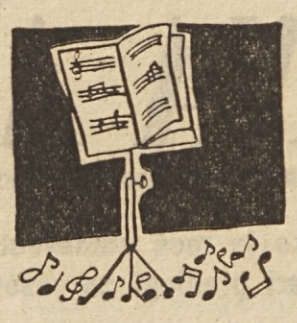

Ansambel Slovenskih solistov je nastal ob zgledu starejših zagrebških kolegov ter zasleduje enake ali vsaj močno podobne cilje. Zato se ne smemo čuditi, da je že v kratkem času svojega delovanja dosegel v domačih dvoranah tolikšno popularnost ter lep uspeh tudi preko naših meja. Menda je eno redkih (če ne sploh edino!) slovensko komorno združenje, ki sleherno sezono obišče z novim programom vsa naša stalna pa tudi to ali ono »občasno« koncertno žarišče. Zadnji koncert so na priliko poslušali doslej že v Celju, Mariboru, Ptuju in Ljubljani. Vsekakor potrdilo, da si je ansambel izbral pravo ime in pravo pot.

Toliko bolj nas je pri njegovem letošnjem ljubljanskem nastopu (Velika filharmonična dvorana, 13. marca) presenetil slab obisk, ki ga koncert po svoji kvaliteti in zanimivosti vsekakor ni zaslužil. Predvsem velja omeniti slovensko noviteto, ki je nastala prav na vzpodbudo Slovenskih solistov: Ramovševih »Sedem skladb za godala« smo pričakovali z zanimanjem. Doživele so lep sprejem ter pomenijo pomemben korak v skladateljevem razvoju in res kvalitetno stvaritev slovenske glasbe. Od jugoslovanskih del je bil izveden Tajčevićev Andante sostenuto iz Divertimenta v D duru, izmed romantične literature pa smo to pot slišali Ysayevo simfonično pesnitev »Exil«. Vso težo ostalega sporeda so nosili Bach, Martini in Vivaldi. — Koncert je dirigiral Karlo Rupel, ki je obenem izvajal solistični part Bachovega Violinskega koncerta v a molu. Solista v Vivaldijevem Concertu grossu sta bila Albert Dermelj in Uroš Prevoršek. -i

»Prevaranti«

Mladina, ki ne verjame v nobeno reč več. Ki noče delati, ker omogoči delo človeku le povprečno življenje, ker ga napravi spodobnega, poštenega člana družbe, spodobni in pošteni pa ti mladi ljudje nočejo biti. Ki se baha s svojim uporom zoper vse družbene norme; ki pravi: tovarnarji in bankirji kradejo in goljufajo na veliko, mi bi radi na veliko kradli in goljufali, pa ne moremo, torej moramo krasti in goljufati v malem.

Posebna zanimivost: najbolj pošteni in moralno še najmanj načeti so sinovi velikih tovarnarjev, bankirjev in drugih mogotcev. Nekaj resnice je v tem: moralne norme kapitalističnega sveta služijo predvsem veličinam tega sveta, zatorej je razumljivo, da se jih bodo prav ti ljudje še najbolj držali; mlad človek, ki ni bogataški sin, pač ne more ničesar pričakovati od življenja v tem svetu — torej ga tudi nič ne obvezuje, da bi se držal njegovih moralnih norm.

Taka je podoba francoske sodobne mladine, njenega najbrž manjšega dela, ki jo kaže Carnetov film »Prevaranti«.

Film je zanimiv, vreden ogleda, malce prevelik na komercialno plat zasnovan — kaj bi, vtaknimo v film še to in ono ceneno privlačnost, denar je pač denar in tudi filmski delavci ne znajo živeti brez denarja; še eno moralno vprašanje: kako pridobljenega denarja? Ampak to je ob tem filmu postranska reč. Pomembnejša, usodnejša so vprašanja v njem samem, ne ona, kako bi mogel biti boljši, če bi bil bolj pošten in iskren.

Mimogrede: ne razumemo rohnenja nekaterih vzgojiteljev. Ali imajo mladino za tako neumno? — ali pa so sami premalo storili za odpravo objektivnih pogojev, ki povzročajo rast take mladine, kakršna je upodobljena v tem filmu? — za odpravo ostankov takih pogojev tudi pri nas?

Kajti ta film je nazadnje vendarle strašna, strahotna obtožba propadajočega zahodnega sveta: obtožba, ki ne ve in ne pokaže rešne poti, in je morebiti prav zategadelj še toliko bolj grozljiva. To je prava beseda: grozljiva. -šn

Prešernova družba sporoča

Dne 9. marca 1961 je bilo v prostorih uprave Prešernove družbe žrebanje nagradne križanke, objavljene v Koledarju PD za 1961. Komisija je izžrebala:

radijski tranzistor prejme Riedl Albina, Leskovec pri Krškem. 10 bogatih knjižnih nagrad prejmejo: Pivk Stevo, Požarevac; Bašin Miloš, Ljubljana, Gnezda Joža, Unec; Ahlin Franc, Vrhpolje pri Kamniku; Špindler Metod, Pekel, Maribor-Košaki; Rožman Janez, Pesje; Pesjak Karlo, Kovor; Vomer Angela, Maribor; Mušič Stojan, Koper; Lipič Jože, Šalovci v Prekmurju.

Poverjeniki Prešernove družbe!

Zaradi knjižnih sejmov v Ljubljani in Mariboru je rok za vpisovanje v članstvo Prešernove družbe podaljšan do 5. maja nepreklicno. Pohitite z vpisovanjem!

Prešernova družba

Prvi inženirji tekstilci

LJUBLJANA, 14. marca 1961. Danes je predstojnik odseka za tekstilno tehnologijo prof. dr. ing. Franjo Kočevar na skromni svečanosti predal diplome prvim inženirjem tekstilne tehnologije: ing. TONETU LESJAKU, ing. SREČKU BERGANTU, ing. ALOJZU ŠARCU in ing. MAKSU STUPICI. Ta dogodek pa je še toliko pomembnejši, če upoštevamo, da je bila do leta 1956 tekstilna industrija — čeprav ena najpomembnejših panog jugoslovanske industrije — brez visoke šole.

Ne more biti naključje, da so prvi štirje diplomanti oddelka za tekstilno tehnologijo tisti slušatelji, ki so prišli iz proizvodnje in ki so tudi za študija na univerzi še vedno ostali tesno povezani z njo. Skrivnost njihovega uspeha, če temu sploh lahko rečemo skrivnost, je prav v tem. Tako tudi sami zatrjujejo.

Najstarejši med njimi, ing. Maks Stupica: »Tekstilno tehnologijo sem začel študirati že leta 1928, a je nisem mogel dokončati zaradi gmotnih razmer. Zatem najrazličnejše službe, bolj ali manj tesno povezane s tekstilno industrijo. Za študij na fakulteti sem se sam odločil. Vpisal sem se kot redni študent, ker mi je to dopuščal značaj moje službe. Kakih posebnih olajšav pri študiju nisem imel, razen nekaj dopusta pred diplomo.«

Ing. Tone Lesjak: »Po končani kranjski tekstilni šoli sem se zaposlil v podjetju Motvoz in platno v Grosupljem. Za študij na univerzi sem se sam odločil in se že ob ustanovitvi fakultete vpisal kot redni slušatelj. Podjetje mi je pri študiju pomagalo tako, da me je razbremenilo, kjer je le moglo, in mi pred izpiti dalo tudi študijske dopuste. Ker je bilo na fakulteti le malo praktičnega dela, mi je bila pri študiju v veliko pomoč moja dosedanja praksa.«

Ing. Srečo Bergant: »Ko sem dokončal kranjsko tekstilno šolo, sem se zaposlil kot tekstilni tehnik v podjetju Induplati v Jaršah. Odločil sem se sam za študij in sem zaradi gmotnih razmer — imam že družino — ostal tudi v rednem delovnem razmerju. Podjetje pa mi je pri študiju pomagalo s skrajšanim delovnim časom. Ker mi je bila praksa v veliko pomoč pri študiju, sem prepričan, da je pot iz prakse na fakulteto veliko boljša kot pa pot iz srednje šole, pa čeprav gre za strokovno šolo.«

Ing. Alojz Šarec: »Po končani kranjski tekstilni šoli sem se zaposlil kot tehnik v podjetju Induplati v Jaršah. Tam sem bil približno dve leti. Ko se je ustanovila fakulteta za tekstilno tehnologijo, sem se odločil nadaljevati študij. In ker nisem dobil štipendije — izredno se takrat tudi še nisem mogel vpisati, sem zapustil podjetje. Da pa bi se lahko za študija tudi vzdrževal, sem se zaposlil na fakulteti kot laborant. V zadnjem letu sem dobil tudi štipendijo pri Jugotekstilu, ki mi je tudi sicer precej pomagal pri študiju. Zlasti s knjigami in drugimi učnimi pripomočki. Praksa mi je bila pri študiju v veliko pomoč. Prvi dve leti, ko je poudarek predvsem na splošnejših predmetih, sicer ne, zato pa toliko bolj v zadnjih, ko splošno strokovne predmete zamenjajo izrazito strokovni predmeti.«

A dopolnimo njihove misli:

Praksa je študiju v veliko pomoč. Zato bi kazalo — zlasti za tiste študente, ki se vpišejo na fakulteto iz gimnazije ali drugih strokovnih šol, ki pa niso tekstilne stroke — vpeljati med počitnicami ali pa med rednim študijem časovno daljšo in res smotrno organizirano prakso, ki naj bi jo usmerjale tako fakulteta kot gospodarske organizacije. Tudi če bo šola dobila svoje delavnice, lete vendarle ne bodo mogle odtehtati prakse v neposredni proizvodnji. Druga misel pa naj velja gospodarskim organizacijam: le-te naj bi namreč veliko bolj kot doslej usmerjale strokovno najboljše kadre k nadaljnjemu študiju in jim materialno kot strokovno nudile vso pomoč. Investicije v te študente se v veliki večini primerov bogato obrestujejo in so zaradi tega tudi — *ekonomske investicije.*

S. B.

SVETILNIKI NA ASFALTU

Kako je moč nameščati semafore na cestnih križiščih — Nekateri predlogi za reševanje naših domačih cestnoprometnih problemov

Ljubljana s semaforji nima sreče. Skromni začetki sodobnega urejanja prometa, ko smo dobili semafor na križišču Prešernove in Gosposvetske ceste in na križišču Miklošičeve in Dalmatinove ulice, so se klavrno končali z opustitivijo neustreznega semafora na križišču dveh pomembnih prometnih cest. Ostal je le še semafor na križišču Miklošičeve in Dalmatinove ulice, ki kot osamljen svetilnik kliče po rešitvi, o čemer že dalj časa pogosto razpravljajo prometni in komunalni strokovnjaki.

Čedalje gostejši promet, zlasti v poletnih mesecih, ko se skozi mesto vrste sto tisoči domačih in tujih motornih vozil, pa ne trpi odlašanja. Dosegli smo tako rekoč kritično točko in ne tako redki primeri, ko trčijo vozila celo pri vožnji čez križišča, opominjajo, da tudi tako imenovani dvofazni semafori ne ustrezajo več in da se bo zatorej bržčas treba ogledati po drugih, ugodnejših rešitvah.

Predlogov za čim ugodnejše urejevanje prometa na križiščih je več. Zaradi lažje predstave o tem, kako bi po posameznih predlogih potekal promet na križiščih, vzemimo vsakokrat za primer

križišče pred Pošto v Ljubljani, kjer se sekajo Titova cesta ter Cankarjeva in Čopova ulica.

PRVI PREDLOG

Predstavljajmo si torej križišče pred Pošto, v središču Ljubljane, kot bi bilo že opremljeno s semaforskimi napravami. Te naprave so dvofazne, kar pomeni, da smo uporabili semafore za usmerjanje vozil s tremi lučmi, z rdečo, rumeno in zeleno. Na križišče smo prispeli prav v trenutku, ko se Titova cesta prazni, in sicer tako, da semafori s svojimi signali dopuščajo zavijanje hkrati v desno in v levo. V drugi fazi nato spraznimo Cankarjevo in Čopovo ulico vseh vozil in dopuščamo zavijanje prav tako v desno in levo. V premoru, ko smo izpraznili obe cesti, pa dovolimo prehod samo pešcem. S to prvo rešitvijo smo uredili odnos med vozili in pešci, s tem, da med njimi ne more priti do trčenja, nikakor pa nismo izključili možnosti štirikratnega trčenja vozil v križišču, saj se njihove vozne poti zaradi neomejenega zavijanja v levo in desno prav tolikokrat srečajo.

DRUGI PREDLOG

S tem semaforskim sistemom, ki vključuje štiri svetlobne signale v rdeči, rumeni in po dva v zeleni barvi, uredimo medsebojni odnos vozil; do karambolov na križišču ne more priti. Pešce spuščamo prek ceste v določenih fazah, le z razliko, da morajo iti čez cesto previdno, ker v prvi fazi vozilo, ki zavija v desno, in v drugi fazi vozilo, ki zavija v levo, prečka njegovo pot. Temeljno načelo odnosa voznik-pešec ostane potemtakem še v veljavi, se pravi, da mora voznik motornega vozila zmanjšati hitrost ali se celo ustaviti, če pešec že prečka cesto (v nasprotnem primeru mora kajpada brez odlašanja spraviti vozilo čez). Pri tej semaforski rešitvi bi morali pešča opozoriti s svetlobnim napisom HODI PREVIDNO, medtem ko bi po prvem predlogu, kjer ni možnosti trčenja med vozilom in pešcem, zadostoval napis HODI, IDI ali POJDI.

TRETJI PREDLOG

Najprimernejši je za zelo gost promet, kakršnega lahko pričakujemo pri nas že v nekaj letih, če bo število motornih vozil naraščalo v dosedanjem tempu. (Pri tem niti ne upoštevamo tujih vozil, ki v turistični sezoni vozijo skozi Ljubljano). Po tem predlogu, ki prav tako kot drugi predlog zahteva štirifazni semaforski sistem, lahko uporabimo isti semafor, le da zamenjamo stekla na prvi zeleni luči z vrisanim znamenjem za vožnjo naravnost in zavijanje v levo, v drugo zeleno luč pa vstavimo znak za vožnjo v desno.

Če upoštevamo, da je ta sistem štirifazni, se nam v vsaki fazi ponudi priložnost, da omogočimo pešcem prost prehod, ne da bi jih pri tem ovirala vozila. Le-ta načeloma vozijo naravnost in v levo ter v desno, in sicer iz tiste ceste, v katero istočasno zavijajo vozila v levo.

Ta sistem torej izključuje trčenja tako med vozili kot tudi med vozili in pešci, pešce pa sili, da se hitreje podvizajo.

VRSTE ZA VSAKO SMER

Kako bi bilo v tem primeru zasedeno vozišče? Težav ne bi bilo tako rekoč nobenih. Doseči bi morali, da na vozišču stojita dve vrsti vozil, tako da na skrajnem desnem robu pri prvi in drugi rešitvi (predlogu) seveda drugo za drugim, stojijo vozila, ki vozijo naravnost in v desno, zraven teh pa vozila, ki zavijajo v levo. Pri tretji, imenujemo jo idealno rešitev, pa na skrajnem desnem robu cestišča stojijo vozila, ki zavijajo v desno, poleg njih pa vrsta vozil, ki vozijo naravnost in zavijajo v levo.

Ko bi hoteli uveljaviti ta štirifazni semaforski sistem, bi morali, seve, omogočiti vozilom ugodnejši lok za zavijanje v desno, tako da bi v ta namen nekoliko posneli pločnike.

DRUGI ALI TRETJI PREDLOG?

Zdaj imamo torej tri inačice, ki se najčešče pojavljajo v razpravah o semaforizaciji Ljubljane. Vsakdo izmed teh variant lahko srečamo na katerem koli križišču evropskih velemest, prevladuje pa predvsem tretja, saj zagotavlja hiter in nemoten promet v vse smeri. Pri nas so številni zagovorniki prvega in drugega predloga, četudi vsa dejstva — zlasti če gledamo v prihodnost, ko bo promet pri nas slej ko prej dosegel evropsko raven — govore v prid štirifazni semaforizaciji, ker le-ta izključuje trčenje tako med vozili kot tudi med vozili in pešci. Tudi pomisleki zastran investicijskih stroškov za takšno rešitev niso upravičeni, saj bi bila namestitev štirifaznih semaforskih naprav z enim relejem več še zmerom cenejša kot zamenjava dvofaznih semaforov s štirifaznimi, k čemur bi nas spričo čedalje težavnejših prometnih situacij slej ko prej prisilil čas.

Spričo tega se zdi mnogo stvarnejši predlog, da bi se Ljubljana odločila za drugi predlog, vendar s pogojem, da preidemo k tretjemu, tudi štirifaznemu sistemu, brž ko bodo prometni pogoji za to zreli, se pravi, ko bo gostota vozil že znatno večja.

Za takšno odločitev se lahko ogrevamo tembolj, ker nam tudi štirifaznih semaforskih naprav ne bi bilo treba uvoziti. Domače podjetje »Tela« iz Ljubljane je pripravljeno, da jih izdela za potrebe domačega prometa.

Kajpak bi bilo nameščanje štirifaznih semaforov na vseh križiščih nespametno posploševanje, saj prometni pogoji ponekod ne dopuščajo ali vsaj ne zahtevajo takšne rešitve. Tako bi bila, na primer, prava norost postaviti semafor s tretjo rešitvijo na križišču Resljeve ceste in Komenskega ulice, kjer popolnoma zadostuje semafor, kakršnega imamo na križišču Miklošičeve in Dalmatinove ulice. V mislih mamo namreč prvo rešitev, po kateri pešci prečkajo ceste šele tedaj, ko jim to dovoli zeleni signal. Kajpak pa bi bilo spet narobe, če bi takšen semafor usmerjal promet na križišču Titove ceste in Cankarjeve ulice, kjer drugačne prometne razmere ne dopuščajo druge ureditve kot tisto s štirifazno semaforizacijo, ki smo jo prikazali s tretjim predlogom.

EPILOG

Tako je torej semaforizacija v ospredju zanimanja, saj konec koncev pomeni del ureditve mesta, ki se čedalje hitreje razvija. Kakor pri ureditvi prometnega vozlišča pa se je tudi pri semaforizaciji treba odločiti za najbolj perspektivno rešitev, saj si navsezadnje ne moremo privoščiti takšnega razkošja, da bi po nekaj letih nerabni sistem zamenjavali z novim

M. Ž.

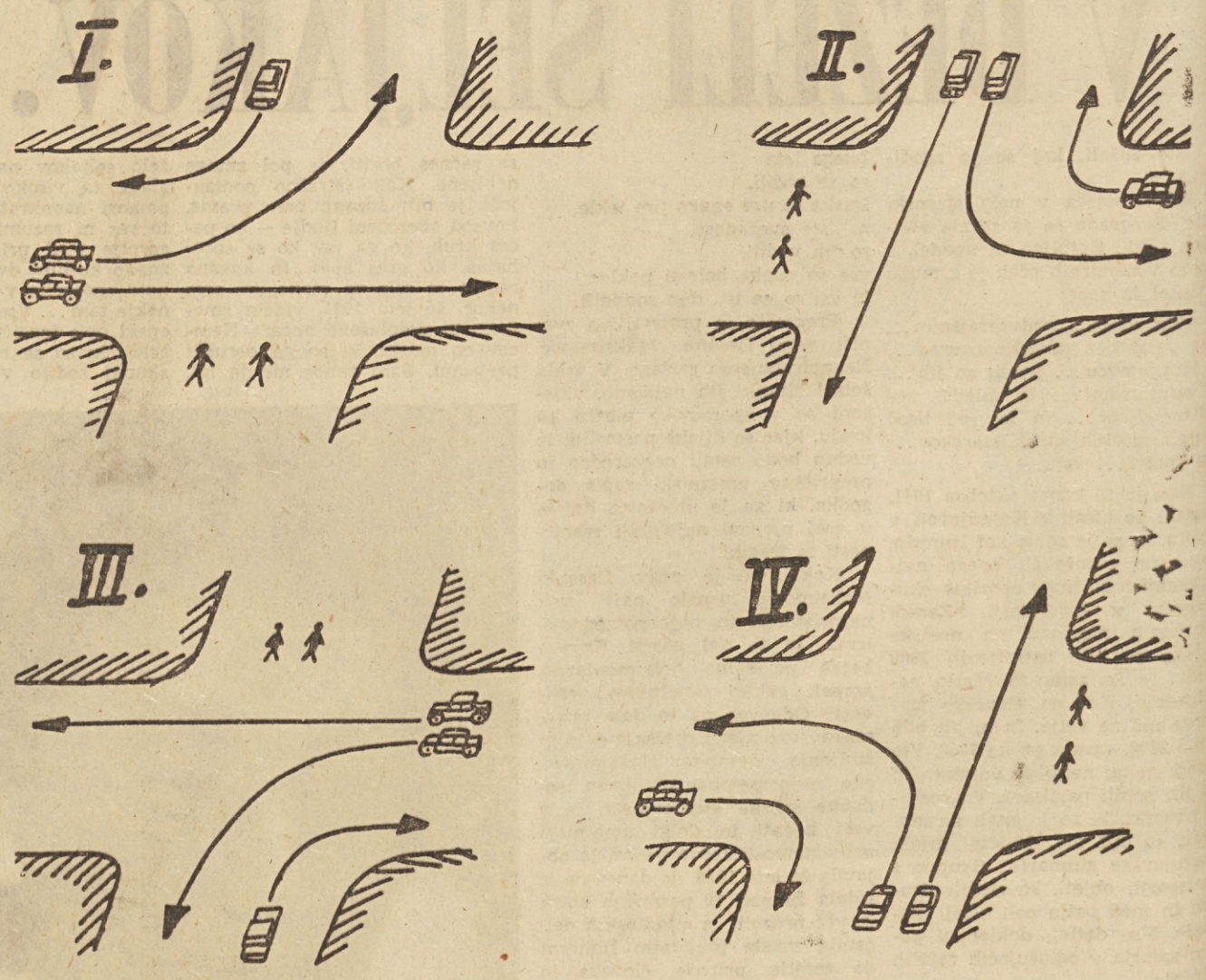

Ilustracija predloga za ureditev štirifaznega semaforskega sistema

INVESTICIJE BREZ IZGUB ALI:

Osnovnošolska tehnična revolucija

O odnosih gospodarskih organizacij do tehniške vzgoje v osnovnih šolah

Med številne probleme, za katere se morajo danes zanimati vse gospodarske organizacije, zlasti pa njihovi organi delavskega upravljanja, sodi tudi tehnična vzgoja naše najmlajše generacije v reformirani osnovni šoli. Skrb za bodoče tehnično izobražene delavce in uslužbence — to je seveda hkrati tudi skrb za ustanovo, ki s posredovanjem temeljne tehnične vzgoje odpira mladini jasne perspektive v življenje — je postala sestavni del najvažnejših družbeno političnih nalog.

DVA TISOČ UČITELJEV JE PRIPRAVLJENIH

Že samo dejstvo, da je tehnična vzgoja spričo prizadevanj odgovornih družbenih činiteljev dobila svoje mesto tudi v novem učno-vzgojnem sistemu osnovne šole, pomeni velik napredek. Omogoča nam, da žanjemo že dokaj lepe rezultate, med drugim v postopnem uresničevanju zakonitih predpisov. Prizadevanj prosvetnih in drugih družbenih organov je bilo v ta namen res na pretek. Opravljeno je bilo n. pr. veliko, pionirsko delo med pripravami za objavo zakonskih predpisov in okvirnih učnih načrtov kakor tudi pri usposabljanju prvih učiteljev za tehnično izobraževanje mladine. V Sloveniji je okoli 1200 osnovnih šol, doslej pa se je že 2000 učiteljev udeležilo raznih tečajev in seminarjev za inštruktorje tehničnega pouka. Dve republiški razstavi tehničnih izdelkov učencev osnovnih šol, pa številne okrajne, občinske in lokalne šolske razstave so najboljši dokaz prizadevanj, izredne volje ter potencialnih moči naše mlade generacije, ki se z izredno naglico vse krepkeje oklepa časa in napredka, v katerem živimo.

Prizadevanja naših prosvetnih delavcev na področju tehnične vzgoje naše najmlajše generacije pa lahko pravilno vrednotimo šele, ko se vsaj nekoliko seznanimo z okolnostmi in pogoji njihovega dela pri uvajanju tehnične vzgoje. Ta vzgoja zahteva med drugim določene delovne pogoje, ki jih sama šola težko rešuje brez pomoči drugih činiteljev.

In vendar imamo vrsto primerov, ko so učitelji prizadevno urejali razne delovne kotičke za svoje učence. To je bilo zares zgledno delo. Toda taka pot do šolskih delavnic v nobenem primeru ne more pomeniti hkrati tudi generalne rešitve problema.

Bili so tudi primeri, da je šola stala v neposredni bližini lesno-predelovalnega podjetja, toda učitelj je moral za svoje učence dobavljati vezane plošče iz oddaljenega mesta. Poleg slabih primerov pa imamo lepo število dobrih zglednih. Vrsta gospodarskih organizacij, zlasti industijskih podjetij, se je že doslej zanimala za težave šol pri uvajanju novih učnih programov in tudi tehničnega pouka ter pomagala po svojih močeh. Ta podjetja so sama urejevala tehnične delavnice, nekatere so celo prav bogato opremila s kompletnimi garniturami orodja. Najprizadevnejša podjetja so nad šolami prevzela patronate in se odločila, da bodo stalno skrbela za materialne pogoje tehničnega pouka.

V splošnem velja, da je tehnična vzgoja najbolj napredovala ravno tam, kjer so ji družbeni činitelji, zlasti gospodarske organizacije, pomagali z gmotnimi sredstvi. Končni rezultati so precej zgovorni. Od skupnega števila t. j. 1200 osnovnih šol na področju LR Slovenije, 192 šol že ima bolje ali skromneje urejene tehnične delavnice. To je sicer lep uspeh, čeprav velika večina osnovnih šol še nima ustvarjenih osnovnih pogojev za sodoben način tehnične vzgoje.

Ta cilj namreč ni lahko dosegljiv, ker tu ne gre za provizorično ureditev kakršnih koli delavnic, v katerih naj bi učenci opravljali zgolj neko ročno delo, ampak gre za ureditev prostorov, v katerih bo učitelj lahko prikazal sodobne načine dela in tudi proizvodnje. In končno tu gre za zdravje mladega rodu, ki nikakor ne prenese utesnjevanja. Zato bodo morale vse provizorične rešitve prej ali slej odpasti nasploh. Ko že govorimo o delavnicah, moramo pač vedeti, da je treba upoštevati določene normative tako glede njihovih dimenzij, kakor tudi glede velikosti in razporeda opreme (delovnih miz) in orodja.

Ko torej o teh stvareh dobivamo vsaj približno sliko, nam postane jasno, da bo tehnična vzgoja v osnovni šoli zahtevala tudi močno gmotno podporo. Tega so se zavedali tudi družbeni organi, ki so pripravljali nove zakonske predpise, med njimi tudi nov zvezni zakon o finansiranju šolstva.

ZAKONSKI ČLENI ZA UPRAVLJAVČEVO BELEŽNICO

Omenimo naj 11. člen iz tega zakona, ki omogoča, da si šole lahko ustvarjajo dohodke tudi v obliki pomoči politično teritorialnih enot, gospodarskih organizacij, samostojnih zavodov ter drugih družbenopravnih oseb, kakor tudi v obliki prostovoljnih prispevkov staršev in posameznikov. V posebnem poglavju tega zakona je določen tudi nov način finansiranja šol po gospodarskih organizacijah in samostojnih zavodih.

V členu 55 je poudarjeno, da gospodarske organizacije in samostojni zavodi dajejo sredstva za finansiranje šol, kakor tudi za druge oblike izobraževanja strokovnih kadrov, na račun poslovnih stroškov ali iz drugih svojih sredstev.

V 59. členu istega zakona je posebej poudarjeno, da gospodarske organizacije smejo uporabljati za gradnjo in opremljanje šol ter njihovih delavnic kakor tudi za vse ostale oblike pomoči šolam sredstva iz svojega sklada skupne uporabe. Poseben člen (člen 58) pa celo omogoča, da gospodarske organizacije in samostojni zavodi lahko brez povračila prenašajo na šole tudi svoja osnovna sredstva ali proizvode za opremo šolskih delavnic in laboratorijev.

S tem zakonom je torej gospodarskim organizacijam in samostojnim zavodom omogočeno, da čimbolj izdatno in trajno skrbe tudi za materialne pogoje osnovnih šol, kar je spričo trenutnega zaostanka tehnične vzgoje v večini šol zares pomembno določilo.

Prav zato je izredno važno, da se vsi organi delavskega upravljanja, kakor tudi celotni kolektivi natančno seznanijo z vsebino novega zakona o finansiranju šolstva, se hkrati zanimajo za te probleme šol na svojem področju, se povežejo s šolskimi vodstvi in družbenimi organi in pripomorejo k reševanju gmotnih problemov, ki so — kakor smo videli — osnovni pogoj uspešnega dela teh temeljnih izobraževalnih institucij.

Prepričani smo lahko, da noben dinar, ki ga bo gospodarska organizacija vložila v osnovno šolo, ne bo izgubljen, ampak bo že čez nekaj let neštetokrat poplačan z novim znanjem, s širšim obzorjem in z novo tehnično kulturo naše mlade generacije.

-mm-

Enostranska vzgoja

Vzgoja mladih športnikov je odgovorna in zelo težavna naloga športnih trenerjev in funkcionarjev. Športni vzgojitelji ne vzgajajo mladine samo za vrhunske dosežke v športu, temveč tudi za izpolnjevanje vseh nalog, na katere naletijo v življenju kot člani naše družbe.

Žal pa marsikje sodijo, da je naloga športnih organizacij vzgojiti samo vrhunske športnike, vse drugo, vse ostale človeške vrline pa so postranska stvar.

V mnogih telesnovzgojnih kolektivih vcepljajo mladini že od mladih nog klico klubaštva. Že pri pionirjih jih uče, da je namen športnega tekmovanja zmagati za vsako ceno, ne pa se predvsem športno boriti.

Nedavna revija mladih boksarjev v Ljubljani nas je opozorila na take slabosti v boksarskih kolektivih. V borbi za barve svojih klubov smo videli na ringu nekaj mladih borcev, ki za nastop niso bili pripravljeni. Za druge smo izvedeli, da so morali na dan nastopa shujšati za poldrugi kilogram, samo da bi dosegli potrebno težo za nastop v kategoriji, ki jim je bolj ustrezala. Ni čudno, da je bilo zato na tekmovanju 5 knockoutov, ki za mlade boksarje gotovo niso stopnica k napredku.

Kaže pa, da se je tudi pri mladih boksarjih razpasla navada, da v isti sezoni večkrat menjajo kategorijo in s tem tudi svojo težo. Za njihovo telesno rast in zdravje to vsekakor ni koristno. Očitno je, da jih k temu napeljujejo njihovi vzgojitelji, ki skušajo priboriti svojemu klubu zmago za vsako ceno. Še bolj očitno pa je, da je to le začetek napačne vzgoje mladih boksarjev, ki jih razvijajo tako v športne zvezde s pretiranimi gmotnimi zahtevami.

Sedem ur cincanja za »sprehod«

Če so imeli otroci ob mednarodni smučarski tekmi na Vitrancu športni dan, ne vem. Prišli so od vseh vetrov in se zgrnili ob tekmovalni progi.

Zvečer pred odhodom vlaka me je pred železniško postajo pocukal dečko za rokav: »Vi, ste videli Schranza?« »Sem.« »Pa Lakoto in druge?« »Tudi Lakoto in tudi druge!« Zamislil se je in z obraza mu je bilo brati globoko razočaranje. »Pa ti?« sem ga vprašal. Zamahnil je z roko: »Mi sploh nismo šli na Vitranc. Tovarišica nas je peljala na sprehod do hotela Erike, potem smo se morali tam igrati, no, in zdaj gremo domov!«

Molčal sem, mislil sem si pa: Če že nimajo vzgojiteljev, ki bi bili pripravljeni stopiti z otroki v breg — ali ne bi ostali raje doma. Samo zaradi sprehoda do hotela se res ne bi bilo vredno 7 ur cincati z vlakom!

ŠILO

SKUPINA NAŠIH SKAKALCEV, KI SE JE V SREDO VRNILA S TRITEDENSKE TURNEJE V DOMOVINO. S SVOJIMI USPEHI NA SKAKALNICAH V OBERSTDORFU, LAHTIJU, ZAKOPANIH IN HOLMENKOLLNU SO SE UVRSTILI MED SVETOVNO SMUČARSKO ELITO, HKRATI PA SI PRIDOBILI DOMA ŠE ŠIRŠI KROG OBČUDOVALCEV IN PRIJATELJEV SMUČARSKIH SKOKOV. OD DESNE PROTI LEVI: JOŽE ŠLIBAR, MARJAN PEČAR, BOŽO JEMC, LUDVIK ZAJC IN JOŽE LANGUS

LJUBLJANA JE SPREJELA SVETOVNEGA REKORDERJA

REDKI SO PRIZORI, KO LAHKO V SVOJI SREDI POZDRAVIMO SVETOVNEGA REKORDERJA; SE REDKEJŠI, KO LAHKO V SVOJI SREDI POZDRAVIMO SVETOVNEGA REKORDERJA IZ LASTNIH VRST! (MENDA SMO TO DOŽIVELI DOSLEJ ENKRAT SAMKRAT.) PRAV ZATO JE NAVDUŠENJE TOLIKO VEČJE, DA JE BIL V OBERSTDORFU MED NAJBOLJŠIMI SKAKALCI Z VSEGA SVETA PRAV JUGOSLOVAN JOŽE ŠLIBAR PRVI ČLOVEK, KI JE SKOČIL 141 METROV. PRISRČEN SPREJEM OB NJEGOVEM POVRATKU IN ŠTEVILNE ČESTITKE, KATERIM PRIDRUŽUJEMO TUDI NAŠE, NAJ BODO POGUMNEMU ŠPORTNIKU DOKAZ, DA ZNAMO CENITI USPEH IN UGLED, KI GA JE PRINESEL VSEMU JUGOSLOVANSKEMU ŠPORTU

DVA PREDLOGA:

1. AKTIVEN ODMOR V PODJETJU 2. PLAČAN ŠPORTNI REFERENT

Plenum okrajnega sindikalnega sveta Maribor je pred dnevi obravnaval na svoji seji dva zanimiva predloga: vprašanje aktivnega odmora med delovnim časom in uvedbo delovnega mesta športnega referenta

Delavske športne igre so osvojile že lepo število delovnih ljudi po naših kolektivih, katerim ne gre pri športu za to, da bi dosegli neke vrhunske rezultate, temveč zgolj za razvedrilo, bolje rečeno, športno izživljanje jim je postalo potreba. Sedanja oblika delavskih športnih iger v tistih kolektivih, ki so jih znali organizirati tako, da zajemajo daljše časovno obdobje in ne samo enkratno kampanjsko tekmovanje, je zajela skoraj povsod večino delavcev.

To pa danes ni edina oblika športnega udejstvovanja naših delavcev. Predlog, podan na plenumu okrajnega sindikalnega sveta Maribor, govori namreč o uvedbi redne telesne vadbe med delovnim časom. Tu je namreč mišljena telesna vadba v najrazličnejših oblikah med odmorom. Rezultate, ki so jih na tem področju dosegli v inozemstvu, v novejšem času pa tudi ponekod pri nas, bi bilo treba temeljito proučiti in na osnovi dobljenih rezultatov poiskati najprikladnejšo obliko, katero bi potem uvedli v naših delovnih kolektivih. Ta predlog se ni rodil mogoče iz pretiranega športnega navdušenja, temveč iz treznih ugotovitev, da moramo pri današnji obliki proizvodnje čimprej najti način, s katerim bomo delavcu nudili določeno sprostitev. Ta je namreč pri vse hitrejšem uvajanju avtomatizacije, kjer je delavec vezan na stalno ponavljajoče se gibe, več kot potrebna, zato bo zahteva po tako imenovanem AKTIVNEM odmoru vedno večja.

Tudi drugi predlog, ki govori o poklicnem športnem referentu, zasluži vso pozornost. Delovno mesto poklicnega športnega referenta namreč že dolgo trka na vrata naših kolektivov — na žalost za zdaj še brez uspeha, razen v nekaj redkih, zelo redkih izjemah.

V naših kolektivih vodijo športno dejavnost referenti pri sindikalnih podružnicah, ki pa te naloge kljub veliki požrtvovalnosti in dobri volji ne morejo zadovoljivo opravljati iz preprostega razloga, ker morajo poleg te funkcije v prvi vrsti opraviti naloge na svojem službenem delovnem mestu, potem se šele lahko posvetijo delu, ki jim ga nalaga funkcija športnega referenta. Za to nalogo jim ostane le bore malo časa. Vse to pa se mora nujno odraziti v kvaliteti opravljenega dela. Zato bodo morale sindikalne podružnice zainteresirati upravne in samoupravne odbore, da bodo začeli resno razmišljati o ustanovitvi delovnega mesta poklicnega športnega referenta.

Razveseljivo je, da se je najvišji sindikalni forum mariborskega okraja začel resno ukvarjati s tem problemom, kar nam daje upanje, da bo končno tudi to vprašanje vendarle krenilo z mrtve točke.

JAKI

RAZMIŠLJANJA PRED KONGRESOM

VINKO TRINKAUS

ŠPORT – SKRB VSE DRUŽBE!

Kongres telesne kulture, ki bo nakazal nadaljnje naloge športnega delovanja na slovenskem, ne sme obiti naloge, ki ji načeloma sicer nihče več ne oporeka, v praksi pa malokdo izvaja: kaj bo potrebno napraviti, da bo športno udejstvovanje starejših postalo vsakodnevna skrb in stalna praksa.

Kot izgleda na prvi pogled težava ni teoretične, ampak praktične narave. Vsi ugotavljamo to slabost, sprejemamo zaključke vendar... starejši, ali kot jih v statistiki zaznamujemo — člani, včasih še celo starejši člani pa se morajo kot v posmeh resolucijam:

- namakati v rečni ali slani vodi.
- nekajkrat na leto se zdričajo s smučmi ali na saneh v dolino
- zajahajo železnega šarca in se zapeljejo na izlet
- ali pa, kar je najbolj pogosto — z nahrbtnikom jo uberejo na planine

Čisto preprosto bi se temu reklo, **da si mora večina starejših državljanov sama poiskati športno razvedrilo in oddih.**

Zakaj si delavske športne igre ne utrejo širše poti? Zakaj sekcije ali oddelki starejših članov ne dosežejo zaželene množičnosti?

Zato ker gleda večina športnih organizatorjev na šport z očmi občinstva, ne pa z očmi športnika, ki si krepi telo, nabira zdravje in moči za delo. Prevelika važnost je dana rezultatu, številkam in zunanjim manifestacijam! Najvažnejši je nastop vse drugo pa se temu podreja.

Nimamo namena odrekati pomembnosti tekmovanjem, igri, ki spodbuja k večji prizadevnosti, vztrajnosti; disciplini, ki razvedri tudi deset in stotisoče gledalcev. **Radi bi grajali samo tista društva, ki jim je čimboljša tekmovalna skupina edini cilj!** Marsikje še za podmladek skrbijo predvsem zaradi tega, da si zagotovijo bodoče tekmovalce.

In kakšne so posledice površnega, klubaškega pojmovanja športne aktivnosti? Večina tekmovalcev, to se pravi najboljših športnikov se že s 25 leti ali nekoliko kasneje poslovi od športnega udejstvovanja;, preselijo se med gledalce, navijače, v armado planincev, kopalcev, kolesarjev... Najbolj zagreti, ki so seveda »žrtev« takšnega pojmovanja športa, se prelevijo v organizatorje in žal na teh izkušnjah zbirajo nove mlade, najboljše tekmovalce.

Statistike zgovorno kažejo vsako leto porast obolenj! Širijo se bolezni psihičnega izvora! Zaradi preutrujenosti, nesproščenosti, premajhne odpornosti, slabe fizične zmogljivosti z leti prenaglo slabi delovna storilnost! Skupnost ima zaradi tega nepopravljivo škodo.

Gospodarski in zdravstveni razlogi, boljše počutje in v zvezi s tem tudi boljši medsebojni odnosi narekujejo, da začnemo takoj izkoriščati vse možnosti, ki so dane za razmah športnega udejstvovanja starejših, hkrati pa začnemo razmišljati o tem, katere objekte in organizacijske oblike moramo zgraditi in poiskati, da bomo na naslednjem kongresu že lahko ugotovili pomemben napredek.

Zapišimo še nekaj kritik in predlogov!

Spremeniti in posodobiti bo treba način vadbe v nekaterih dosedanjih društvih Partizan, ki se premočno oklepajo tradicij. Če se je kdo v mladih letih ukvarjal s smučanjem, plavanjem, nogometom itd., ni pa telovadil, potem ga različni predmeti, krogi, bradlja in ostala »orodja« prav gotovo ne bodo tako privlačila, da bi si v takšni skupini iskal športno razvedrilo. Če pa bo moral »predelovati« še proste vaje za razne nastope, potem bodo seveda prihajali v telovadnico le ljudje, ki so tega vajeni. Množičnosti pa s takim načinom ne bomo dosegli.

Športna društva bi morala, kjer je le mogoče, zadržati sekcije starejših, ki bi lahko s svojimi vrstniki tudi tekmovali, ali pa bi z nadaljnim udejstvovanjem skrbeli za svoje zdravje in razvedrilo. Poleg tega pa bi morala športna društva načrtno skrbeti za dobro, množično udejstvovanje v sekcijah, ki ne zahtevajo velikih fizičnih zmogljivosti, so pa čedalje bolj priljubljene. To so balinanje, keglanje, plavanje, smučanje, igranje odbojke, badmingtona itd. Športna društva bi morala dajati tudi pobude za gradnjo manjših, včasih tudi samo improviziranih igrišč v stanovanjskih naseljih, v počitniških domovih, turističnih postojankah in drugod, kjer živijo in se zbirajo ljudje.

Res je, da nimamo na razpolago dovolj idealnih objektov, da nam manjka vaditeljev, pogosto tudi prostora, hkrati pa je še bolj res, da še zdaleč nismo izkoristili vseh možnosti, ki jih že imamo na razpolago.

V času, ko prehaja neposredno gospodarjenje vse bolj do slednjega delavca, ko se veča njegova zainteresiranost za večji delovni učinek, se veča tudi njegova želja, da bi v delovni grupi bilj zdravi, fizično sposobni delavci. To pomeni, da skrb za športno udejstvovanje, za razvedrilo in oddih ni samo stvar športnih in podobnih organizacij, ampak slednjega proizvajalca. Zato smo prepričani, da mora biti tudi slednji delovni kolektiv kot celota močno zainteresiran, da se njegovi člani tudi športno udejstvujejo. Seveda pa sta za to potrebni boljša organizacija, večja skrb.

Ali ne bi kazalo razmisliti o tem, da bi pri večjih delovnih kolektivih namestili tovariša, ki bi skrbel za šport, razvedrilo in oddih? To bi bila smiselna investicija, ki bi se zanesljivo bogato obrestovala! Koristila bi posameznikom in skupnosti!

MNOŽICA PRED KOLODVOROM. VSI BI JIH RADI VIDELI IN SLIŠALI. VIDELI SO JIH, SLIŠALI PA NE, KER JE OZVOČENJE — KAKOR ŽE TOLIKOKRAT, TUDI TOKRAT ZATAJILO. OB TEM DISKRETNO VPRAŠANJE: ALI NI BILO ŽE DOVOLJ TAKŠNIH MUČNIH SPODRSLJAJEV, PA BI SI MORDA ŽE ENKRAT OSKRBELI APARATURO, KI NE BI DELOVALA NA PRINCIPU TOMBOLE?!

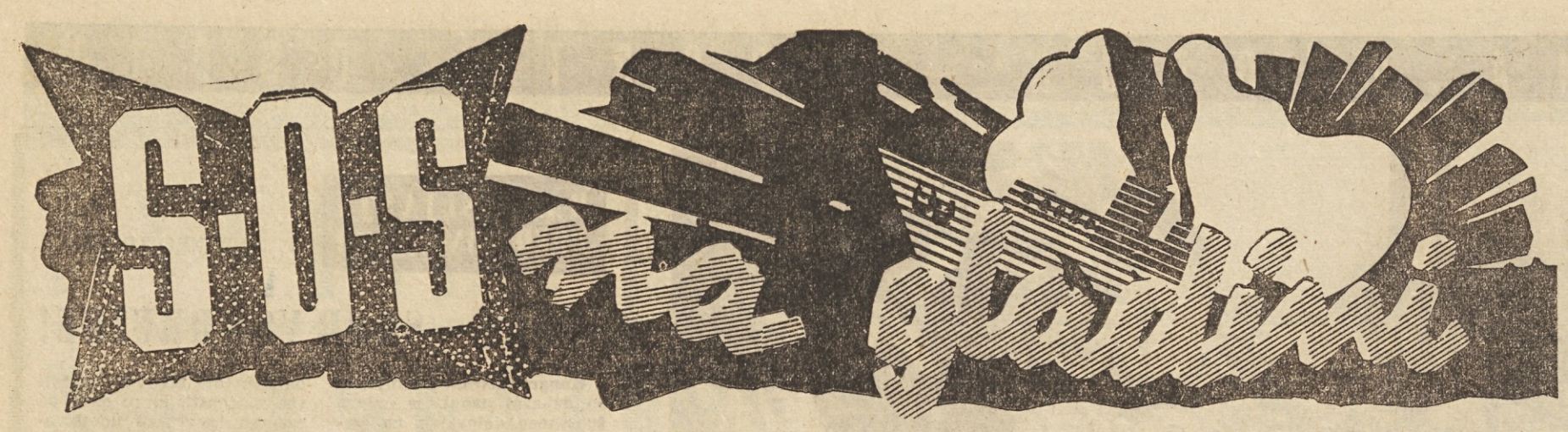

(Nadaljevanje)

»Slišal sem že,« je rekel, »pa tudi samemu se mi zdi, da plovba z njo ni ravno tako varna, kakor ste mi vi trdili. Preden sva se z Mario vkrcala, sva slišala precej čudnih zgodb o »Principessi Mafaldi«. Pravijo, da ima rebra v sprednjem delu že tako obrabljena, da včasih škripljejo po cele noči. Tega škripanja sicer še nisem slišal, vendar bi kar verjel, ker je »Mafalda« res že zelo stara ladja. Kaj pravite, kapitan?«

»Res je. S temi rebri je že kakih deset let narobe, jaz pa sem že davno pozabil nanje. Sprva sem se tudi sam bal, vendar je »Mafalda« ali »Stara vdova«, kakor jo včasih njeni rojaki zasmehljivo imenujejo, v hudem viharju že nekajkrat dokazala, da je bolj zanesljiva kot marsikatera nova ladja...«

»Malce se pa le bojite, kaj?« ga je vprašala Partinijeva žena Maria. »Pošteno sem se ustrašila, ko sem to prvič slišala.«

»Prav nič se ne bojim,« se je nasmehnil kapitan. »Prepričan sem, da bo ta ladja še dolgo vrsto let prevažala nesrečnike, ki iščejo srečo v Novem svetu. Mislim na izseljence,« je še dodal, ker ga Partinijeva žena izprva očitno ni razumela.

OB ZVOKIH STRAUSSOVIH »VRTNIC Z JUGA...«

Potem je kapitan vstal in nazdravil: »Kar brez skrbi, gospa Maria, moja barka »Mafalda« in Atlantik sta v tihem domenku...«

Gostje so se smejali, potem pa so zaplesali po taktu Straussovih »Vrtnic z juga«. Za mizo je sedel med plesom le stari Partini.

Kakor pripoveduje natakar Manfredo, ki je preživel nesrečo, se je zabava zavlekla do dveh po polnoči in bi trajala najbrž do jutra, če bi se ne bilo zgodilo nekaj, kar jo je naglo prekinilo.

»Mafalda« je rezala mirno gladino. Bila je noč brez mesečine, zato pa je sijalo z neba na tisoče zvezd. V jedilnici so se izvrstno zabavali. Nenadoma je bilo slišati s spodnjega krova strašne krike. Glasbe in smeha je bilo na mah konec, kapitan in oficirji so stekli proti vratom. Spočetka ni nihče vedel, kaj se dogaja, vendar so kmalu spoznali, da je med izseljenci nekaj narobe.

Potem ko so kapitan in oficirji z leščerbami v rokah zlezli po stopnicah, so videli nepopisno gnečo na kraju, kjer so sicer posedali Italijani. Kakih petdeset žena in mož se je zgrnilo okoli starega, kosmatega Italijana, ki je ležal na tleh.

»Kaj se je zgodilo?« je vprašal kapitan.

»Hude sanje je imel, pa se je ustrašil,« je rekla starejša ženska v bližini.

»Kaj se mu je sanjalo?«

»Potapljamo se, potapljamo se,« je vzklikal starec s široko razprtimi očmi.

»Vode,« je naročil kapitan.

Ko si je stari opomogel, je povedal, da se mu je sanjalo o strašni nevihti, v kateri se je v nekaj trenutkih potopila ladja z vsemi potniki vred.

»Sanjalo se ti je, nikar se ne boj,« ga je kapitan trepljal po ramenu. »Razidite se,« je rekel gruči okoli sebe. »Nič hudega se ni zgodilo.«

Ko so se kapitan in oficirji čez kakih deset minut vrnili v ladijsko jedilnico, so bile Američanke blede kot zid.

»Pol treh je,« je rekel kapitan. »Ali ne bi šli počivat? Pozno je že...«

ZGRNILI SO SE OBLAKI

Naslednji dan je bila »Mafalda« že daleč na Atlantiku. Odlomki iz ladijskega dnevnika:

22. september 1927 — »Principessa Mafalda«. Lepo vreme, posadka zdrava. Smo 77 milj od Gibraltarja. Smer jugozahod.

23. september — Pooblačilo se je. Včeraj ob 16.30 smo zapluli na srednje področje Atlantika. Morje mirno. Posadka in potniki dobro razpoloženi.

23. september, zvečer — Srečali smo ladjo »Yukatan«. Kapitan »Yukatana« je sporočil, da je ocean miren. Vse v najlepšem redu. Ne vemo, ali se bo vreme obdržalo.

KATASTROFI NASPROTI

Petindvajsetega proti večeru je začelo deževati. Debele kaplje so bobnale po plahtah nad srednjim krovom. Izseljenci so trumoma tekli v notranjost ladje. S seboj so nosili vreče, košare, kovčke.

Potniki iz kabin prvega razreda so večerjali. Kapitan Simone in oficir Germi sta sedela v kabini na poveljniškem mostu. Dež je curljal po šipah, obzorje je bilo motno. Ob ladijski bok so butali valovi, ki so bili ponoči dva metra visoki. Veter je nosil deževne kapljice na desno stran krova. S streh je pljuskoma lila voda.

Okoli pol osmih je bila ladja na 10. stopinji zemljepisne dolžine in na 30. stopinji širine. Do brazilskih obal je bilo še kakih 350 milj. Stražar na krmi je sporočal kapitanu, da »Mafalda« pluje mimo otokov, ki niso zaznamovani na zemljevidu. Po njih so ljudje spoznali, da do brazilskih obal ni več daleč.

»STARA VDOVA« SE JE ZIBALA NA VISOKIH VALOVIH

Vreme pa je bilo čedalje slabše. Okoli osmih so bili valovi poltretji meter visoki. »Stara vdova« se je bolj in bolj zibala. Simone se je oglasil pri krmarju in pri stražarjih na krovih. Medtem ko so se trgovci v salonu prvega razreda vznemirjali zaradi nevarnega pozibavanja, so izseljenci pod krovom prepevali, se glasno menili in kartali na tobačnih zabojih.

»Ne spominjam se, da bi bilo morje tod okoli kdaj tako nemirno,« je rekel kapitan Simone Germiju, ko sta se vračala s krova. »To nebo ni dobro znamenje...«

»Najbrž ni nič posebnega,« je rekel oficir. »Oblak se je utrgal...«

Simone je molčal. Uro kasneje je prisedel v prvem razredu k trgovcem in vrgel karte. Ladja se je nagibala zdaj na to, zdaj na ono stran. Okoli tri četrt so začutili, da se je ladja ustavila. V salon je stopil oficir:

»Kapitan, strojniki vas kličejo.«

»Čudna reč,« mu je potem povedal strojnik. »Vsi stroji delajo, ladja pa zmore komaj osem milj na uro. Ustavili smo jih, da bi pogledali, kaj je narobe.«

»Kar preglejte in mi sporočite,« je rekel kapitan Simone malce jezen, ker so ga zmotili pri igri. Spotoma se je obrnil k oficirju: »Mislim, da smo zašli v neznan tok in da plovemo proti njemu. Zaradi tega bi ne bilo treba hoditi v salon.«

Kakih dvajset minut kasneje se je ladja spet premaknila. Temno nebo so parali bliski, valovi pa so že pljuskali ob line na kabinah in ob spodnji krov. Bilo je tema kot v rogu.

»KAPITAN, KAPITAN!«

Okoli pol enajstih po evropskem času so potniki še večerjali. Potem ko sta kapitan Simone in trgovec Partini končala dvajseto partijo pokra, je silen sunek vrgel po tleh salona vse potnike prvega razreda. Kapitan je ležal na hrbtu tik pri vratih. Še preden se je kdo utegnil pobrati, je oficir Germi zavpil na vse grlo s kapitanskega mostu:

»Kapitan, kapitan!«

Ladja je stala, kot bi jo pribil. Simone je stekel iz salona. Prvo, kar je mogel videti, je bila množica izseljencev, ki so se v brezglavem strahu in med strašnim vikom valili iz velike odprtine na krovu.

»Nasedli smo, nasedli!« je vpil oficir Germi. Nekaj oficirjev je priteklo pred salon.

»Nasedli smo!« so vpili tudi oni.

»Kaj je?« je bil kapitan Simone ves bled.

»Da, podvodni greben, ki smo se ga izogibali toliko let,« je rekel Germi, brž ko je vstopil.

»Na kljun!« je ukazal Simone in stekel, oficirji pa za njim.

Kakih deset metrov od kljuna se je nekaj mornarjev zaman trudilo, da bi zamašili trideset centimetrov veliko luknjo, ki je zijala na desnem boku. Curek vode jim je brizgal v prsi in obraze, s težavo so se oklepali ročk ob straneh. Nekaj jeklenih reber se je močno upognilo.

Ko so prišli kapitan in oficirji, sta dva mornarja že hitela na krov. »Nikar tja dol!« sta vpila. »Utonili boste!«

Ladja, ki se je zagozdila med podvodne čeri, se je za trenutek odmaknila od njih. Takrat je bruhnila voda v notranjost...

PREPLAH NA LADJI

Medtem je zajel krov in kabine silen preplah. Možje, žene in otroci so trumoma tekali sem in tja ter vpili. Simone in oficirji so pohiteli na most, kjer so se že zbrali trgovci in Američanke.

»Rešite nas, kapitan! Utonili bomo!« so vpili. Množica izseljencev je že tekla proti reševalnim čolnom.

»Zadržite jih!« je Germi ukazal skupini mornarjev.

»Ali bomo morali z ladje?« je vprašal trgovec Partini. Simone je nemo skomignil z rameni. Ob reševalnih čolnih se je razvnel strahovit pretep. Kakih pet sto preplašenih izseljencev je vrvelo v nepopisni gneči.

»Naročite telegrafistu, naj oddaja SOS!« je ukazal kapitan.

»Mar ne bomo črpali vode iz trupa?« ga je vprašal Germi.

»Ne,« mu je odvrnil kapitan Simone. »Čutim, da se bo »Mafalda« umirila.«

Tisti trenutek je priteklo nekaj mornarjev. »Vode je čedalje več, vdira v vedno debelejšem curku, kapitan,« so povedali.

»Moramo se potruditi, da se ladja ne potopi,« je rekel Germi.

»Strinjam se, če je to mogoče,« je pritrdil kapitan Simone.

Tri ure so mornarji in drugi člani posadke črpali vodo, ki je vdirala v ladjo, kakih dvajset pa jih je stražilo reševalne čolne. Okoli desetih se je na klice SOS oglasila francoska ladja »Formoza«.

»Takoj bomo zapluli proti vam,« so sporočili, telegrafist pa je ponavljal SOS...

REŠEVANJE

Tačas, ko je francoska tovorna ladja »Formoza« hitela »Principessi Mafaldi« na pomoč, je na krovu divjala bitka za čolne. Proti mornarjem, ki so stražili čolne, je v veliko presenečenje kapitana Simoneja vodil izseljence tisti starec, ki se mu je kakih deset noči poprej sanjalo, da se ladja potaplja. Germi je skušal nekajkrat s samokresom odgnati od strahu podivjane ljudi. Na sprednjem koncu ladje je bilo kar naprej slišati revolverske strele. Okoli dvanajstih se je nabrala v ladijskem trupu kake tri metre visoka voda. Simone je ukazal, naj za Partinija in njegovo ženo ter za Čebljanovskega in Američanke zagotovijo čoln. Oficirji so opazili, da je kapitan pripravljen na vse. Obupaval je. Iz kabine je zapovrstjo spodil Germija in nekaj drugih mlajših oficirjev, ki so kar naprej prihajali s čedalje bolj razburljivimi novicami. Strojniki so ob pomoči okoli 70 mornarjev kar naprej poganjali vodne črpalke.

Dvajset minut čez dvanajsto je ukazal Germi, naj pomečejo v morje vso prtljago. Nihče ni ugovarjal temu sklepu. Vsi izseljenci so bili na tistem koncu ladje, kjer so viseli reševalni čolni. Natakar Manfredo je kasneje pripovedoval, da je bilo takrat slišati na vseh ladijskih krovih strašne kletvice in psovke. Vrsta mornarjev je še vedno varovala dostop do reševalnih čolnov. Okoli pol enih se je sirena »Formoze« nenadoma oglasila v neposredni bližini. Vsi, tudi najbolj zmedeni izseljenci so se ozrli po morju v tisto smer. »Formoza« je bila zares blizu, skozi gosto temo so že prodirali njeni žarometi.

»FORMOZA« JE PRVA PRIHITELA NA POMOČ

Tisti trenutek so izseljenci stekli k policam za reševalne pasove. Takoj potem jih je bilo nekaj pri ograjah, vendar so sunkovito obstali. Čeprav se je ladja zaradi množine vode v trupu precej nagnila na levi bok, je bilo do morja še precej daleč v globino. Na klic s »Formoze« je prišel kapitan Simone iz svoje kabine. Nekaj minut kasneje je iz zvočnika zadonel njegov glas.

»Potniki!« je zaklical kapitan Simone. »Nismo v položaju, da bi se morali tako vesti, kakor se vedete. Ladja je še vedno na gladini. Pravkar so nam sporočili s francoske ladje »Formoze«, da lahko prevzamejo vse potnike. Kdor se hoče rešiti, naj se ravna po mojih navodilih. »Formoza« se nam bo približala tik do boka. Napravili bomo prehod z našega na njihov krov. Vsi se boste rešili.«

Potem je ukazal:

»Mornarji, umaknite se od reševalnih čolnov! To velja tudi za potnike. Vsi pomagajte pri črpanju vode! Tako se bo ladja obdržala na gladini dlje časa.«

(Nadaljevanje v prihodnji števillki)

Spored RTV Ljubljana za teden od 20. do 26. marca 1961

PONEDELJEK

20. marca

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.25—5.45 Nekaj domačih za tiste, ki zgodaj vstajajo
8.05 P. I. Čajkovski: Trnuljčica, baletna suita
8.35 Iz filmov in glasbenih revij
9.00 Naš podlistek
9.20 Naši operni solisti pred mikrofonom
10.15 Poljska in češka zabavna glasba
10.40 Komorni zbor RTV Ljubljana
11.00 Po svetu jazza
11.30 Za otroke
12.00 Samospevi Rada Simonitija
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Zabavni orkester Les Baxter
12.45 Majhen koncert pianista Janeza Lovšeta
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Filip Bernard: Partizanske zgodbe
13.50 Zvočni kaleidoskop
14.15 Jugoslovanske radijske postaje pozdravljajo slovenske poslušalce
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba
15.40 Naši popotniki na tujem
16.00 P. I. Čajkovski: II. dejanje opere Pikova dama
17.00 Lokalni dnevnik
17.15 Šoferjem na pot!
18.00 Športni tednik
18.15 Robert Schumann: Kreisleriana op. 16
18.50 Človek in zdravje
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Glasbeni varieté
20.45 Kulturna tribuna
21.00 Koncert orkestra Slovenske filharmonije
23.05 Mladim plesalcem!
23.55 Prijeten počitek!
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

DRUGI PROGRAM

19.00 Iz partitur Berlinskega promenadnega orkestra
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Skladateljski opus Antona Weberna
20.30 Utrjujte svojo angleščino!
20.45 Melodije za vse
21.15 Percy Faith v Južni Ameriki
21.35 S popevkami po Evropi
22.00—22.15 Napoved časa, poročila

TOREK

21. marca

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.10—5.30 Nekaj domačih za tiste, ki zgodaj vstajajo
8.05 Izberite melodijo tedna!
8.50 Klavir v ritmu
8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo
9.25 Antun Dobronić: Jugoslovanski simfonični plesi — Prva izvedba v RTV Ljubljana
9.40 Poje Ženski vokalni kvartet
10.15 Violinist Byron Colassys igra skladbe grških skladateljev
10.40 Utrjujte svojo angleščino!
10.55 Hammond orgle
11.00 Odlomki iz opere Thais Julesa Masseneta
11.30 Deset minut iz naše beležnice
11.40 V tričetrtinskem taktu
12.00 Trio orglic Andreja Blumauerja
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Poje Nat King Cole
12.45 Zaplešimo s Kmečko godbo
13.30 Orkestri tega tedna
14.05 Radijska šola za višjo stopnjo
14.35 Dva prizora iz opere Hovanščina
15.40 Listi iz domače književnosti
16.00 Izbrali smo za vas
17.00 Lokalni dnevnik
17.15 Razgovor z volivci
17.25 Ernest Chauson: Simfonija v B-duru
18.00 Iz naših kolektivov
18.15 Pet minut z Jackiem Gleasonom
18.20 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe
18.45 Izobraževalni obzornik
20.00 Poje zbor RTV Beograd
20.30 Radijska igra
21.20 Claude Debussy: Mesečina
21.25 Swing na Broadwayu
21.40 Orkester Les Baxter
22.15 Komorni večeri pri W. A. Mozartu
23.05 Godala v noči
23.25 Po svetu jazza

DRUGI PROGRAM

19.00 Dve prvi izvedbi v RTV Ljubljana
19.30 Radijski dnevnik
20.00 »Moderni Pariz«
20.25 Dve popevki
20.30 Srečanje s slavnimi solisti
21.30 Mednarodna radijska univerza
21.45 Pevec Frank Sinatra

SREDA

22. marca

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.25—5.45 Nekaj domačih za tiste, ki zgodaj vstajajo
6.30—6.40 Reklame
8.05 Mladi talenti Srednje glasbene šole v Ljubljani pred mikrofonom
8.30 Koncert v miniaturi
9.00 Jezikovni pogovori (ponovitev)
9.15 Igramo za vas
10.15 Solisti, zbor in orkester Mariborske opere izvajajo odlomke iz opere Istrska svatba
11.00 Od tanga do sambe
11.30 Za cicibane
12.00 Trio Slavka Avsenika
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Zabaven opoldanski spored
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Edvard Mac Dowell: Indijanska suita
14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo
14.35 Glasbena medigra
14.40 »Kaj pa fantič dela?«
15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba
15.45 Radijska univerza
16.00 Koncert po željah poslušalcev
17.00 Lokalni dnevnik
17.15 Sestanek v sredo
17.30 Orkester Raphaele
17.45 Jazz na koncertnem odru
18.00 Kulturna kronika
18.20 Od Gallusa do Hindemitha
18.45 Hitri prsti
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Giuseppe Verdi: Trubadur
22.15 V ritmu današnjih dni
22.50 Literarni nokturno
23.05 Iz modernega glasbenega sveta
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

DRUGI PROGRAM

19.00 Angleščina za mladino
19.15 Mandoline in godala
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Koncertira Ansambel slovenskih solistov pod vodstvom Karla Rupla
20.30 Ruski tečaj za začetnike
20.45 Glasba iz indijskih filmov
21.10 Mož z zlato taktirko
21.30 Moderna plesna glasba
22.00—22.15 Napoved časa, poročila

ČETRTEK

23. marca

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.10—5.30 Nekaj domačih za tiste, ki zgodaj vstajajo
6.30—6.40 Reklame
8.05 Glasba ob delu
8.35 Poje Koroški pevski zbor
8.55 Radijska šola za višjo stopnjo
9.25 Z našimi solisti in skladatelji
10.15 Popevke se vrstijo
10.40 Pet minut za novo pesmico in Pozdravi za mlade risarje
11.00 Ruski tečaj za začetnike
11.15 Zvočni intermezzo
11.20 Orkester RTV Ljubljana
12.00 Veseli godci
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Nekaj znanih opernih uvertur
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Zabavni ansambli
13.50 Poje Slovenski oktet
14.05 Joseph Haydn: Simfonija št. 98 v B-duru
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba
15.40 Iz svetovne književnosti — Alan Xykes: Luč
16.00 Majhna prodajalna plošč
16.30 Pozdrav pomladi
17.00 Lokalni dnevnik
17.15 45 minut turizma in melodij
18.00 Sopranistka Brigit Nilsson v operah Mozarta, Beethovna in Webra
18.30 Zabavni orkester Steve Allen
18.45 Ljudski parlament
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Četrtkov večer domačih pesmi in napevov
20.45 Literarni večer
21.25 Johannes Brahms: Dvojni koncert za violino, violončelo in orkester
22.15 Po svetu jazza
22.45 Walter Piston: Sonata za flavto in klavir
23.05 Pesem, melodija in ritem
23.55 Prijeten počitek!

DRUGI PROGRAM

19.00 Pianist Samson François igra Chopinove mazurke
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Arthur Honegger: Devica Orleanska na grmadi, dramatični oratorij
21.20 Melodije z Dunaja
21.30 Louis Prima in Keely Smith v Las Vegasu
22.00—22.15 Napoved časa, poročila

PETEK

24. marca

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
6.30—6.40 Reklame
8.05 Blaž Arnič: Zapeljivec, simfonična pesnitev
8.30 Ali vam ugaja?
9.00 Naš podlistek
9.20 Ljubljanski komorni zbor
9.35 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe
Metka in Tinček na solističnem koncertu
10.15 Violinist Dejan Bravničar igra za violino in klavir
10.35 Panorama melodij
11.00 Dva prizora iz Dvořakove Rusalke
11.30 Človek in zdravje
11.40 Zabavni zvoki
12.00 Petnajst minut z Veselimi planšarji
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Pet pevcev — pet popevk
12.40 Domači napevi izpod zelenega Pohorja
13.30 Španija v pesmi in plesu
13.45 Vsakomur nekaj iz arhiva domačih poskočnic
14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo
14.35 Iz Händlovih oper
15.45 Radijska univerza
16.00 Petkovo glasbeno popoldne
17.00 Lokalni dnevnik
17.15 Razgovor z volivci
17.25 Vesela godala
17.35 Gostje iz Stuttgarta
18.00 Iz naših kolektivov
18.15 Lepe melodije
18.30 Tako pojo in igrajo tuji narodi
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Četrt ure z orkestrom Franck Pourcel
20.15 Tedenski zunanjepolitični pregled
20.30 Z violino skozi čas
21.09 G. Rossini: Il signor Bruschino, uvertura
21.15 Oddaja o morju in pomorščakih
22.15 Ansambel Mojmira Sepeta in kvintet Predraga Krstića
22.35 Moderna plesna glasba
22.50 Literarni nokturno
23.05 Nočni koncert

DRUGI PROGRAM

19.00 Zapišite narek! — Tečaj za angleški jezik
19.15 Četrt ure z Dalido
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Saloon sredi prerije
20.25 Izlet v Rio
20.45 Mednarodna radijska univerza
21.00 Odlomki iz Beethovnove opere Fidelio

SOBOTA

25. marca

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)
5.10—5.30 Nekaj domačih za tiste, ki zgodaj vstajajo
8.05 Glasba ob delu
8.30 Klavirske skladbe Edvarda Griega
8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo
9.25 Melodija in ritem
10.15 Krešimir Baranović: Imbrek z nosom, baletna suita
10.40 Angleščina za mladino — 12. lekcija (ponovitev)
10.55 Orkester Alfred Scholz
11.00 Po svetu jazza
11.30 Pionirski tednik
11.50 Otroci izbirajo pesmice.
12.00 A. Hallecker: Od Splita do Dubrovnika
12.15 Kmetijski nasveti
12.25 Zabaven opoldanski spored
13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.30 Slovenske narodne ob spremljavi harmonike
13.50 Od arije do arije
14.20 Šport in športniki
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo
15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba
15.40 S knjižnega trga
16.00 Radi bi vas zabavali
16.40 Obrtniški zbor Enakost iz Kranja
17.00 Lokalni dnevnik
17.15 Po kinu se dobimo
17.45 Orkester Billy Vaughn
18.00 Jezikovni pogovori
18.15 Bedřih Smetana: Blanik. simfonična pesnitev iz cikla Moja domovina
18.30 Pozdrav z gora
18.45 Okno v svet
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Za uvod — 20 minut po domače...
20.20 Henry Cecil: Obe plati postave
21.00 Za prijeten konec tedna
22.15 Oddaja za naše izseljence
23.05 V plesu do polnoči
24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

DRUGI PROGRAM

19.00 Vzdolž Montmartra
19.20 Kvartet Jožeta Privška
19.30 Radijski dnevnik
20.00 Sobotni glasbeni večer
21.00 Glasba za ples
22.00 Napoved časa, poročila
22.15—23.00 Posnetki z javnega jazz koncerta

NEDELJA

26. marca

6.00—6.30 Jutranji pozdrav
7.35 Delavska godba Svoboda Center iz Trbovelj
8.00 Mladinska radijska igra
8.45 Iz albuma skladb za otroke
8.55 Z zabavno glasbo v novi teden
9.40 Carl Ditters Dittersdorf: Koncert za cembalo in godala
10.00 Še pomnite, tovariši...
10.30 Hollywoodski simfonični orkester
10.45 Spaznavajamo svet in domovino!
11.45 Črno in belo
12.00 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I.
13.15 Obvestvila in zabavna glasba
13.30 Za našo vas
14.15 Koncert pri vas doma
14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II.
15.15 Reklame
15.30 Kar radi poslušate
16.00 Humoreska tega tedna
16.20 Carl Zeller: Ptičar
17.00 Zabavna glasba za nedeljsko popoldne
17.30 Slavko Zlatič: Trije simfonični plesi
18.27 Dve skladbi — dva zabavna orkestra
18.45 Petnajst minut s Kvintetom bratov Avsenik
19.30 Radijski dnevnik in športna poročila
20.05 Izberite melodijo tedna!
20.50 Zvočni intermezzo
21.00 O Verdijevem življenju in delu
22.15 Ples ob radijskem sprejemniku
23.00 Poročila
23.05 Nočni simfonični koncert

DRUGI PROGRAM

12.00 Nedeljski simfonični koncert
13.10 Veliki zabavni orkestri
13.45 Iz solistične glasbe
14.15 Vrtimo ploščo za ploščo
15.10—16.00 Popoldanski operni koncert
19.00 Karol Szmanovwski: Prvi koncert za violino in orkester
19.30 Radijski dnevnik in športna poročila
20.05 L. van Beethoven: Godalni kvartet v C-duru op. 59 št. 3
20.45 Mednarodna radijska univerza
21.00 Zabavni orkestri tega tedna
21.30 Jazz test

»Ivan Milutinović«

Tekstilna industrija ZEMUN

Tvornička ul. br. 14
Tel: 37-250

Predstavništva:

BEOGRAD — ul. 7. jula br. 34 — Tel. 26-843

SARAJEVO — ul. Mustafa Golubovića 6/I — Tel. 54-07

NIŠ — ul. Trg Pavla Stojkovića br. 34 — Tel, 20-32

PROIZVODI:

blago za moške obleke, moške in ženske plašče kakor prvovrstno plastiko 60, 80 in 100 %.

ROSHAR širine 40, 45 in 50 cm.

Volna za ročna dela »MACA« in vse vrste VOLNENEGA, ČESANEGA IN VLEČENEGA PREDIVA ZA TRIKOTAŽO IN INDUSTRIJO.

KOMISIJA ZA SKLEPANJE IN ODPOVEDOVANJE DELOVNIH RAZMERIJ

TOVARNE MOTORNIH VOZIL

»Tomos«

Koper

RAZPISUJE NASLEDNJA DELOVNA MESTA ZA NOVOUSTANOVLJENO PRODAJALNO V LJUBLJANI:

POSLOVODJO PRODAJALNE
DVA PRODAJALCA
ADMINISTRATORKO — daktilografko
PRIUČENEGA DELAVCA

Plača po tarifnem pravilniku. Nastop službe takoj ali po dogovoru — Interesenti naj do 20. marca 1961 pošljejo pismene ponudbe s kratkim opisom šolske kvalifikacije in dosedanje prakse na naslov:

Tovarna motornih vozil »TOMOS«, Koper

PLANIKA · KRANJ

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE

»Gradis«

obrat gradbenih polizdelkov

LJUBLJANA,
Šmartinska cesta štev. 100-a
telefon 31-445

kupuje vsako količino odpadne opeke

PO CENI EN DINAR ZA KILOGRAM, FRANCO DEPONIJA ALI DVA DINARJA ZA KILOGRAM FRANCO OBRAT GRADBENIH POLIZDELKOV

Vsa eventualna pojasnila daje Uprava obrata

ŽELEZARNA RAVNE

TOVARNA PLEMENITIH JEKEL

PROIZVAJA:

BRZOREZNO ORODJE

- **rezkarji iz kvalitete »ELOMAX«**
- **strugarski noži**
- **spiralni svedri**
- **krožne žage in segmenti za hladno rezanje kovin**

VELIKA VZDRŽLJIVOST IN NIZKE CENE

BORZA ZA ODDIH

LETOVANJE OB MORJU — 90 članov sindikalne podružnice okrajnega ljudskega odbora Maribor želi v letošnjem poletju, deloma že v drugi polovici junija, največ pa v juliju in avgustu, preživeti del letnega dopusta ob morju. Katere počitniške skupnosti jim lahko odstopijo nekaj ležišč?

Obenem pa vprašujemo sindikalno podružnico OLO Maribor, če lahko nudi v zamenjavo določeno število ležišč v svojem počitniškem domu na Pohorju?

MALI LOŠINJ SPOROČA — Turistično društvo v Malem Lošinju odstopa pod izredno ugodnimi pogoji za dobo petih let lepo urejen počitniški dom na otoku »Koludarac« pri Malem Lošinju. Počitniški dom sestavljajo dve zgradbi (57 ležišč), pomožna zgradba in prostor za 73 ležišč pod šotori. Na razpolago je vsa oprema. Obenem pa razpolaga dom tudi z motornim čolnom za osem oseb.

NOVI SAD VPRAŠUJE — kateri dom oddiha v Sloveniji, bodisi ob morju ali v gorah, ob jezeru, lahko odstopi delovnemu kolektivu »Tehnometal« iz Novega Sada nekaj ležišč v predsezonskem in sezonskem času?

Podrobne informacije lahko dobe interesenti v poslovalnicah turistične agencije »Izletnik«, ki prevzema posredniške usluge, uvaja evidenco smotrnega izkoriščanja domov oddiha, vsklajuje povpraševanje s ponudbami in uvaja organizacijo informativne službe.

AGENCIJA »IZLETNIK« JE IZPOPOLNILA MREŽO SVOJIH POSLOVALNIC Z NOVIMI:

ŠKOFJA LOKA, KIDRIČEVA 2
CELJE, TITOV TRG 3
KRANJ, KOROŠKA CESTA 4
RADOVLJICA, AVTOBUSNA POSTAJA
KAMNIK, TITOV TRG

Poslovalnice posredujejo prodajo železniških in avtobusnih vozovnic, službo potnih listov, nabavo tujih vizumov, menjavo valut, organizacijo izletov, ekskurzij in potovanj doma ter v inozemstvo.

Da bo dejavnost naše »Borbe za oddih« čim uspešnejša, opozarjamo zainteresirane delovne kolektive, da še naprej pošiljajo svoje želje, ponudbe in povpraševanja na »Borza za oddih« — Delavska enotnost, Ljubljana, Kopitarjeva 2.

Dušan Kralj:

Utrudljivi kilometri

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

V Salzburgu smo se ustavili. Pri črpalki. Motor je utihnil po štirinajstih urah nenehnega brnenja.

Nasproti nam je prihitela postavna ženska. Vljudna. Zgovorna.

Kot uslužbenka »ESSO« je znala pritegniti svojega odjemalca. Kakopak! Takšenle kolos kot je naš OM požre naenkrat 300 litrov goriva; toliko ga ne proda v enem tednu!

Povsod, kjer ponujajo bencin, kar tekmujejo med seboj v postrežbi, v uslužnosti, v urejevanju parkirnih prostorov. BP, ESSO, ARAL, družb kot gob po dežju. Če te pri prvi ne zadovolje, se zapelješ nekaj metrov naprej... Pravzaprav zasluži gorivo posebno poglavje!

ČAŠA SLIVOVKE

Nemški carinik je zmajeval z glavo nad našim bencinskim tankom:

»To ne gre, tank je poln!«

»Kdaj ste videli kamion, ki bi vozil s praznim?«

»V redu. Potem vam bom zacarinil bencin.«

»Prav, če mislite, da mora tako biti.« Slavko se je obrnil in odprl vrata kabine. Pomežiknil mi je. Potem je brezbrižno segel pod sedež in potegnil na dan steklenico slivovke. Prižgal si je cigareto in začel skrbno odpirati steklenico. Prav počasi in preudarno, kot bi bila steklenica vse, čemur velja pozornost. Carinik ga je opazoval, dokler ni rekel spravljivo:

»Predpisi so predpisi.«

»Seveda,« je odgovoril Slavko. Še vedno je odpiral steklenico.

»Sliwovitz?« ga je vprašal carinik, ki je za hip pozabil na svojo uradnost.

»Sliwovitz,« je rekel Slavko in mu molče ponudil požirek. Možakar je globoko potegnil in se odkrehal. Slavko mu je namignil, da lahko ponudi tudi ostalim. Steklenica je krožila, carinik pa, ki je prej dosledno vztrajal na carinjenju bencina, je bil nenadoma spravljiv:

»Dobro,« je dejal, »ne bom vam carinil. A obljubiti morate, da boste kupili gorivo tudi pri nas.«

»Obljubimo.«

Kolikšna skrb za bencin in nafto, sem pomislil, ko smo se odpeljali. 900 kilometrov avtomobilske ceste skozi Nemčijo je še pred nami, tu pa vsiljujejo gorivo, kot bi imeli tri pednje poti pred seboj.

Slavku sem pa rekel:

»Iz solidarnosti do vas, šoferjev, sem šel brez steklenice na pot. Zdaj šele vidim, kako je s slivovko. Takšna steklenica je zanesljiv ključ za marsikatera vrata.«

CESTA ZMAGUJE

Pred nami dolga avtomobilska cesta. Nadvozi, Podvozi. Železniški mostovi, na katerih kriče v živi barvi napisi kot — *»Vzemite si dopust od volana, peljite se z udobnejšo in cenejšo železnico«*. Nasmehneš se in že je mimo! Tako hite mimo nas avtomobilske kolone, ki vozijo v nasprotno smer po sosednjem asfaltnem traku. Med nami in njimi je le pas zemlje.

Nobenega križarjenja in izogibanja. Samo prehitevanje avtomobilov. Zdaj je blisnil mimo nas modri Porsch. Policija. Slavko se je zdrznil. Načel je razgovor.

»Proti Frankfurtu sem vozil. Prav na tej cesti. Nenadoma — stop. Policija. Plačal sem kazen, ker sem vozil v četrtek. V Nemčiji ne smejo voziti tovornjaki ob nedeljah in praznikih — to sem sicer vedel. Nisem pa vedel, da je bil prav ta četrtek nekakšen Marijin praznik, ki ga v našem koledarju ni. Odštel sem nekaj mark...«

Sandi:

»Pri Stuttgartu je klanec trikrat daljši od Semmeringa. Tovornjak je bil poln. Mašina je grela. Vzpenjal sem se kot želva. Počasi. Nenadoma se je prikazal policijski voz in mi dal znak, naj ustavim. V naglici sem preletel s pogledom, če je kaj navzkriž. Nič. Pa sem vseeno plačal. Policija je namreč ugotovila da se mi preveč kadi iz izpušne cevi. Malenkost...«

Slavko:

»S policijo je vrag. Zadnjič so me ustavili. Zdelo se jim je, da sem preveč naložil. Pod kolesa so potisnili tehtnico. Nekaj deset kilogramov nad predpisano težo je bilo. Kazen...«

Prav tedaj je zapeljal pred nas moder avtomobil. Mi o volku, volk iz lesa — sem poudarjal, ko smo zavili na parkirni prostor. Uniforma nas je opozorila na smerne luči, ki ne delajo. Samo opozorila.

»No, kaj sem pravil, za vsako malenkost te ujamejo!«

Popravljali smo luči. Nagajale so nam že v Mariboru.

Potem smo spet vozili. Mimo mest, ki bi si jih radi ogledali: München, Frankfurt, Düsseldorf, Köln... Videli smo jih samo od daleč. Avtomobilska cesta je speljana mimo njih.

Čas je dragocen. Čas je tisti, ki meri Sandiju in Slavku zaslužek. Čim hitreje prevozita odmerjeno daljavo, tem hitreje prideta do zaslužka. Kilometer — dinar — deviza. To zaporedje je nespremenljivo. Vanj niso vključene nepredvidene težave, nepotrebna čakanja na mejah, defekti, elementarne nevšečnosti na cestah. To in še marsikaj podaljšuje čas vožnje. Daljave pa ostajajo nespremenjene.

»Velika bitka za kilometre!«

Takšna so načela nagrajevanja pri »Interevropi«. Pri nekaterih drugih transportnih podjetjih, ki prav tako vozijo na mednarodnih progah, je drugače. Tam imajo šoferji dnevnice in kilometrino. Njim se res nikamor ne mudi. Vsaka nevšečnost, vsak zastoj celo povečuje njihov zaslužek. Tako obračunavanje seveda ni v skladu z načelom dobrega in smotrnega gospodarjenja...

Sandi je rekel:

»Delo je delo. Čim hitreje ga opraviš, toliko bolje zate. Zato mi je kar prav, da obračunavamo pri nas kilometre. Vendar se mi pa zdi, da bi čas tudi morali upoštevati. Nekako že. Videli boste, da imam prav.«

Kmalu sem se prepričal. Sam. Brez dokazovanja šoferjev. Ko sta minila dan in noč ter smo zavozili že v dobršen del naslednjega dne, se je začela —

prihodnjič — **TEKMA S ČASOM**

JUTRI BO NEDELJA

Minulo nedeljo se je valila nepretrgana reka izletnikov po cestah Rožnika na Cankarjev vrh. Od desete ure zjutraj pa tja do poznega večera. Gostišče na vrhu je komajda zbralo toliko stolov in miz, da je sploh utegnilo dostojno sprejeti dopoldanske goste; popoldanski »zamudniki« so se morali zadovoljiti s komaj ozelenelo travo. No, dobrotljiva uslužnost narave ni kvarila razpoloženja!

Tako je bilo na Cankarjevem vrhu, tako je bilo na Šmarni gori in na Katarini pa pri Slavkovem domu in v Štepanji vasi, tako je bilo še marsikje...

Toda, na Cankarjevem vrhu so se morali popoldanski obiskovalci, hočeš, nočeš, seznaniti z malce odbijajočo stranjo nedeljske rekreacije! Strežno osebje v gostišču bi namreč moralo imeti deset parov rok, če bi hotelo utrujenim, a vendar prijetno razpoloženim ljudem ugoditi — želja in zahtev je bilo na pretek. Ta je hotel pivo, drugi kokto, spet tretji »kranjsko« itd. itd. Strežnega osebja je bilo odločno premalo.

Toda, ob štirih popoldan, ko je sonce še zmerom zlatilo Cankarjev vrh, je začelo v gostišču vsega zmanjkovati. Pivo in radenska, pa oranžada in kruh in kranjske... Vseh dobrot je bilo odločno premalo.

Seveda, kdo bi pa predvideval, da nas bo vse skupaj pomlad prehitela! Tudi Cankarjev vrh se je uračunal. Če bi vedeli, da jim bodo pripeljale že prve nedelje v marcu toliko izletnikov, bi prav gotovo raztegnili strežno mizo, postavili klopi, predvsem pa nabavili večjo količino osvežujočih pijač in jedil. Tako pa...

Domnevo, da je bilo tudi drugod tako, opravičuje torej zgodnja pomlad! Da pa ni bilo drugače, gre v dobršni meri na račun gostinskih delavcev, ki bi se pač morali založiti z nekaterimi potrošnimi dobrinami, zlasti s tistimi, pri katerih odpade skrb, da bi se pokvarile. Takšna skrb, ki vsekakor sodi k dobremu gospodarjenju, bi se obilno obrestovala, saj noben izletnik ne nosi denarja, ki ga je namenil za izlet, nedotaknjenega domov.

ŠAH • ŠAH • ŠAH

Z zadnjim diagramom smo se znašli na približno enako občutljivem območju, kot so kmečke končnice — v trdnjavskih končnicah. Tudi tu so možne najrazličnejše operacije, bodi da gre za uveljavljanje samo

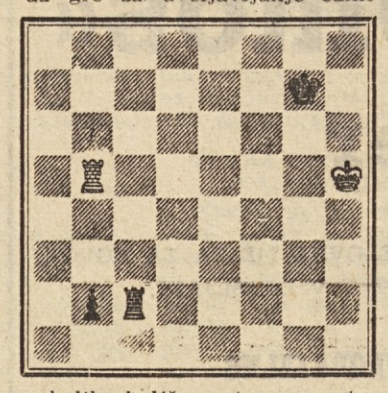

nekoliko boljše postave preostalih figur, bodi za uveljavitev prednosti enega kmeta in seveda obratno, za iztrganje remija. Seveda velja v teh končnicah prav tako nekaj osnovnih zakonov, ki jih je treba poznati. Dva izmed njiju smo videli pred tednom dni: nespreten korak s kraljem, ki ga močnejša stran kaznuje z navidezno žrtvijo kmeta, da bi lahko sledil šahtrdnjava in pa reševanje remija z večnim šahiranjem.

Danes je prikazana na diagramu spet trdnjavska končnica s kmetom več za črnega. Toda ta pozicija je, če lahko tako rečemo, gladko dobljena za črnega. Zakaj? Na potezi je namreč črni, ki brani kmeta na drugi vrsti s strani, po isti vrsti. Kaj lahko stori? Nekoliko nenavaden šah dà, in sicer na c5. Žrtev trdnjave? Zares, šah združen z napadom na trdnjavo. Črna trdnjava je sicer nebranjena, toda beli jo mora pobrati. S tem pa zapusti linijo, na kateri je branil nasprotnemu kmetu pohod na zadnjo vrsto in preobrazbo v damo, tako da materialna premoč dame proti trdnjavi odloči.

Kako se lahko beli proti temu brani? Zelo preprosto. Tako »presenečenje« mu grozi samo tedaj, ko brani močnejša stran svojega kmeta, ki je že dosegel drugo vrsto, s strani. Paziti je torej treba, da beli v takem primeru ne poravna svojega kralja in trdnjave v isti vrsti, ampak pametno prodira s kraljem nad kmeta (zadnjič, kot smo videli, to ni bilo mogoče), da bi ga naposled osvojil.

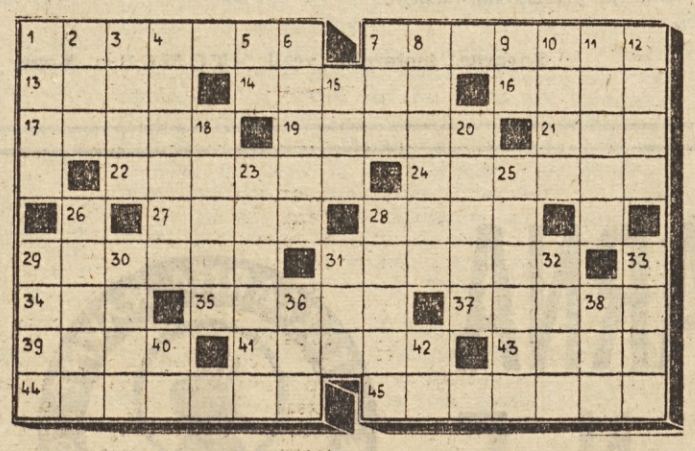

Križanka št. 11

Vodoravno: 1. slovenski pesnik, pisatelj in literarni kritik (1836—1923), 7. strokovni izraz za biološko vrsto, 13. pritisk, 14. paličasta bakterija, 16. vrsta mineralne rjave barve, 17. pristaniško mesto v Maroku, 19. najmanjši povzročitelj raznih nalezljivih bolezni, 21. oznaka za angleško vojno letalstvo, 22. prebivalec velikega azijskega polotoka, 24. stenske obloge, 27. strateška prvina, 28. del telesa, 29. najslavnejši angleški admiral, 31. starorimski hišni zavetniki, 34. pozdrav starih Rimljanov, 35. draguljarska utežna mera, 37. iznajditelj dinamita, 39. veliko rešeto, 41. zmeda, 43. pokrivalo, 44. eden od treh otrok, ki se hkrati rodijo, 45. kraj na Tolminskem.

Navpično: 1. sladko hranivo, 2. podlaga, 3. izkoriščanje, 4. bajeslovni letalec, 5. prvi črki, 6. nivo, višina gladine, 7. mlečni izdelek, 8. eden od planetov našega osončja, 9. kemični simbol za kobalt, 10. ribja jajčeca, 11. muza ljubezenskega pesništva, 12. predal v banki, oklopna blagajna, 15. vrsta blaga, 18. igra na karte, 20. priimek sodobne francoske pisateljice (»Dober dan, žalost«), 23. vrsta tropskih sadežev, 25. slabo vino, 26. stran neba, 28. nenasitnost, 29. del noge, 30. koledarska enota, 31. dvojica, 32. reka v Srbiji, 33. jutranji mraz, 36. pregovor, 38. pripovedne pesmi, 40. medmet, 42. predlog.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKE

Vodoravno: 1. krater, 6. olupek, 11. ro, 12. atavizem, 15. RR, 16. osa, 18. aceton, 19. sak, 20. park, 22. elan, 23. Sora, 24. era, 25. el, 26. lok, 27. poni, 29. ibis, 31. sobe, 34. ura, 35. arijec, 37. lan, 38. Ma, 39. Britanec, 41. la, 42. ananas, 43. ovitek.

Javljajo, da je nastal manjši požar; torej pojdi ti in poglej, kaj je!

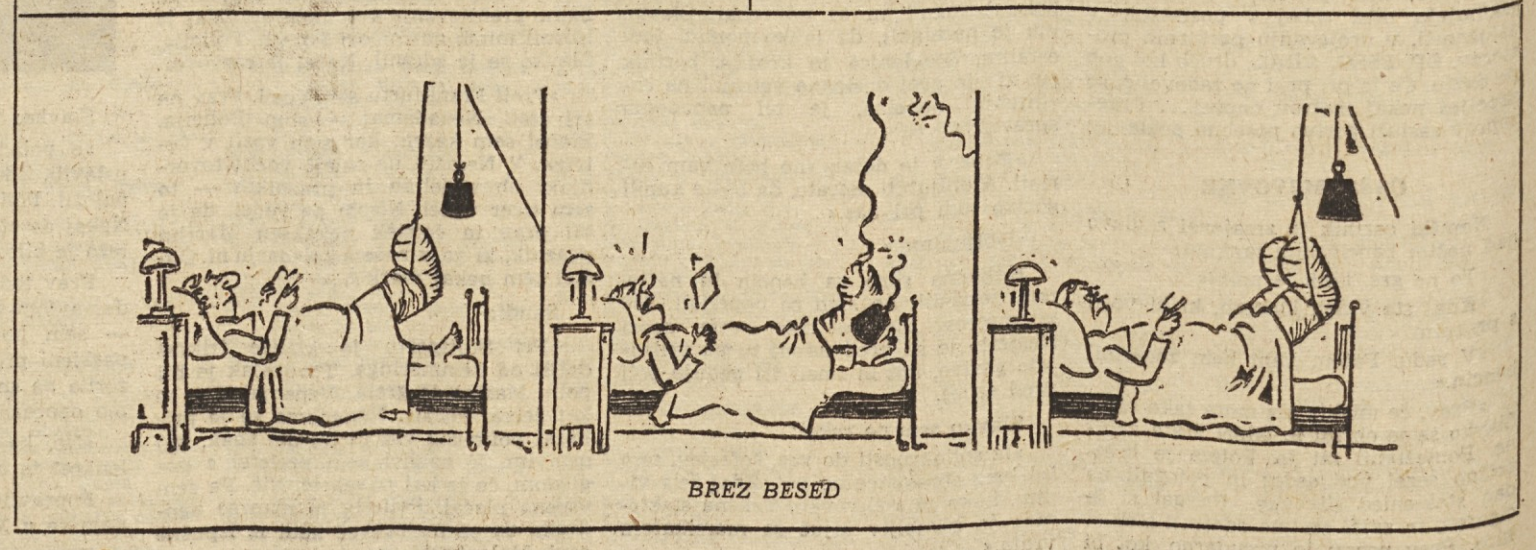

BREZ BESED

Bado: HUMORESKA

ANALIZE

Predsednik delavskega sveta podjetja »Cvirn« se je znova odkašljal in vprašal:

»Kdo želi govoriti?«

»Jaz,« je rekel že petič sekretar podjetja tovariš Frnikola, vstal pa preslišal, da je zazvonil v njegovi pisarni telefon.

»Tovariši,« je rekel z razburjenim glasom, »tovariši, vsi vaši ugovori ne morejo ovreči nečesa: a n a l i z. Analiza nabave, analiza produkcijskih stroškov, analiza perspektivnega razvoja podjetja, analiza tržišča, analiza gospodarskih instrumentov, finančna analiza, analiza osebnih dohodkov in še sto drugih analiz dokazuje z neovrgljivo logiko to« — Frnikola je zajel

sapo, v njegovi sobi je zvonil telefon, nekdo si je prižgal cigareto, nekdo se je čehljal po pleši — sicer pa grobna tišina — »dokazuje torej to, da moramo zvišati cene izdelkom...«

»Toda...« je skušal ugovarjati tisti, ki se je prej čohljal. ...»Nobenega: toda — tovariši! Tu so analize! Tako rekoč matematični dokazi! Podjetje »Cvirn« mora zvišati cene! K temu nas sili poslovna morala do gospodarskega združenja »Štrik«, katerega člani smo. Morala je morala, tovariši, in poslovna morala...«

V njegovi pisarni je še zmeraj zvonil telefon. Vztrajno. Nepopustljivo. Vsiljivo. Ni in ni odnehal. Člani delavskega sveta sprva niso slišali zvonjenja, potem so postali pozorni, potem jih je motilo, potem jezilo in na koncu so tisti z jeklenimi živci začeli ugibati, kdo bo prej odnehal: sekretar ali telefon. Zmagal je telefon. V prvi rundi 1:0 za zmagovalca.

»Moment,« je rekel tovariš Frnikola in stekel v pisarno k trmastemu telefonu. Ko vrela turška kava je vzkipel v slušalko:

»Za vraga vendar, saj nisem gluh!«

»Jaz tudi ne, Peter,« je zažvrgolel ženski glas na drugem koncu. Bila je boljša polovica njegovega zasebnega združenja, zato je tovariš Frnikola iz taktičnih razlogov znižal glas in vprašal potrpežljivo:

»Dragica, zasedanje imam Važne probleme obravnavamo...«

»Tudi jaz imam važne probleme: pet tisočakov potrebujem...«

»Ni govora,« je odbil Frnikola in se hkrati začudil odločnosti, ki jo je zavzel v tej občutljivi točki do svoje boljše polovice. V slušalki je bilo vse tiho. Sumljiva tišina. Potem neko smrkanje.

»No, no,« je rekel Frnikola z glasom, ki je bil pripravljen na pogajanja, »povej vsaj, čemu potrebuješ...«

»Kupila sem vse tisto, kar si mi napisal na listek in zdaj ne morem plačati...«

»Kako? Dal sem ti vendar dovolj denarja.«

»Nisi. Pet tisočakov je premalo.«

»Ne nori! Do dinarja točno sva skalkulirala. Upoštevala sva cene, kvaliteto, variante...«

»Res je, Petrček, a nečesa nisva upoštevala: zvišanja cen.«

Spet je bilo vse tiho v slušalki. Zdaj na Frnikolovi strani. Sumljiva tišina. Potem vzdih.

»Kaj je, Petrček?« je zaskrbljeno vprašala njegova boljša polovica na drugi strani. »Halo, halo...«

Tovariš Frnikola pa ni več slišal. Odložil je telefon in se ko oskubljen petelin vrnil na sejo delavskega sveta.

»Torej?« je vprašal predsednik delavskega sveta tovariša Frnikolo.

Tovariš Frnikola je molčal. In tudi telefon je molčal v njegovi pisarni. Nekdo je podlegel s tehničnim k. o.

2:0 za zmagovalca.

OBVESTILA BRALCEM

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE

Na željo in zahtevo številnih naših kolektivov in bralcev smo uvedli rubriko »Podjetjem, ustanovam, proizvajalcem in uslužbencem...« V tej rubriki objavljamo predvsem razpise delovnih mest in oglase o prodaji osnovnih sredstev. Interesentom dajemo 25-odstotni popust, za večkratno objavo pa celo 40-odstotni popust.

KRANJČANI IN CELJANI!

Vsem podjetjem, ustanovam, naročnikom in bralcem na območju Kranja in Celja sporočamo, da smo v teh dveh mestih ustanovili svoje podružnice. Podružnici sta pri občinskih sindikalnih svetih.

Na podružnicah uprave »Delavske enotnosti« lahko naročate naš list, oglase in razpise, hkrati pa sporočate tudi vse reklamacije in pripombe glede našega lista sploh.

*

Večkrat dobivamo odpovedi našega lista s pripombo, da dobiva naročnik Delavsko enotnost neredno in jo zato odpoveduje.

Tovarišica M. M. iz Kranja, ki dobiva Delavsko enotnost v svoj urad, ki je tik poleg pošte, nam je povedala tole: »Delavsko enotnost sem odpovedala zato, ker sem jo čestokrat dobila šele v ponedeljek, torek ali celo sredo. Pritožila sem se na pošti, ker vem, da vi pošiljate Delavsko enotnost že v petek ponoči — toda brez uspeha.«

Drugi primer: Tovarišica Marija Krivec iz Škofje vasi pri Celju piše: »Zaradi nerednega prejemanja vašega lista ga odpovedujem!«

Želeli bi, da bi nas naročniki opozorili na napako, ne z odpovedjo lista, ampak z dobrohotnim opozorilom. Kajti nerednega prejemanja je čestokrat kriva pošta ali raznašalec.

Hkrati prosimo vse pošte in poštarje, da čimbolj vestno razpečavajo Delavsko enotnost, kajti s tem ne ustrežejo samo bralcem, temveč preprečijo tudi škodo, ki jo naša uprava lahko utrpi.

*

Tudi v tem tednu so bili nekateri naši poverjeniki zelo uspešni pri nabiranju novih naročnikov.

Naš poverjenik tovariš STANE PEVEC iz Planike v Kranju je v kratkem času uspel povečati kolportažo na 120 izvodov, razen tega pa je prav te dni pridobil še 13 stalnih naročnikov.

Tovariš IVAN PTIČEK iz podjetja »Veriga« Lesce pa je preko sindikalne podružnice naročil nadaljnjih 30 izvodov, ki jih sam razpečava stalnim bralcem. Upa, da bo v prihodnjih tednih naročil še več izvodov.

Ti primeri kažejo, da v tistih podjetjih, kjer je delaven poverjenik, ki mu pomaga sindikalna organizacija in uprava podjetja, število naročnikov stalno raste. Hkrati pa iz tega vidimo, da je med našim delavstvom veliko zanimanje za Delavsko enotnost.

*

V prihodnjem mesecu bomo poslali vsem podjetjem, ustanovam in sindikalnim podružnicam položnice za plačilo naročnine. Celoletna naročnina za izvod Delavske enotnosti znaša 1000 dinarjev. Prosimo, da bi čimprej nakazali določeno vsoto, kajti s tem bi nam precej pomagali.

Posamezni naročniki bodo tudi v prihodnje plačevali naročnino mesečno oziroma dvomesečno po pismonošah oziroma poverjenikih Delavske enotnosti v sindikalnih podružnicah. Mesečna naročnina Delavske enotnosti je 80 dinarjev.

To je tudi odgovor vsem tistim, ki sprašujejo, kako bodo letos poravnali naročnino in kako je s ceno Delavske enotnosti sploh.